

VITRALII

LUMINI ȘI UMBRE

Publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în
Retragere din Serviciul Român de Informații

DIRECTOR: Col. (r) Filip Teodorescu

Contact:

București, str. Toamnei nr. 37, sector 2

Tel.: (0040)-21-2119957

acmrr.bucuresti@acmrr-sri.ro

www.acmrr-sri.ro

©ACMRR-SRI

București 2024

ISSN 2067-2896

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”

Consultanți științifici

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Prof. univ. dr. Mihail M. Andreescu
Dr. ist. Tatu Alexiu
Dr. ist. Alex Mihai Stoenescu
Conf. univ. dr. Aurel V. David

Colegiul de redacție

Redactor șef:

Gl. bg. (r) Maria Ilie

Secretar de redacție:

Col. (r) Mihai Munteanu

Membri:

Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei

Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu

Gl. bg. (r) Nechifor Ignat

Gl. mr. (r) Marin Ioniță

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

Gl. bg. (r) Nicolae Pintilei

Col. (r) dr. Tiberiu Tănase

Col. (r) Gheorghe Trifu

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor acestora. Opiniile și punctele de vedere exprimate de autori în cuprinsul revistei pot să nu corespundă integral cu cele ale ACMRR-SRI. Reproducerea sub orice formă a conținutului acestei publicații este permisă cu menționarea sursei și a autorului. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

C U P R I N S

Editorial

- La toamna cea bogată... 5

File de istorie

- 50 de ani de la constituirea primei unități militare pe profil antiterorist 7
- Un personaj-cheie în sovietizarea și „anexarea” României: Piotr/Petre Goncearuc 12
Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei
- București, 1915: spionaj, dragoste și moarte 38
Dr. ist. Alin Spânu

Avram Iancu - omagiu la 200 de ani de la naștere

- Avram Iancu: Destinul nedrept al unui erou martir 43
Col. (r) conf. univ. dr. Aurel V. David
- Avram Iancu: erou al cauzei naționale 56
Col. (r) Maria Someșan, ACMRR-SRI; Sucursala Cluj

Memorie profesională

- Tranzacții ilegale cu armament în România: cazul Shimon Naor 61
Gl. bg. (r) Nicolae Pintilei
- Dialoguri profesionale cu generalul-maior (r) Victor Marcu (III) 77
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
- Apărarea ordinii constituționale – obiectiv constant al serviciilor române de informații: 17. Extremismul de factură religioasă și concluzii finale 94
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

În sprijinul culturii de securitate

- Războaiele pentru apă: provocarea viitorului 125
Col. (r) Liviu Găitan
- Note de lectură și evenimente 134
 - Strategia națională în domeniul inteligenței artificiale 2024-2027 (SN-IA)
 - Inteligența artificială în informații
 - Prezențe în mass-media

Pagini literare 138

- Poezii: Elena Ciușescu, Mariana David, Costică Dogaru, Petru Popița, Ioan Florean
- Proză: George Vlaicu: O întâlnire delicată
- Agenda Cenaclului „Vitrării”

Din viața și activitatea ACMRR-SRI 156

- Cronologie: iunie – august 2024
- Prezențe artistice: Marian Chirea

EDITORIAL

LA TOAMNA CEA BOGATĂ...

După o vară cu temperaturi-record, care ne-au făcut să gândim mai atent la ceea ce aflăm despre schimbările climatice și consecințele lor – pe care, poate, le-am crezut valabile doar pentru cei ce vor veni după noi – apropierea toamnei ne face să așteptăm cu mai mult optimism temperaturile scăzute și chiar picăturile de ploaie. Încercăm să păstrăm măcar acest optimism, pe care ni l-au dat vacanțele, pentru a depăși dificultățile și provocările unei lumi în permanentă schimbare.

Vara a debutat pentru Asociația noastră cu o Adunare Generală caracterizată, ca și în alți ani, de o participare largă și reprezentativă (peste 100 de colegi din toate Sucursalele județene). Aceasta, precum și caracterul puternic interactiv al discuțiilor, au relevat forța Asociației și capacitatea acesteia de a susține cauzele și de a răspunde preocupărilor și problemelor tuturor camarazilor. Alegerile din acest an au reflectat, prin infuzia semnificativă a colegilor mai tineri în conducerea structurilor centrale și teritoriale, dinamismul Asociației și pe acest plan, nouă rămânându-ne doar plăcerea de a-i felicita pe cei aleși, dar și sarcina de a le evalua activitatea viitoare. Mult succes!

Chiar în vacanță, acest număr al revistei evocă momente și întâmplări mai vechi și mai noi care, sperăm, îmbogățesc cu „lumini și umbre” cunoștințele și percepțiile noastre despre timpurile mai vechi și mai noi. „Filele de istorie” marchează cei 50 de ani de antiterorism românesc, dar și cele două veacuri trecute de la nașterea lui Avram Iancu, „Crăișorul munților” devenit erou al tuturor românilor. Vedem cum poveștile de dragoste ale începutului de secol XX se transformă în cazuri de spionaj, dar și „umbre” anilor ‘950 prin evocarea unui personaj de tristă amintire și a epocii în care statul român era manipulat de un stat străin și de o ideologie contrară valorilor și intereselor românești.

Fidelă proiectului nostru de prezentare a istoriei recente a structurii românești de informații prin prisma evoluției domeniilor de preocupare,

„*Memoria profesională*” marchează finalul prezentării domeniului „apărarea ordinii constituționale”, început în anul 2019 de către gl. bg. (r) Vasile Mălureanu. Documentarea, analiza surselor, elaborarea și publicarea în serial a durat peste șase ani, iar demersul a presupus analiza riscurilor și amenințărilor la adresa ordinii constituționale a României pe o perioadă de aproape 200 de ani! Felicitări și așteptăm volumul!!!

În aceeași rubrică găsim și evocarea transformărilor structurilor informative românești în primii ani de post-comunism de către regretatul gl. mr. (r) Victor Marcu, dar și continuarea analizei cazuisticii de securitate economică din aceeași perioadă, cu cazul rețelei de trafic de armament coordonate de Shimon Naor, evocat „din interior” de gl. bg. (r) Nicolae Pintilei.

Probleme la ordinea zilei din geopolitica și securitatea internațională sunt abordate de col. (r) Liviu Găitan și col. (r) dr. Tiberiu Tănase, iar Cenaclul „Vitralii” contribuie, după cum ne-a obișnuit deja, cu pagini literare și ilustrații din creația „marină” a colegului nostru constănțean Marian Chirea.

Nu ne rămâne decât să sperăm că veți avea o lectură plăcută și o toamnă cu belșug de roade și sănătate!

Redacția

FILE DE ISTORIE

50 DE ANI DE LA CONSTITUIREA PRIMEI UNITĂȚI MILITARE PE PROFIL ANTITERORIST

S-au împlinit anul acesta **50 de ani** de la constituirea, la 29 mai 1974, a Unității Militare 0625/RP, în cadrul Direcției de Contraspionaj (a III-a), ca organ specializat destinat să asigure *la nivel național*, prin forțe proprii și cu sprijinul altor unități, organizarea, coordonarea și îndrumarea întregii activități **de prevenire și combatere a terorismului**. Era o reacție firească de autoprotecție a țării noastre la fenomenul terorist care luase amploare în lume, inclusiv la granițele României.

În sens mai larg, misiunea „unității antiteroriste” (conform Ordinului de ministru nr. 00448/29 mai 1974) era: *„prevenirea, descoperirea și neutralizarea oricăror acțiuni teroriste pe teritoriul României, a evaziunilor aeriene, răpirilor și deturnărilor de avioane, asigurarea securității și ordinii publice în incinta aerogărilor, în zbor și pe timpul escalelor aeronavelor TAROM, acoperirea contrainformativă a obiectivelor aviației civile”, iar ca îndatoriri specifice: „urmărirea informativă specială asupra celor mai periculoase elemente teroriste, ia sub control cazurile lucrate pe linie de terorism, participă la executarea supravegherii informative generale (în domeniu, n.n.), creează rețea informativă pe profil de combatere a terorismului; desfășoară, în cooperare cu alte unități, acțiuni operative directe în scopul identificării elementelor suspecte de terorism; asigură pregătirea aparatului propriu, ține evidența operativă a tuturor elementelor suspecte de terorism și a legăturilor acestora”*.¹

În România activitatea de prevenire și combatere a terorismului are însă o istorie mult mai îndelungată. Flagelul terorismului și faptele asociate lui au intrat sistematic în atenția organelor speciale ale statului român, odată cu Războiul de Independență (anii 1877-1878), când din „zona secuiască” pătrundeau „teroriști” unguri care loveau spatele armatei române. Apoi flagelul terorismului s-a întins și în Dobrogea românească, teritoriu revendicat în secret

¹ CNSAS; Ministerul de Interne, Direcția Secretariat-Juridică, Dosar nr. 3632, Ordine originale 1974.

de Rusia și de naționaliștii bulgari. Aici, cu sprijinul Rusiei, s-a constituit iredenta bulgară, a cărei activitate era dublată de brațul armat al „organizațiilor teroriste de comitagii”.

În anul 1908, la înființarea Direcției Poliției și Siguranței Generale a Statului român (DPSG), s-a creat în cadrul acesteia și „Brigada Specială pentru acțiuni (anti)teroriste”.

Unirea tuturor românilor și a teritoriilor lor în anul 1918 nu a fost bine primită de unii vecini cu tendințe revanșarde și revizioniste. Spre exemplificare, în ziua de 8 decembrie 1920, Max Goldstein reușește un atac terorist, plasând o bombă în clădirea Senatului României, explozia ucigându-i pe ministrul Justiției Dimitrie Greceanu și senatorii Spiridon Gheorghiu și Dimitrie Radu, președintele Senatului, generalul Constantin Coandă, fiind și el grav rănit. În anul următor, Max Goldstein pregătea un nou atentat, dar a fost prins la timp, la frontieră, pe când încerca să intre în țară cu 15 kg de explozibil.

În anii următori, serviciile speciale ale statului român au avertizat decidenții că Rusia sovietică înființase *celule teroriste* în scopul asasinării liderilor politici români care contribuiseră la actul Unirii Basarabiei cu România, precum și a acelor care aveau poziții antisovietice.

Supusă astfel acțiunilor subversive ale regimului din Uniunea Sovietică, **România a introdus în Codul Penal *infracțiunea de terorism*, încă din anul 1926.** Totodată, a propus Ligii Națiunilor elaborarea unei *convenții internaționale pentru universalizarea reprimării terorismului*, fiind, de asemenea, **primul stat care a evocat necesitatea stabilirii unui cadru juridic internațional de luptă împotriva acestui flagel.**

În anul 1934, la reorganizarea Serviciului Secret (al Armatei Române), condus de Mihail Moruzov, găsim individualizate două *secții* de (contra)terorism, la *Serviciile Centrale* (adică la contraspionaj) și la *Serviciile Exterioare* (adică informațiile externe).

După invazia politico-militară sovietică în România, 30 august 1944, serviciile speciale ale statului român au continuat să aibă atribuții în lupta antiteroristă și chiar s-au confruntat cu astfel de situații. În anul 1948, Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretarul general al PMR/PCR, a fost ținta unui atentat: în timp ce se deplasa cu automobilul pe șoseaua Ploiești-București, la un moment dat asupra automobilului a fost deschis foc de armă de către „persoane îmbrăcate în uniforme de ostași sovietici”.

După invazia militară sovietică în Cehoslovacia (august 1968), refuzul României de a participa la această agresiune a transformat-o în ținta „măsurilor active” ale serviciilor speciale sovietice, care operau *sub steag străin*, utilizând acoperiri oferite de structuri precum *Organizația pentru Eliberarea Palestinei* și *Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei*.

La începutul anilor 1970 s-a constatat o creștere semnificativă a actelor de terorism în România (crime cu autori neidentificați, incendieri, sabotaje, furturi de muniție și armament, acțiuni în scopul subminării autorității și credibilității conducerii superioare de Partid și de stat, în speță a regimului condus de Nicolae Ceaușescu). Drept urmare, în anul 1969 în cadrul Direcției de Contraspionaj a Ministerului de Interne a fost constituit un colectiv destinat să se ocupe exclusiv și sistematic de problema studenților străini suspecți de activități teroriste, mai ales de cei palestinieni. Două comandouri aparținând organizației „Septembrie Negru” pătrunseseră pe teritoriul României cu misiunea de a ocupa Ambasada Israelului și a sechestra personalul acesteia, respectiv de a-l asasina pe ambasador pe traseul locuință-ambasadă. Astfel, activitatea *biroului de contraspionaj „Orient”*, de care răspundea ofițerul Hagop Hairabetian, a fost extinsă la nivel de subunitate primind acronimul „ARTE” (prescurtarea de la *Arab Terorism*), denumire care ulterior s-a transformat în „ARTA”² (Planul de *Acțiune pentru Reprimarea Terorismului Arab*, n.n.).

„ARTA” era structurată în două componente, *Comandamentul* și *Statul Major Operațional*. Membrii acestora organizau și coordonau executarea Planului de măsuri *SCUTUL* care privea „asigurarea securității reprezentanțelor diplomatice și a membrilor Corpului Diplomatic” și a „Planului de măsuri privind clarificarea situației unor străini”. Aici se organiza și se centraliza situația nominală a tuturor cetățenilor arabi aflați temporar în România, majoritatea cu condamnări, suspectați că prezintă un „pericol pentru ordinea publică și securitatea statului” ori că sunt „predispuși la săvârșirea de acte violente împotriva reprezentanțelor diplomatice și a personalului acestora, deturnări de avioane etc.”³.

² Hagop Hairabetian, „Cum s-a născut ARTA. Scurtă istorie de la începuturile antiterorismului în România”, în revista „Vitrallii – lumini și umbre”, anul 1, nr. 1, decembrie 2009, București, p. 23 și următ.

³ CNSAS; Ministerul Administrației și Internelor, Dosar nr. 3629 (10), *Ordine originale*, anul 1971, f. 74 și următ.

Între timp, *pentru protecția aeronavelor și a pasagerilor Companiei TAROM*, la Direcția I (Informații Interne) s-a constituit Comandamentul „Șoimul”, devenit apoi Grupul operativ „Șoimul”, sprijinit de șefii unor unități centrale ale Consiliului Securității Statului (CSS).

Comandamentul „Șoimul” avea în subordine și coordonare două detașamente: *Grupul operativ de însoțitori de avioane*⁴ și *Compania de militari în termen*, ambele înființate în cadrul Comandamentului Trupelor de Securitate. Membrii detașamentelor aveau ca misiuni „însoțirea aeronavelor, participarea la controlul corporal al pasagerilor și bagajelor acestora precum și contracararea oricăror acțiuni de deturnare în timpul zborului”.⁵

La 19 noiembrie 1977 a avut loc prima intervenție specializată a grupului de luptători antiteroriști, la Ambasada Egiptului din București. Însă analiza acestei intervenții a scos în evidență unele probleme pe acest profil de muncă, astfel că UM 0625/RP a fost desființată, în decembrie 1977, și înființată **UM 0620**, ca unitate centrală de sine stătătoare pentru combaterea terorismului, cunoscută sub denumirea de **USLA – Unitatea Specială de Luptă Antiteroristă**.

La evenimentele din 22 decembrie 1989, întregul efectiv de cadre al USLA a fost trecut în subordinea Ministerului Apărării Naționale.

Anul 1990 a marcat o etapă importantă în dinamica instituțională antiteroristă din România. Înființarea Serviciului Român de Informații – la 26 martie 1990 – ca instituție de stat specializată în domeniul culegerii de informații privind siguranța națională, a permis transferul responsabilităților privind activitatea antiteroristă de sub autoritatea Ministerului Apărării Naționale și includerea acestora în sfera preocupărilor Serviciului. Astfel că, la 4 aprilie 1990, USLA a fost preluată de către SRI iar la 1 iulie 1990 a fost reorganizată sub titulatura Brigada Antiteroristă – BAT.

Atentatele de la 11 septembrie 2001, din SUA, au plasat lupta antiteroristă în topul listei de priorități a fiecărui stat. România s-a aliniat demersului global, acordând o importanță deosebită prevenirii și combaterii terorismului, astfel că, în noiembrie 2001, Consiliul Suprem de Apărare a Țării a desemnat Serviciul Român de Informații ca autoritate națională în domeniul antiterorismului.

⁴ Luminița Banu, Florian Banu, *Crearea U.S.L.A. Structuri premergătoare (1970-1977)*, în: „*Securitatea 1948-1989*”, vol. I, Monografie, CNSAS, coordonatori: Florian Banu și Liviu Țăranu, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016, p. 257 și următ.

⁵ CNSAS; Consiliul Securității Statului (CSS), dosar nr. 7395 DMRU, vol. 21, f. 8.

Ca și în perioada interbelică, România de după Războiul Rece a fost printre primele țări din sud-estul Europei care a avut inițiativa elaborării unui document doctrinar, destinat valorificării intereselor și necesităților de securitate ale societății românești, prin adoptarea, în aprilie 2002, a *Strategiei naționale de prevenire și combatere a terorismului*.

De asemenea, acordând profilului antiterorist un loc de onoare în orizontul preocupărilor sale dedicate formării și dezvoltării culturii organizaționale, Serviciul Român de Informații comemorează, an de an, la 24 decembrie, Ziua Luptătorului Antiterorist, înclinând, *in memoriam*, drapelul de luptă al unității, ca semn de profund respect față de înaintași.

*

În semn de cinstire a memoriei instituționale, cu ocazia aniversării **semicentenarului** primei unități militare pe profil antiterorist din România (UM 0625/RP), cadre active și rezerviști au participat, la 1 iunie 2024, la o festivitate pentru marcarea acestui eveniment.

De asemenea, la 2 iunie 2024, a fost lansat în cadrul *Bookfest* volumul intitulat „*Nici un atentat – Organizarea antiterorismului în România (1948-1989)*”, editori: Florian Banu, Luminița Banu, apărut la Editura „Cetatea de Scaun” din Târgoviște. Au luat cuvântul autorii, alături de dr. Constantin Buchet, președintele Colegiului CNSAS, și dr. Silviu B. Moldovan, directorul Direcției Cercetare, Expoziții, Publicații a CNSAS.

Volumul menționat cuprinde 57 de documente, identificate în Arhiva CNSAS, la Arhivele Naționale Istorice Centrale și la cea a Comandamentului Național al Jandarmeriei, care, conform prof. univ. dr. Gheorghe Onișoru, cel ce semnează *prefața* volumului, sunt „*documente relevante pentru temă, precum ordine de ministru, ordine circulare, planuri de măsuri, metodologii și instrucțiuni ale conducerii Securității și Partidului Comunist, precum și interesante și inedite documente privind manifestarea terorismului în România comunistă, accentul căzând pe ultimele două decenii ale regimului*”.

În încheiere, la cei 50 de ani de activitate ai primei unități militare pe profil antiterorist din România transmitem cadrelor ce activează în acest domeniu urarea: *La mulți ani și „nici un atentat!”*

Redacția

UN PERSONAJ-CHEIE ÎN SOVIETIZAREA ȘI „ANEXAREA” ROMÂNIEI: PIOTR/PETRE GONCEARUC

Înainte de invazia politico-militară sovietică în România, din ordinul lui Iosif Visarionovici Stalin, NKVD¹ a creat „*Grupul celor 150 de ofițeri sovietici de securitate*”², vorbitori de limba română, majoritar „basarabeni” și „bucovineni”, dotați cu *acte, biografii și legende false* „românești”, grup **al cărui scop subversiv era să „anexeze” România la imperiul sovietic, fără a lăsa impresia că statul sovietic se amestecă în problemele autorităților române.** La comanda Grupului de 150 a fost numit general-maiorul Petr Petrovici Timofeev, care în vara 1944 – mai 1946 a devenit șef al operațiilor speciale (*Smerș/NKVD*) la București, apoi până la 25 iunie 1947 a ocupat înalta funcție de șef-adjunct al Direcției Principale a NKVD/KGB în URSS³.

Odată produsă invazia militară sovietică, Petr Timofeev a predat comanda pe teren a „Grupului celor 150” colonelului Konstantinov, iar din octombrie 1944 la comanda grupului a trecut colonelul Nicolai Petrovici Zudov, care încă de la înființare era șeful operativ (*Smerș*) al Grupului. După plecarea lui Zudov din România, conducerea grupului de agenți sovietici a fost preluată timp de aproximativ un an de Nicolai Pavlovici Sutov (Șutov), acoperit în funcția de prim-consilier la Ambasada sovietică din București (perioada 1945-1950). În anul 1948, coordonarea „Grupului Zudov” a trecut în responsabilitatea ofițerilor Nicolai Petrovici (*alias* Serghei Petrov, fost „consul” în Franța, la Vichy, unde coordonase agenții trimiși să lupte în Spania în cadrul *Brigăzilor Internaționaliste*) și Ivan Ivanovici Ponomariov, acoperit ca „șef de cadre” la Direcția Bunurilor Sovietice. În anii 1950, Ponomariov încă se ocupa de situația „agenților sovietici din Grupul Zudov”, plasați clandestin în cadrul instituțiilor din România.

Succesul „operației speciale” coordonată de către colonelul Nikolai Zudov a fost marcat, la 6 martie 1945, prin impunerea cu forța a guvernului

¹ Securitatea de stat sovietică.

² Detalii în: Sorin Aparaschivei, „*Statul sovietic paralel în România. Rețeaua colonelului Zudov*” disponibil pe: <https://historia.ro/sectiune/general/statul-sovietic-paralel-in-romania-reteaua-2254318.html>.

³ <https://shieldandword.mozohin.ru/personnel/>.

prosovietic Petru Groza, după care organele sovietice de informații și-au plasat agentura, precum și persoane cu simpatii filosovietice în funcțiile cheie din toate compartimentele statului român, trecând apoi la legitimarea (legalizarea) acestui „aparat administrativ”, în fapt o „coloană a cincea” în cadrul vechilor instituții de siguranță și apărare ale statului român. Astfel a luat naștere în țara noastră un „stat sovietic paralel”, care îl dubla pe cel oficial român sub acoperirea numeroaselor organizații ale PCdR, a armatei sovietice de ocupație și a mecanismelor comune de „integrare” în imperiu: Kominform, sovromuri, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc/CAER, Organizația Tratatului de la Varșovia/OTV etc.

La scurt timp a venit în România încă o „armată sovietică”, cea a *consilierilor*, pe care românii au numit-o „coloana a șasea”.⁴ Perversitatea „statului sovietic paralel” a fost demonstrată și prin faptul că acesta lucra împotriva României pe cheltuiala statului român. Agentura sovietică plasată în funcții de reprezentare oficială a României sabota interesele naționale ale țării noastre tocmai în relațiile cu Uniunea Sovietică și alți „frați” socialiști.

Col. Petre Gonciaruc

În tot acest mecanism sovietic mobilizat împotriva României, un rol important l-a avut Petre (Piotr) Gonciaruc.⁵ Acesta s-a născut la 23 decembrie 1911, la Cetatea Albă (Bolgrad), fiu al lui Gherasim și Ina (Irina), de naționalitate ucraineană, cetățenie română. Avea ca studii școala primară, dar susținea că după 23 august 1944 a absolvit Academia Militară în URSS. A fost recrutat în anul 1931 de organele de informații militare sovietice, pregătit într-o școală specială, iar în perioada 1932-1936 a desfășurat activitate informativă contra

României, fiind rezident-șef al *Serviciului sovietic de spionaj* la Chișinău,

⁴ Robert Bishop, E.S. Crayfield, „*Moscova înhață România. O mărturie occidentală din anii 1944-1947*” (titlul original: *Russia Astride the Balkans*), Editura Corint, București, 2022, p. 233.

⁵ Sursa foto: Florian Banu, Luminița Banu, „*Înființarea Direcției de Informații Externe (DIE) în cadrul DGSS (martie 1951)*”, în „*Securitatea 1948-1989*”, vol. 1, Monografie, coordonatori: Florian Banu, Liviu Țăranu, CNSAS, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016, p. 88.

având legende și acte false românești pe numele: Ivan Ivanovici sau Petre Petrescu. A fost arestat de organele speciale române și condamnat la 15 ani muncă silnică, pedeapsă pe care a executat-o până la 23 august 1944, când a fost eliberat din închisoarea Doftana.⁶ La scurt timp, Petre Gonciaruc s-a căsătorit cu Emilia Milco, căsnicie care a rezistat doar până în anul 1947. Începând din martie 1948, Emilia Milco a lucrat ca șefă de serviciu la cabinetul Anei Toma⁷, care îndeplinea în acel moment funcția de secretar general la Ministerul Afacerilor Externe (Ana s-a căsătorit cu Gheorghe Pintilie/Timofei Bodnarenko).⁸ Petre Gonciaruc și Emilia Milco au avut împreună o fată, Svetlana, care a emigrat în SUA în anul 1977 cu scopul de a se căsători cu avocatul american Christopher Gales Hoge, cu care avea deja un copil din anul 1974. Emilia s-a căsătorit în septembrie 1949 cu Corneliu Bogdan, viitor ambasador al României la Washington. În anii 1980, mama Emiliei locuia în RSS Moldovenească, iar un frate se afla la Kiev.⁹

Petre Gonciaruc a avut o soră, Olga, „agentă sovietică” infiltrată la Ministerul Agriculturii, căsătorită în anul 1941 cu un anume Teodorescu, „comisar de Siguranță”. Și Olga a făcut parte din „rețeaua” NKVD condusă de

⁶ Unitatea militară de contraspionaj pe profil state socialiste/ sau antisovietică/ anti KGB/GRU, UM 0110, Dosar nr. 2575.

⁷ Ana Toma (fostă Grossman) s-a născut la 9 octombrie 1912, membră a PCdR din 1932, arestată de Siguranță, după 23 august 1944 a activat în CC al PCdR (o perioadă fiind adjunctă a Anei Pauker la MAE), căsătorită cu Sorin Toma (Solomon Moscovici), fost ofițer în Armata Roșie, recăsătorită cu Gheorghe Pintilie, apoi cu Constantin Pârvolescu.

⁸ Bondarenko Timofei Pintilie/ Gheorghe Pintilie s-a născut în 1902, la Tiraspol, a decedat la 11 august 1985, în București. În 1918 a plecat în Rusia cu armata generalului Vranghel, unde a devenit agent al Secției NKVD din Transnistria, conspirativ „Vernii” (credincios în traducere), instruindu-se pentru acțiuni subversive (spionaj și sabotaj) împotriva statului român. Prima misiune în România, în anul 1928, avea ca scop înființarea unei rețele de diversiune și spionaj. Siguranța l-a descoperit și l-a arestat la punctul de frontieră Dubosari-Lăpușna. A fost deținut trei ani la penitenciarele Doftana, Văcărești și Caransebeș, unde i-a cunoscut pe Gheorghe Gheorghiu-Dej, Teohari Georgescu, Iosif Chișinevschi și alți viitori lideri comuniști. În decembrie 1937 a fost iar trimis în judecată privind descoperirea organizației de spionaj sovietic de la Ismail. Pintilie a fost însărcinat să-i depisteze pe agenții Siguranței Statului infiltrați printre comuniști. A fost eliberat din detenție după 23 august 1944, continuând activitatea subversivă în cadrul rețelei NKVD coordonate de col. Zudov. Începând cu 15 august 1948, Gh. Pintilie a fost investit ca director general al *Direcțiunii Generale a Securității Poporului*, iar din 14 septembrie 1949 a fost numit și ministru adjunct la MAI. El era și adjunct al șefului rezidenței INU (spionajul extern sovietic) la București. În funcțiile respective, Gh. Pintilie era sprijinit de subdirectorii Alexandru Nicolschi și Vladimir Mazuru. Pintilie era acreditat drept „agentul sovietic suprem în materia Securității Statului în România”.

⁹ Petre Oprea, „O scurtă biografie a spionului sovietic Piotr Gonciaruc”, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1-2/2016.

colonelul Nikolai Petrovici Zudov. În anul 1949 ea s-a recăsătorit cu Vladimir Gribici¹⁰, agent al spionajului militar sovietic pe timpul războiului, membru în Grupul Zudov, plasat apoi la SSI român și MAI al României. În anul 1965 Olga s-a sinucis, cadavrul fiindu-i găsit abia după patru luni, într-un cavou la Cimitirul Belu. Petre Goncerauc a explicat acest gest prin faptul că sora sa era „bolnavă de nervi”.¹¹

Ca vechi rezident-șef al spionajului sovietic în România, Petre Goncearuc (sub conspirativele *Ivan Ivanovici* și *Petre Petrescu*) a executat și implementat pe teren operația specială coordonată de Nikolai Zudov și ordonată de Stalin. „Grupul celor 150 de ofițeri sovietici de securitate” a fost împărțit în două grupe informativ-operative: prima grupă a desfășurat muncă informativă împotriva serviciilor de informații capitaliste și a influenței occidentale (recrutări de informatori pentru supravegherea activității Misiunilor Militare britanică și americană, a reprezentanțelor diplomatice străine capitaliste, a partidelor burghize, a organizațiilor subversive, a celor naționalist armene, ucrainene, sioniste, legionare etc.); a doua grupă s-a ocupat cu probleme cu caracter contrainformativ în „obiectivul român” (identificări de persoane, investigații, arestări secrete și cercetări ordonate de organele sovietice).

Faptul că „*ofițerii sovietici de securitate*” ai Grupului Zudov vorbeau limba română și erau dotați cu acte, legende și biografii false românești (deplin conspirați) a creat confuzie, atât în rândul vechilor organe speciale române cât și în cadrul agenturii și rezidențelor serviciilor de informații ale statelor occidentale.

Pe fondul apropiatei desființări a Comisiei Aliate de Control și al retragerii misiunilor militare americană și britanică din România, agentul clandestin sovietic Petre Goncearuc a fost înaintat la gradul de colonel și în ianuarie 1947 a fost plasat („albit”) ca șef al Direcției a II-a (de Contraspionaj) din cadrul Serviciului Special de Informații (SSI). Aici, printre alte sarcini primite de la organele speciale sovietice, el „a albit” un număr de cel puțin „67

¹⁰ Vladimir Gribici, născut la 20 decembrie 1911 în comuna Conița, Soroca. În anul 1941 a fost recrutat de către organele sovietice de informații (GRU) și trimis clandestin în România cu scopul de a culege informații militare. A fost arestat, declarând că s-a lăsat prins deoarece nu era de acord cu misiunea dată de sovietici. A fost închis și eliberat după 23 august 1944, când a făcut parte din grupul de agenți ai organelor de contrainformații sovietice care acționau în România sub conducerea colonelului Zudov. În anul 1948, cu sprijinul lui Petre Goncearuc, a fost încadrat în SSI (la Direcția a II-a de Contraspionaj), ulterior a fost trecut în Ministerul Afacerilor Interne/MAI de unde în anul 1963 a fost pensionat cu gradul de lt.-col.

¹¹ UM 0110, CSS/Consiliul Securității Statului, Dosar nr. 1842.

de agenți” din „Grupul celor 150” conduși de Nikolai Zudov, prin plasarea lor în cadrul Direcției pe care o conducea și în alte instituții de securitate și apărare ale statului român.

Astfel, dotați cu documente false și biografii adecvate românești, „cei 67” au ocupat posturi de răspundere în PMR, MAI, MApN, alte ministere, sectoare economice etc., poziții din care erau dirijați să transmită informațiile de interes fie rezidenților sovietici acoperiți în aceste instituții, sau comandamentelor militare sovietice de ocupație, fie direct în URSS prin aparate de radio-emisie. Toți acești spioni sovietici (*deplin conșpirați - ilegali*) lucrau și se sprijineau reciproc pentru a se menține în posturile de răspundere ocupate și, la rândul lor, îi sprijineau și dirijau pe cei indicați de către organele sovietice să obțină în viitor asemenea poziții în România. Prin acest procedeu, Gruparea colonelului sovietic Nikolai Zudov a preluat *de facto* conducerea tuturor departamentelor de informații din cadrul statului român, unde aceasta se auto-perpetua în mod „natural”.

Însă, în toamna anului 1952, Petre Goncearuc a fost demis de la conducerea Direcției a II-a (Contraspionaj), degradat, exclus din Partid și „arestat” sub bănuiala că a fost recrutat de *British Intelligence Service*, prin agentul Antony Walton, de la Legația Marii Britanii la București. După câteva luni de cercetări, el a fost „iertat” de Comisia secretă de anchetă, confirmând astfel suspiciunile de mai târziu ale contraspionajului român că organele sovietice speciale s-au folosit de Direcția de Contraspionaj a Securității române în exteriorul țării, fără știrea autorităților române comuniste!

Sunt indicii că în perioada 1953-1957 Petre Goncearuc a lucrat (acoperit) ca șef serviciu în Ministerul Transporturilor Rutiere, Navale și Aeriene, iar în anul 1957 a fost încadrat în Ministerul Forțelor Armate al României, ca *șef al Serviciului de Informații al Armatei*, calitate în care era și șef al Secției de cercetări strategice pentru munca ilegală în străinătate (adică șeful spionajului militar tehnico-științific).

Firește, în noua funcție „românul” Goncearuc continua să lucreze pentru organele speciale sovietice/GRU, răspunzând de crearea și plasarea unor *ilegali* sovietici în străinătate, acoperiți ca „atașați militari” ai Armatei Române, în special pe spațiile SUA, Marea Britanie, Franța, RFG, Italia, Turcia. De precizat că „spionajul strategic” sau „spionajul tehnico-științific” era printre cele mai însemnate direcții în cadrul Securității sovietice, ea forma, de fapt,

„Ministerul cercetării și dezvoltării științifice” în toate statele socialiste! Ion Mihai Pacepa a fost și el „șef al Secției de Cercetări Strategice”.

Petre Goncearuc a intrat, însă, iar în scandal. Fiind în misiune acoperită la Londra, a fost recunoscut (deconspirat), încercându-se recrutarea sa de către Serviciul englez de informații (probabil reînnoirea *angajamentului*). Ca urmare, în iulie 1962 Petre Goncearuc a fost pensionat¹².

Sovieticii voiau „recuperarea” lui Petre Goncearuc, dar relațiile bilaterale româno-sovietice nu mai erau „cordiale”. Era perioada când România începuse să se „detașeze” de „imperialii” de la Kremlin. În anul 1958 trupele ruse fuseseră retrase din țară; în aparatul de Securitate începuse epurarea „oamenilor sovieticilor”; în aprilie 1963, la Direcția de Contraspionaj s-a format un *Sector pe profil antisovietic* a cărui sarcină era identificarea și neutralizarea rețelelor sovietice; iar în iunie acel an conducerea KGB a fost silită să-și retragă rezidența oficială din cadrul MAI al României, fapt unic în cadrul statelor socialiste membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia.

Ca urmare, încă de la înființarea Sectorului de contraspionaj pe profil antisovietic, Petre Goncearuc a fost luat în supraveghere informativă și i s-a deschis dosar sub conspirativul „Petea”, sau „obiectivul Petre Petrescu”. În mod legendat (prin organizațiile de Partid), acesta a fost chestionat și cu privire la activitatea sa ca șef al Direcției a II-a (de Contraspionaj), rezultând astfel că imediat după scoaterea de la Direcție, el a întocmit un amplu *Raport de predare-primire*, de peste 200 de pagini, dar materialul nu a fost identificat în arhive, bănuindu-se că a ajuns la Moscova. A precizat însă că în ianuarie 1956 a completat și o „dare de seamă”, unde a expus din memorie activitatea sa din perioada ianuarie 1947 – 1952 când a ocupat funcția de șef la Direcția a II-a (de Contraspionaj).¹³ Din fericire, o copie a acesteia a fost identificată în arhive, constituind astfel un izvor primar cu privire la modul cum organele speciale ale statului sovietic prin interpuși (steag fals) au realizat sovietizarea și transformarea României într-o „gubernie” a Imperiului sovietic.

Dar să-i dăm cuvântul lui Petre Goncearuc (extrase din documentul citat): afirmă că a găsit Direcția a II-a (de Contraspionaj) într-o formă învechită de organizare, se lucra numai defensiv, timp în care „agentura inamică s-a

¹² UM 0110, Dosar nr. 2575.

¹³ UM 0110, Dosar nr. 2575, 1/I.1956, Raport, semnat de Goncearuc Petre, cu privire la operația de predare-primire la ieșirea din serviciu (rezultă că întocmise o *dare de seamă* mult mai detaliată prin anul 1952-1953, n.n.).

infiltrat puternic în sectoarele importante ale vieții politice, economice și culturale din țară”, „erau numeroase bazele operative care ofereau posibilități largi și de calitate în vederea creării noilor rețele de surse și agenturi pentru serviciile de spionaj inamice: partidele istorice, organizațiile legionare, Grupul Etnic German, Palatul Regal, YMCA (Asociația tinerilor creștini, n.n.), Joint-ul (*American Jewish Joint Distribution Committee*, n.n.) și altele. Sectoare întregi din cadrul fostelor organizații pe țară ale partidelor istorice și din sectoare ale MAE erau transformate în veritabile filiale ale serviciilor de spionaj inamice: englez, american, francez, turc”.

Goncearuc arată că a avut ca sarcini (de la sovietici): „modernizarea Direcției de Contraspionaj după modelul sovietic”; „identificarea și neutralizarea prin forță a oricărui tip de opoziție antisovietică și anticomunistă”; „lupta contra influenței occidentale și a serviciilor lor de informații atât pe teritoriul românesc, cât și pe teritoriul inamic”; „asigurarea protecției contrainformative a organelor speciale sovietice (care operau clandestin în România, inclusiv rețeaua colonelului Nikolai Zudov, n.n.), care atrăgeau asupra lor un volum apreciabil din cadrul efortului depus de „spionajele” inamice, pe acest *sector de luptă* inamicul angaja cadre de specialitate dintre cele mai întreprinzătoare și capabile” etc.

Ca măsuri imediate, Petre Goncearuc a decis: 1) epurarea cadrelor „dubioase” prin „verificarea capacității profesionale a fiecărui funcționar vechi”; 2) puternică conspirativitate și compartimentare a întregii munci pentru a nu da posibilitatea penetrării activității de către „spionajele” dușmane; 3) înființarea unui *sector* în cadrul *Direcției* care avea sarcina permanentă de urmărire informativă în exclusivitate a foștilor funcționari; 4) **aducerea la Direcție a unor cadre care au lucrat în cadrul organelor speciale sovietice**, care „în acest timp au îndeplinit acolo diverse munci de la simplu la complex” etc.

La sfârșitul anului 1947, Petre Goncearuc și Direcția sa se lăudau deja cu rezultate remarcabile: „Au fost lichidate filialele spionajului englez, american și francez din cadrul fostelor organizații ale Partidelor istorice și ale MAE al României”, „cu regularitate și la anumite intervale într-un mod crescând au fost demascate cadrele profesionale de specialitate adăpostite în cadrul legațiilor imperialiste, sub acoperirea cărora desfășurau activitatea de spionaj pe teritoriul României”, „au fost perimați și compromiși spioni vechi, sub aspect profesional față de forurile lor ierarhice superioare”, el nominalizându-i pe: Ivor Porter, cpt. Ted Key, Antony Kendall, John Lovell,

col. Bill Young, comandorul Eugen Karpe, Federick Ramsden, Charles Robinson, Le Rougetelle, Parisot Lamy (francez), Lawerich (probabil Henry Leverich, n.n.), Mose Agami Averbuch și o serie de alți „spioni importanți sau de valoare mai mică”, „au fost compromiși din punct de vedere politic”: ministrul american Burton Berry; amiralul John Stevenson, generalul Cortlandt Van Rensselaer Schuyler, ministrul englez Adrian Holman, ministrul Rudolf Schöenfeld; Roger Sarell, nunțul Patrik O'Hara, Guido Del Mestri și alții.

„Au fost depistate și lichidate rețelele spionajului englez dirijate de Centrul din Viena, prin consulul Pierre Boulen (de la Timișoara, n.n.). Au fost realizate pătrunderi informative în canalele ilegale ale spionajelor inamice, contactând unele dispozitive ale centrelor de spionaj din Viena, Salzburg, Linz, Berlinul Occidental, iar mai târziu Beirut, Haifa, Paris.

Au fost cu regularitate informate ministerele Afacerilor Externe și Comerțului Exterior cu material informativ prețios de specialitate și competența celor două ministere. Materialul era valoros prin faptul că provenea din fotocopiarea documentelor autentice, a stenogramelor, instrucțiunilor, rapoartelor politice și economice care se dobândeau de la legațiile occidentale, având totodată valoarea actualității, pe lângă cea orientativă, pentru MAE și MCE (comerțul exterior).

A fost depistată și lichidată și linia spionajului legionar, grefat pe organizațiile subversive din țară din anul 1944 și până în anul 1948, inclusiv dirijat de americani din Austria printr-un rezident al lui Horia Sima trimis în țară, și anume Eugen Teodorescu. A fost depistată agentura care desfășura activitate de spionaj și exclusiv în ramura petrolului, sabotajele pe această linie (de exemplu, *ilegalul* sovietic Mihail Sadovici¹⁴, infiltrat în MAI al României, își amintea că prin anul 1953 sovieticii au trimis în România un consilier al KGB a cărui misiune a fost „deplasarea în munți pentru organizarea muncii împotriva bandiților”, Ion Vințe fiind pe atunci ministru adjunct al MAI, n.n.).

Au fost permanent informate *legațiile prietene de democrație populară* acreditate în țară, sesizându-le la timp despre pătrunderile informative realizate

¹⁴ Mihail Sadovici era ofițer al KGB, după 23 august 1944 repatriat ca român din Basarabia, și plasat cu acte false în cadrul MAI al României, în funcția de șef al translatorilor români a căror sarcină era activitatea de *colaborare și conlucrare* a ministerului (subordonarea) cu organele de Securitate ale Uniunii Sovietice. Între 1 septembrie 1957 – 5 aprilie 1963, el s-a „subordonat” direct lui Ghenadi Ivanovici Serov, *șef al aparatului consilierilor sovietici* (KGB) „detașați” la MAI al României.

de către serviciile de spionaj inamice în aceste reprezentanțe, precum și despre alte acțiuni care erau în curs de realizare împotriva acestora” (URSS, Polonia, Cehoslovacia, Bulgaria, Ungaria).

În încheierea „dării de seamă”, Petre Gonciaruc a ținut să sublinieze că „acțiunile de lovire a inamicului întreprinse de către Direcția a II-a (de Contraspionaj) întotdeauna s-au soldat fără nici o scăpare a vreunui element important și, ca atare, cu atingerea din plin a obiectivului și realizarea scopului asupra căruia s-a scontat de la începutul organizării acțiunii”, „anual Direcția a II-a Contraspionaj lichida prin arestări un număr de peste 300 de agenți ai diferitelor spionaje inamice”¹⁵.

Rezultă că nici *cifrul de stat* al României nu a scăpat atenției spionajului sovietic. Petre Gonciaruc și agenții săi l-au luat „în lucru” pe Victor Onișor, funcționar în MAE la biroul respectiv. Inițial, Gonciaruc a obținut de la acesta „o lucrare asupra tehnicii și sistemelor de cifrare folosite de MAE român și mai ales tehnica dicționarelor cifrate”, apoi i-a solicitat lui Onișor să-i predea dicționarul cifrat al MAE – ultima ediție – în schimbul unei mari sume „în dolari”. La refuzul acestuia, Gonciaruc l-a amenințat că nu trebuie decât să pronunțe un cuvânt și va fi imediat arestat și deferit Curții Marțiale. Pentru a-l intimida, a venit și un sovietic, iar în urma amenințărilor repetate Victor Onișor i-a predat în iulie 1946 lui Petre Gonciaruc cifrul și manuscrisul cifrului nou, „care fiind un dosar voluminos era copiat noaptea de Gonciaruc, iar dimineața materialele erau restituite”.

Apoi, ofițeri de contraspionaj pe profil antisovietic au stabilit că numitul Alexandru Rogojinschi (în „relații de lucru” cu Petre Gonciaruc), cât a lucrat la Consiliul de Miniștri, în perioada 1953-1963, unde „era și șef al Cifrului pe întreaga Românie”, a fost și el „agent al organelor sovietice”. Atât MAE, cât și Direcția I (informații externe), când sovieticii aveau nevoie de un cifru „îl primeau de la Rogojinschi”. Uneori, când cei de la Direcția I aveau nevoie de câte un cifru mai ușor de ținut minte, Rogojinschi se prezenta la Mihail Protopopov (fost în grupul de agenți ai organelor de contrainformații sovietice de sub conducerea col. Zudov) cu mai multe sisteme de cifrare, din care se alegeau unele și se dădeau lucrătorilor de acolo.¹⁶ La Direcția I, Mihail

¹⁵ UM 0110, Dosar nr. 2575, 1/I.1956, raport semnat de Gonciaruc Petre, cu privire la operația de predare-primire la ieșirea din serviciu.

¹⁶ UM 0110, Dosar nr. 2049, MI, UM 0625/RB, notă extras, 13 septembrie 1972.

Protopopov lucra direct și cu S.M. Litvinov, „reprezentantul Serviciului sovietic de informații în țara noastră”. **În concluzie, până în anul 1963 spionajul sovietic a controlat în secret cifrul de stat al României, precum și cifruri colaterale, fără știrea autorităților comuniste române!**

De asemenea, documente primare ale contraspionajului român pe profil antisovietic dezvăluie și unele **detalii asupra scandalului „recrutării” lui Petre Goncearuc de către *British Intelligence Service*, inclusiv unele circumstanțe care au dus la înlăturarea sa de la conducerea Direcției de Contraspionaj**, astfel: o sinteză din 8 iunie 1960 semnată de V. Mihăilă face trimitere la un dosar de anchetă din anul 1954 în care arestata Alexandra Greaznova a declarat la adresa colonelului Petre Goncearuc că l-a cunoscut în vara anului 1948 sub numele de *Ivan Ivanovici* și *Petrescu Petre*, dar din discuțiile cu „diplomatul” englez Antony Walton ea a aflat că adevăratul nume al acestuia era Petre Goncearuc, precum și faptul că el lucra pentru englezi. În noiembrie 1948, Walton i-a arătat dosarul de informator al col. Petre Goncearuc, care cuprindea mai multe file scrise de mână sau bătute la mașină, o chitanță, o fotografie lipită și o foaie de hârtie pe care scria numele Petrescu Petre și dedesubt Goncearuc. După discuția ei cu Walton, Goncearuc a recunoscut că uneori se întâlnea cu Walton și că ultima dată au discutat despre ea. În mai multe cazuri, Alexandra Greaznova a făcut curierat transmițând mesaje verbale între Goncearuc și Walton și invers, Goncearuc se ducea acasă la Walton sau se întâlnea cu acesta într-o casă conspirativă a SSI, „când englezii erau supravegheați mai mult”, dar Goncearuc s-a întâlnit cu Walton și col. R.G. Turner (atașatul militar britanic la București, n.n.) și în locuința Alexandrei Greaznova. Ea a aflat de la Walton că Petre Goncearuc i-a furnizat acestuia și lui Turner date confidențiale privind trecerea SSI la MAI, proiectul de organizare al acestui organ, efectivul armatei sovietice din România, date din dosarele unor diplomați „imperialiști”, în schimbul cărora el a primit de la Walton și Turner diferite sume de bani. Goncearuc l-a informat pe col. Turner că „se prevăd o serie de arestări în legătură cu arestarea lui *King*” (Mihai I, n.n.), „este posibil să se facă arestări și în rândurile catolicilor”, apoi i-a spus că „ar vrea să se ducă în Anglia și să vadă o viață adevărată și o lume care trăiește o viață normală”.

În caz a fost arestată și numita Ecaterina Ciplea, care de asemenea a făcut declarații incriminatoare la adresa lui Petre Goncearuc. Ea știa că numitul

avea gradul de colonel și lucra „pentru serviciul de spionaj sovietic”, dar în iarna anului 1947 a aflat că acesta intrase în legătură și cu Legația britanică din București, căreia până în 1951 i-a transmis „informații prețioase” prin intermediul Alexandrei Greaznova. El a furnizat englezilor și „informații privind măsurile luate de Securitate pentru îngrădirea activității bandelor din Munții Făgăraș”, iar legăturile lui Goncearuc cu „luptătorii din munți” au continuat. Rezultă, de exemplu, dintr-un proces-verbal că în septembrie 1953 Ecaterina Ciplea a primit un plic de la Alexandra Greaznova care conținea informații de la col. Goncearuc „pentru organizația de fugari din Făgăraș”.

Un *referat* din 25 august 1954 „cu propuneri de arestare a mai multor persoane” îl nominalizează și pe colonelul Petre Goncearuc, la adresa căruia se fac și următoarele acuzații:

- Din cercetarea Alexandrei Greaznova și a Ecaterinei Ciplea s-a stabilit că diplomații englezi, în activitatea lor de spionaj, au recrutat agenți din cadrul SSI, în scopul culegerii de informații din aparatul de stat și că legătura col. Goncearuc Petre cu Alexandra Greaznova nu a fost în favoarea SSI, ci numai un mijloc de a avea legătură cu legația engleză, ca prin ea să transmită informații legației;

- După 23 august 1944 diplomații englezi erau excluși din acțiunea operativă a SSI și apoi a Direcției a II-a, în timp ce la conducerea acestor organe a fost col. Goncearuc Petre;

- Col. Goncearuc, deși oficial în anul 1949 a abandonat-o pe Alexandra Greaznova, a continuat legăturile cu ea până în 1952.

În *procesul verbal de interogatoriu* al numitei Silvia Alexandrescu (Ebner¹⁷, n.n.), întocmit la 29 octombrie 1954, aceasta a declarat că Petre Goncearuc, înainte de a fi arestat (în 1935), când avea misiuni în țară, se ascundea la sora ei căsătorită cu un polițist, situație care a generat speculații că

¹⁷ Ebner Silvia (căsătorită Alexandrescu), născută la 23 octombrie 1920, Câmpina (tatăl ei lucrase ca administrator la Societatea Petroliferă *Concordia*). În 1939, ea a început să cotizeze pentru *Ajutorul Roșu*, un an mai târziu a emigrat în Israel, iar în 1942 s-a înrolat ca sanitară în armata engleză. După câteva luni a fost repartizată la un spital englez din Egipt. În 1944 a fost trimisă să lucreze în diverse spitale din Italia, iar în 1945 a venit în România. S-a prezentat la Misiunea Militară Engleză din București unde a fost angajată la cabinetul medical. În anul 1946 i-a fost „recomandată” lui Petre Goncearuc pentru a-i furniza informații despre englezi. În anul 1947 Silvia Ebner a fost predată de Goncearuc serviciului de informații sovietic, cu care a lucrat până în anul 1948, dată după care a fost angajată de Goncearuc la Direcția de Contraspionaj (din SSI), ca funcționară, unde a lucrat până în anul 1952, când a fost înlăturată.

Goncearuc ar fi agent al Siguranței și că îl informa pe acel polițist despre misiunile pe care le primea de la organele sovietice de informații.

Se aprecia de către ofițerii care cercetau cauza că „din studiul materialului din dosar reiese că col. Goncearuc Petre a fost recrutat de Walton, furnizându-i acestuia și col. Turner informații cu caracter de spionaj, fapte ce rezultă din declarațiile Alexandrei Greaznova, fostă agentă a SSI, cu care col. Goncearuc a ținut legătura, și Ecaterinei Ciplea, care cunoaște că col. Goncearuc a fost recrutat de serviciul de spionaj englez tot de la Greaznova. Faptul că col. Goncearuc Petre a fost scos din MAI și exclus din Partid, ca ulterior să fie reabilitat, primind calitatea de membru PMR și încadrat în Direcția Informații a MStM, presupune că suspiciunile ce au planat asupra sa s-au clarificat, astfel că este necesar ca acest caz să fie prezentat conducerii MAI pentru a hotărî”.

În iunie 1960, cazul lui Petre Goncearuc a reintrat în atenția Direcției de Informații a Armatei Române cu ocazia unei evaluări a acestuia, dată la care el se pare că lucra sub identitate falsă (*illegal*) pe spațiul Vestic (avea în legătură atașați militari „români”) și existau suspiciuni că putea fi deconspirat (la Londra, n.n.). Astfel, în *sinteza din 8 iunie 1960* există o completare olografă semnată de lt.-col. Bu... (probabil Francisc Butyka, șef al Direcției a VIII-a cercetări penale din MAI, n.n.), datată 13 iunie 1960, unde, printre altele, se afirmă: „Din studiul materialului rezultă suspiciuni asupra col. Goncearuc Petre că a avut legătura cu Antony Walton, Turner, Horace Metius, Hutchinson Patison și Tomas Bubk, toți de la Legația engleză din București, cărora le-ar fi furnizat informații direct sau prin intermediul Alexandrei Greaznova (...). Despre toate legăturile de mai sus există o singură sursă și anume Greaznova, care funcționa la Legația engleză și lucra ca agentă dublă, de aici concluzia că poate fi o legendă bine ticluită de către Serviciul de spionaj englez pentru a-l compromite pe ofițer sau este vorba de un sistem de lucru defectuos al organelor SSI din acea perioadă, dar care în mod implicit au dus la compromiterea ofițerului. Când fac această ultimă afirmație am în vedere faptul că despre legătura col. Goncearuc Petre cu englezii mai cunoșteau Greaznova Tatiana (greu lizibil) rămasă în libertate și Olga Romer, fugită în străinătate, care oricând pot vorbi și altor persoane ce cunosc despre acest ofițer. Și încă o observație de făcut și anume: în anul 1954, când s-au făcut aceste cercetări de către Direcția a III-a și Direcția a II-a, nu s-au clarificat legăturile ofițerului cu Chirițescu Marina și Galea Ioan, care erau arestați, și nici nu se arată nimic

despre dr. Ladu, dacă a fost sau nu arestat și cercetat, legat de acest caz, dar în același timp este întrebat agentul *Victor* despre metodele de muncă în SSI ale lui Goncearuc Petre și nu se arată dacă activitatea lui profesională era cunoscută ierarhic și aprobată. Din felul acesta de lucru se poate trage concluzia că ofițerul este compromis și față de agentul *Victor*, care chiar dacă va fi ca să păstreze secretul discuțiilor, în sinea lui va rămâne cu impresia că a lucrat în cadrul SSI cu un suspect de spionaj. De altfel, aceeași impresie - se desprinde din dosar - s-a imprimat și la lucrătorii din Direcția a II-a, care cunosc acest caz și eu consider că greșit a fost trimis acest dosar organelor noastre fiindcă din conținutul lui rezultă date cu privire la munca Direcției a II-a în cadrul Legației engleze din București, iar ofițerul unde se află în prezent a fost încadrat după reabilitarea sa de către Partid. Cunoscând aceste date despre col. Goncearuc, eu, personal, apreciez că nu este cel mai indicat pentru munca încredințată la Direcția Informațiilor, fiindcă poate fi periclitată oricând securitatea persoanei sale, mai ales că el face des drumuri în străinătate. Propun ca acest caz să fie analizat de către forurile competente și să se ordone măsuri ce trebuie luate în continuare. /Șeful Serviciului lt.-col Bu... ”¹⁸.

După verificările de la începutul anilor 1960, Petre Goncerauc a fost „izolat de sistem” și apoi pensionat. În anul 1961, cei din contraspionaj (antisovietic) au întocmit o schemă a celor mai importante legături ale lui Petre Goncearuc, „fost rezident de informații”, în care sunt menționați „agenții” sovietici: Isac Buder (Chișinău), Maria Sîrbu, Filip Hafone, Mihai Petruc – în subordinea sa fiind Valeriu Bucicov, Vasile Petruc, Mihail Protopopov, Alexandru Guțan, Gheorghe Pintilie, Ileana Picalski.

La 31 august 1962, Goncearuc a fost semnalat că se „lăuda” unui cunoscut că „am fost înainte de război șeful Serviciului de spionaj sovietic” la Chișinău, iar „în prezent controlez (pentru sovietici, n.n.) atașații militari ai României în străinătate”¹⁹.

La 6 mai 1964, în contextul ruperii colaborării și conlucrării informative între organele KGB și Securitatea română și al „Declarației din aprilie 1964” de „emancipare” față de sovietici a comuniștilor români, Petre Goncearuc afirma că „nu poate fi de acord cu poziția Partidului și guvernului nostru, care cad

¹⁸ UM 0110, Dosar nr. 2575.

¹⁹ UM 0110, Dosar nr. 2575.

dintr-o extremă în alta”, când „după 23 august 1944 noi i-am ridicat în slavă pe sovietici sub toate formele”. El a dat ca exemplu faptul că „*specialiștii și consilierii sovietici* în perioada când se aflau la noi în țară au trăit mai bine ca burghezia română în trecut și asta când poporul nostru o ducea destul de greu, dar acum ai noștri au căzut pe altă extremă, fără a mai pomeni nimic despre ajutorul pe care l-au primit din partea Uniunii Sovietice. Iar așa cum evoluează lucrurile, „*românii vor merge pentru a treia oară să elibereze poporul rus de bolșevici*”. A relatat că el a fost înlăturat de la MAI, iar în anul 1954 Securitatea i-a trimis o *agentă* acasă cu scopul de a-l trage de limbă despre activitatea lui. Până la urmă a reușit să o determine pe agenta respectivă să recunoască că a fost trimisă de MAI (...). În trecut a fost chemat de atașatul militar sovietic la București, care a cerut să-i predea agentura sa cea mai bună și copii după informațiile pe care le obținea de la agentura serviciului în care lucra. El a răspuns atașatului militar sovietic că va raporta șefului său și dacă acesta va da dezlegare îi va satisface cererea. Ca urmare, a raportat șefului său Serghei Nicolau cele întâmplate, iar acesta a raportat lui Gheorghiu-Dej, care l-a chemat pe ambasadorul URSS, Kavdaradze, împreună cu atașatul militar și în prezența lor (a lui Gonciaruc și Serghei) le-a arătat că cererea lor nu este justă. În urma acestui fapt, Kavdaradze și-a cerut scuze, arătând că regretă cele întâmplate (...).²⁰

La 12 iunie 1964, lt.-col. Ioan C. Florea, fost subaltern al lui Petre Gonciaruc, a întocmit un raport cu privire la activitatea fostului său șef, în care printre altele i-a făcut și următoarea caracterizare profesională: „De multe ori se ducea la minister (Forțelor Armate) pentru a raporta direct lui (Nicolai Vladimirovici) Sarov.²¹ (...) Din punctul de vedere al pregătirii profesionale, el se găsește la un nivel care-l face să sesizeze cu ușurință orice problemă de muncă informativă și operativă, însă din cauza slabului nivel de cunoștințe de cultură generală și militară s-a descurcat greu în problemele militar-operative (...). Practica în mod frecvent, fără nici un discernământ, deconspirarea ofițerilor față de familiile acestora, lucru care îi obliga pe ofițeri la confidențe față de soții sau legendarea față de acestea, într-un fel sau altul, acest lucru întâmplându-mi-se personal, spunându-i soției mele cu privire la țara de care

²⁰ UM 0110, Dosar nr. 2575.

²¹ Colonelul Nikolai Vladimirovici Sarov (Șarov) de la Ambasada URSS la București, după anul 1955 a fost și secretar al reprezentantului Comandamentului Forțelor Armate Unite în România (CFAU)/ în cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia (OTV).

mă ocup (...). Petre Goncearuc a insistat să păstreze relația cu familia sa, în special cu soția sa (rusoaică) care își vizita uneori rudele din URSS. La un moment dat, înaintea unei astfel de deplasări la Moscova, Goncearuc a rugat-o pe aceasta să ia acolo legătura cu fratele său Sviatoslav Semionovici Spatarenko (de fapt erau veri, n.n.), precum și cu un general”.

În anul 1965, Petre Goncearuc făcea presiuni la Partid pentru a i se da o *pensie republicană* sau o *funcție*, sens în care i-a abordat pe fostul ministru de Interne Alexandru Drăghici și Chivu Stoica, dar a fost refuzat. A afirmat că se va duce la Gheorghe Apostol: „Dacă intru la Apostol, mare mirare dacă nu îl voi bate acolo, îi voi spune: Nu ți-e rușine că acum ai devenit un om mare și îți bați joc de mine? O să mă duc să-l iau de gât și să-i spun: Ce, îți cer ceva gratis? Pe mine să mă pui director la cadre, cum l-ai pus și pe fratele tău, deoarece eu merit acest lucru”.²²

La 21 aprilie 1965, o *notă* (Cabinet MAI) arată că în discuțiile cu „apropiații” Petre Goncearuc „a negat rolul jucat de PCR și forțele progresiste în înfăptuirea Actului revoluționar de la 23 august 1944, pe care îl consideră o acțiune a burgheziei române”. În România, a spus el, „în timpul ocupației germane și a dictaturii antonesciene nu a existat luptă de rezistență sau de partizani ca în Bulgaria și Iugoslavia. Insurecția de la 23 august a fost înfăptuită de burghezia română prin generalii ei, care spera să-și instaureze din nou dominația... De fapt, PCR era în acel timp ca și inexistent, în 1944 nu număra decât 60 membri de partid. Atunci când (Nicolae) Rădescu (primul-ministru) a tras în demonstranți, toți membrii de partid care fac acum pe eroii s-au ascuns în gaură de șoareci... Guvernele reacționare Sănătescu (C-tin) și Rădescu au fost răsturnate nu de lupta maselor populare conduse de PCR, ci de sovietici, iar guvernul dr. Petru Groza a fost impus tot de sovietici. Dacă nu ar fi intervenit (Andrei) Vișinski – care să-l amenințe pe regele Mihai cu ocuparea României – nu am fi avut guvernul dr. Petru Groza și nici celelalte schimbări revoluționare care au urmat”. Goncearuc pretindea că Liuba Chișinevschi l-ar fi asigurat că „în curând urma să se rezolve și situația acelor care, regăsind calea spre Partid, au acționat în favoarea Serviciului de informații sovietic, au suferit condamnări, iar în prezent nu sunt considerați nici măcar luptători antifasciști”. Goncearuc a caracterizat poporul român ca pe unul de slugi, nu a fost și nu este pătruns de

²² UM 0110, Dosar nr. 2575.

patriotism, nu are mândrie națională ca popoarele slave, și de aceea justifică el „a fost necesar ca sovieticii să-și organizeze – *încă din timpul când eram în relații bune* – o rețea de spionaj, având în vedere trecutul conducătorilor români, pentru a cunoaște tot ce pun la cale și a nu avea surprize”. Referindu-se la „persecuțiile” la care sunt supuși cetățenii sovietici aflați în România, Goncearuc a spus: „Ăștia vor da socoteală când va veni timpul, întrucât astfel de fapte nu pot fi iertate, așa cum nu au fost menajați cei care au acționat împotriva URSS în timpul regimului burghezo-moșieresc... Sovieticii cunosc toate aceste lucruri, deoarece au în prezent o puternică rețea de spionaj și toți cei care contribuie într-un fel sau altul la aceste persecuții sunt deja trecuți pe liste, iar când le va veni momentul se vor trezi în fundul Siberiei, așa cum am procedat după 23 august 1944, când eu cu o grupă de oameni am arestat după listele date de ei pe toți cei care acționaseră împotriva URSS... În prezent, sovieticii sunt puternici și nu vor să ridice problema României, dar în cazul unui război între lagărul socialist și cel imperialist Armata Roșie nu va mai ține cont de interesele naționale ale României și va trece pe aici ca apa; în două săptămâni va fi tocmai în Spania”.²³

La 12 ianuarie 1966, o *notă* a MAI (Direcția a II-a) menționează că „Petre Goncearuc a deconspirat cetățeanului polonez Piotr Siemieniczuk, venit în vizită, că el este colonel în Statul Major General al Armatei Române și cunoaște multe, că pe linia muncii profesionale a răspuns de: SUA, Anglia, Franța și Turcia (...). Că a fost în interes de serviciu în Berlinul de Vest înainte de a se închide frontiera între RDG și RFG.

În *declarația* sa din 9 aprilie 1966, Cornelia Crețulescu arată că l-a întâlnit pe Petre Goncearuc, la care s-a interesat cu privire la motivele pentru care soțul ei a rămas definitiv în Anglia. Cu această ocazie, Goncearuc a confiat că el a lucrat pe linie militară controlând activitatea atașăților militari din străinătate, efectuând deplasări și la Londra, unde *s-ar fi încercat unele provocări cu el* (...).

Alte luări de poziție (concepții) ale lui Petre Goncearuc sunt consemnate în *note* din anii 1966-1967. Iată câteva:

- Era de părere că *agentura militară* trebuie creată și răspândită îndeosebi în țările din jurul României, deoarece într-un eventual război trebuie să avem

²³ UM 0110, Dosar nr. 1837, vol. 4: MAI, Cabinetul Ministrului, nota nr. 145, 21 aprilie 1965.

agentură în țările din imediata apropiere, cum sunt Turcia, Grecia și nu în țările îndepărtate, pentru că acest lucru necesită fonduri mari pe care nu le avem;

- Ginerele vărului său din Moscova (vărul: Sviatoslav Spatarenko, n.n.), care a fost colonel de securitate, acum trecut la pensie, are remușcări pentru faptele sale din timpul lui Beria și că acum se roagă la Biserică;

- Referitor la războiul atomic, Gonciaruc i-a spus lui Iuri Zoti²⁴ (stabilit la Chișinău) despre intenția SUA de a înarma RFG cu arma atomică, fapt ce ar putea declanșa un conflict armat; că între Germania și SUA există deja o înțelegere în acest sens. Se așteaptă doar momentul potrivit pentru oficializarea actului de înarmare atomică, fiindcă focurile atomice deja se află pe teritoriul RFG. Faptul că Hrușciov a declarat că orice tip de rachetă poate fi interceptată este de domeniul fanteziei. Acela care va da primul lovitura atomică mascată prin surprindere, acela are șansa să câștige războiul. Problema este însă alta, că sovieticii nu sunt aventuriști și ucigași, fiindcă istoria îi va condamna pe cei care vor folosi primii arma nucleară. De aceea, un eventual război se va duce cu arme clasice. Gonciaruc afirmă că el cunoaște organizarea armatelor SUA, mai puțin strategia acestora, dar e un lucru cert că în cazul unui război de amploare ei ar miza pe rapiditate. În privința aviației, calitativ și cantitativ, americanii îi depășesc pe sovietici (...).

- La 9 septembrie 1967, Petre Gonciaruc a afirmat către o sursă a contraspionajului că a primit invitație pentru a pleca la Moscova să participe la festivitățile celei de „a 50-a aniversare a Revoluției din Octombrie”. Referindu-se la cazul Ștefan Foriș (fost șef al PCdR), Gonciaruc a spus că imediat după 23 august 1944 acesta a fost arestat pe stradă de către Martin Niculescu și Vladimir Gribici, care făceau parte dintr-o Grupă operativă condusă de Gheorghe Pintilie. Ștefan Foriș a fost ținut într-o clădire conspirativă pe Aleea Alexandru (fost sediu al PCdR, n.n.).

- *Notă* din 9 septembrie 1967 semnată de Ion Stănescu, președintele Consiliului Securității Statului/CSS, privind diverse aspecte legate de Petre

²⁴ Iuri Constantinovici Zoti domiciliat în Chișinău, cunoscut fiind faptul că în anul 1939 el a fost arestat și condamnat de autoritățile române pentru spionaj în favoarea URSS, executând pedeapsa până la 23 august 1944, apoi s-a repatriat în URSS. După vara anului 1968, Iuri Zoti venea periodic ca vizitator în România („Turistul” în rapoartele contraspionajului român pe profil antisovietic, considerat „agent de legătură”) cu sarcina de a „contacta persoane pe care le cunoaște din perioada activității în România, printre care foști agenți ai organelor sovietice de informații, ilegaliști, persoane cu funcții de răspundere” etc.

Goncearuc²⁵: numitul s-a întâlnit cu „cetățeanul sovietic Mihail Adrianco, originar din Chișinău, șeful unui grup de turiști sovietici care au vizitat România, ocazie cu care Goncearuc l-a informat pe acesta cu lux de amănunte despre situația lui și a altora care în trecut au colaborat cu organele sovietice de informații și cu faptul că actualul guvern român îi consideră pe aceștia suspecti și că îi scoate din funcții”.

- Într-o altă ocazie, „Goncearuc regretă că nu a plecat din România în anul 1954, când a fost scos din Securitate, deoarece atunci la domiciliul său s-a prezentat șeful consilierilor sovietici din MAI al României care i-a propus să plece în URSS, oferindu-i condiții similare din punct de vedere material cu cele avute în cadrul Securității române, urmând ca el să lucreze ca instructor la o școală de securitate”. Acel *consilier*, pe nume Alexandr Mihailovici (Saharovschi, a organizat Securitatea română în anii 1953-1954, numit apoi șef al Direcției I Principale a KGB, n.n.), i-ar fi precizat că propunerea ce i-o face nu este din partea lui, ci a conducerii NKVD, care îi cunoaște comportarea și meritele anterioare.²⁶

- La 16 octombrie 1967 o *notă* (tradusă din limba rusă) a Direcției a III-a (fostă a II-a de Contraspionaj), Indicativ 30 (semnată de Teodor Dorobanțu, șef al *Sectorului de contraspionaj pe profil state socialiste/anti KGB/GRU*) arată: Petre Goncearuc a afirmat către un apropiat, „T”, că Emil Bodnăraș a lucrat pentru sovietici sub conspirativul *Emilian Ivanovici*. „T” îi spune lui Goncearuc că în anul 1947 a preluat de la un anume Mihalcea, „agent al Siguranței”, o listă de informatori, între care și unul care lucra cu americanii. Acesta i-a adus și o listă de persoane de care se interesau americanii. Primul pe listă era Ion Gh. Maurer. Americanii voiau să afle dacă Maurer poate fi recrutat. Că sora acestui informator era secretara lui Titel Petrescu (liderul PSD, n.n.). Aceasta s-a uitat odată în seiful lui Titel Petrescu și a găsit acolo un fel de *angajament* prin care Titel se lega să facă tot felul de sabotaje în cadrul coaliției cu PCR. Pentru aceasta urma să primească bani de la Dinu Brătianu și Iuliu Maniu. Domnul „T” a reușit apoi să facă o fotocopieze acel document. Într-adevăr, Titel Petrescu se obliga să fie agentul americanilor prin Maniu și Brătianu, pe care el trebuia să-i sprijine camuflat să spargă Frontul Unic cu comuniștii. Imediat „T” s-a dus și a spus aceasta lui Gheorghiu-Dej, care a chemat chiar

²⁵ UM 0110, Dosar nr. 2575.

²⁶ UM 0110, Dosar nr. 2575.

atunci tot Biroul Politic: Teohari, Ana Pauker. Atunci „T” a multiplicat fotocopia în vreo 60 exemplare și a produs astfel ruptura între (Lothar) Rădăceanu și Titel Petrescu. Tot atunci, „T” a reușit prin acel informator să recruteze pe un prieten al acestuia care lucra la Legația americană. Informatorul i-a adus de la respectivul hărți, liste de oameni, planuri de lucru ale americanilor pentru spionajul în România. După ce a avut loc scindarea partidului lui Titel Petrescu, Gheorghiu-Dej a dat ordin să-l aducă pe acel informator. Până la urmă, acel informator a recunoscut că sora sa nu a lucrat la Titel Petrescu și că scrisoarea (angajamentul) cu americanii și Maniu și Brătianu era falsă (...). Dar efectul scontat a fost produs.²⁷

- La 14 martie 1968, Direcția a III-a/Contraspionaj a înaintat un referat cu propuneri de *avertizare* a numitului Gonciaruc Petre, ca urmare a continuării activității sale cu „reprezentanții sovietici” și a poziției sale critice față de „conducerea superioară de Partid și de stat” a României.

- La 29 martie 1968, un material olograf redă o discuție purtată de Petre Gonciaruc, „la cererea lui”, cu primul-adjunct al MAI Grigore Răduică, privind rețeaua recrutată de el în perioada cât a lucrat la Direcția de Informații a MStM”, astfel (extrase): „În anul 1956 am lucrat la Armată ca șef de secție și mă ocupam cu *cercetarea politică*, Secția Militară. Aveam un plan care consta în înființarea domeniului *cercetarea strategică ilegală*. Din diferite motive, se insista să avem în străinătate asigurată continuitatea lor. După vreo trei luni mi s-a spus că problema este cunoscută și se tratează, însă depinde de aparatul superior, și am fost numit șef de Secție.

Răduică: În *Secția de Cercetare Strategică*?

Gonciaruc: Mi s-a dat de la început personal (...), cele mai mari greutăți le-am întâmpinat cu infiltrarea agenturii și procurarea de informații. Din cauza acestei situații am întocmit un Plan care a constatat în următoarele: în primul rând de a crea agentura aici în interior, bine pregătită, care să aibă posibilitatea să se așeze într-una din localitățile din țară și care să aibă posibilitatea de a-și procura singură existența. Ulterior, după o pregătire sumară, să putem trimite ceva și în străinătate. Socoteala era simplă, oameni aici care vor fi recrutați și pregătiți ca agenți, pătrunzând acolo legal sau ilegal, mai mult legal, și apoi începe o oarecare mișcare ce putea fi utilă. În afară de aceasta, am contactat pe unii cetățeni pe care-i puteam recruta direct în străinătate. Mai mult, am punctat

²⁷ UM 0110, Dosar nr. 2575.

printre ei pe un coleg al meu, încă din 1929-1930, Victor Voinov, inginer la Grenoble la Secția de informații tehnice, destul de bine apreciat și cu o activitate bogată. Voinov era numele său adevărat, Victor e numele lui acum, tatăl fugit în România de dincolo de Urali. A luptat ca medic în Armata Română pe timpul războiului, iar după terminarea războiului s-a așezat în Droboieț, Timișoara. (...) Cunoaște germana apoi a lucrat la Berlin ca traducător pe lângă armata franceză, are relații, e leneș însă.

Răduică: Deci acum e la Grenoble? (...)

Goncearuc: A doua persoană, este vorba de Bruno Fingerhut (...), altul Burdea Grigore, care a lucrat în SSI în Grecia (...) ²⁸.

- Ion Stănescu (șeful Consiliului Securității Statului/CSS) a informat conducerea de stat că Petre Goncearuc a fost vizitat în perioada 26 septembrie - 1 octombrie 1970 de mai multe ori la domiciliu de sovieticul Isac Zamihovski, zis Izea, venit în vizită la cumnatul său Șlioma Fridental din Iași. Goncearuc și Zamihovski s-au referit la perioada ilegalității, când au acționat pe teritoriul României, Goncearuc susținând că „în prezent românii vor să se îndepărteze tot mai mult de lagărul socialist, duc o politică bazată tot mai mult pe interese naționaliste, iar în rândul populației există și se menține un spirit antisovietic”, el și-a reafirmat opinia că „este considerat nejustificat spion sovietic, deoarece în prezent nu are informații să furnizeze URSS, menționând că tocmai pentru a nu-și complica mai mult situația nu face chemare pentru nimeni din URSS, nu-și rezolvă moștenirea pe care o are acolo, iar dacă va merge la Chișinău nu-și va vizita rudele și prietenii (...)”. Goncearuc a confiat că la Chișinău au loc periodic informări cu activul de Partid, la care sunt invitați și vechii membri de partid, unde activiști veniți de la Moscova sau tovarăși din conducerea PC al RSS Moldovenească îi pun la curent cu situația politică și economică din România. Că evreii din RSS Moldovenească, cărora li s-au adăugat și unii membri de partid, au început o propagandă în favoarea lui Nicolae Ceaușescu, iar potrivit lui Zamihovski acțiunea respectivă este întreprinsă la „ordinul Israelului”, dar autoritățile din Uniunea Sovietică au luat măsuri de dislocare în alte regiuni a persoanelor în cauză ²⁹.

Ion Stănescu a atras atenția că poziția exprimată de Goncearuc „ilustrează pregnant poziția sa ostilă față de RS România – și anume că la

²⁸ UM 0110, Dosar nr. 2575.

²⁹ UM 0110, Dosar nr. 222.

proxima vizită ce o va face în URSS o să informeze organele sovietice despre situația lor concretă de aici (adică a agenturii sovietice, mare parte ilegaliști când PCdR era în ilegalitate, n.n.), în care sens a afirmat: *singurul lucru care m-ar interesa este să pot merge la Moscova măcar pentru câteva ore și să le spun situația noastră concretă cum s-ar spune, dinte pentru dinte; eu sunt de alt principiu și folosesc și zicala rusească: pentru un dinte eu îți voi rupe zece dinți*³⁰. Atât Petre Goncearuc, cât și Isac Zamihovski au opinat că într-o asemenea atitudine față de ilegaliști, românii sunt „nerecunoscători” Uniunii Sovietice pentru ajutorul acordat și pentru că i-au eliberat. La remarcă lui Goncearuc că aici nu se mai vorbește despre aceste lucruri, ci despre „jafurile” și „hoțiile” armatei sovietice în trecere prin România, Zamihovski i-a promis acestuia că atunci când va veni la Chișinău îi va da „Însemnările” lui Jukov, cele ale lui Iakovlev³¹ și ale lui Stemenko³², să vadă ce „jafuri au săvârșit trupele ocupante – inclusiv românii – pe teritoriul URSS”. Goncearuc a criticat nivelul de trai și „ritmul turbat” în care se construiește în România „fără a se ține seama de posibilitățile economice”, vinovat pentru această situație fiind Nicolae Ceaușescu – la adresa căruia a proferat expresii incalificabile, precum și „grupul antisovietic” din jurul său, pe care „l-a format în acest spirit”.

- La o întâlnire cu Iuri Constantinovici Zoti (care asigura și unele legături cu Ambasada sovietică din București, era acoperit la Chișinău ca referent la Asociația pentru relațiile cu străinătatea), Petre Goncearuc i-a spus că „potrivit lui Gheorghe Pintilie întreaga vină pentru lichidarea lui Lucrețiu Pătrășcanu revine sovieticilor, deoarece totul s-a făcut la cererea șefului consilierilor Alexei Mihailovici (Saharovski, n.n.)”³³.

- Ocazional, Petre Goncearuc se lăuda că a fost de față când „lista lui Stalin” cu cei 67 de agenți sovietici a fost predată de generalul Vladislav Vinogradov lui Emil Bodnăraș și Gheorghiu-Dej. La 1 mai 1970, când conducerea PCR a decis acordarea unor decorații unor „foști agenți sovietici” (FAS) cu scopul de a-i mai „domoli”, Petre Goncearuc s-a arătat extrem de

³⁰ UM 0110, Dosar nr. 222.

³¹ Vasilii Danilovici Iakovlev în perioada aprilie 1957 – mai 1958 a fost prim-adjunct al șefului GRU responsabil cu informațiile strategice.

³² Serghei Mateevici Stemenko a fost șeful GRU în perioada 31 august 1956 – 28 septembrie 1957. În anul 1943 Stemenko a deținut funcția de șef al operațiilor Marelui Stat Major al Armatei sovietice și se pare că o scurtă perioadă, în aprilie 1946, a fost și șef al GRU, conf.: <http://militera.lib.ru/research/suvorov8/24.html>.

³³ UM 0110, Dosar nr. 1840, vol. 2.

vehement în fața lui Nicolae Ceaușescu, înfruntându-l: „Noi, nu am rămas de capul nostru aici! *Lista* a fost semnată de Stalin, pentru ca 67 oameni să rămână aici, la cererea Comitetului Central (...). Au semnat Gheorghiu-Dej și Constantin Pârvulescu. Biroul Politic al PCR a semnat cererea asta. Eu atunci țineam legătura între CC și Comandamentul Sovietic. Am fost cu Bodnăraș, am fost cu toată lumea. O copie a rămas la ei. Deci nu ne poate învinui nimeni pentru că i-am ajutat pe sovietici și, din contră, noi am rămas aici să-i sprijinim la cererea Biroului Politic, cerere aprobată de Stalin”³⁴.

- În vara lui 1972 Petre Goncearuc a fost în vizită la Chișinău, Odessa și Moscova. A fost reținut de organele de securitate sovietice într-o piață din Moscova pe când își lua notițe privind mercurialul, dar a scăpat conștient acestora că pe vremuri a lucrat pentru organele de informații de la Moscova, că l-a avut comandant pe „amiralul” Maslenicov³⁵, că a fost prins în România și a stat mulți ani în închisoare. După 20 de minute de verificări, colonelul sovietic i-ar fi spus că dacă vrea să-l viziteze pe amiralul Maslenicov acesta trăiește (?) și poate să-i înlesnească o întâlnire. Goncearuc a replicat că a refuzat o astfel de întâlnire pentru ca Maslenicov să nu cumva să-i ceară niște servicii și astfel el să-și complice existența. Însă, sublinia el, important e că Maslenicov a aflat de situația lui din România³⁶.

- În august 1973 Petre Goncearuc a primit vizita cetățeanului sovietic Isac Buder, din Chișinău, care înainte de 23 august 1944 „a desfășurat activitate informativă pe teritoriul României în favoarea URSS”. Buder a solicitat sprijinul lui Goncearuc în legătură cu procurarea unor adeverințe sau alte înscrisuri de la autoritățile române cu care acesta să dovedească în URSS că a desfășurat activitate în serviciul NKVD în vederea obținerii pensiei personale. În discuții, Petre Goncearuc s-a plâns că „mărirea pensiilor ilegaliștilor s-a făcut doar pentru basarabeni - lucru care i se pare inexplicabil” (asta pentru că cei din contraspionajul român au dorit să creeze tensiuni între FAS/*foști agenți sovietici*, n.n.), întrucât după *Declarația din 1964* Alexandru Drăghici ar fi afirmat că „basarabeni comuniști sunt niște spioni, Coloana a V-a a sovieticilor în România”, și „cam de atunci au fost înlăturați din funcții”. Goncearuc i-a

³⁴ UM 0110, Dosar nr. 2460.

³⁵ Pare a fi vorba de Ivan Maslenicov, adjunct al șefului NKVD în perioada 1939-1943, viceministru al Afacerilor Interne, Comandamentul Trupelor, iunie 1948 – martie 1953, și viceministru al MAI al URSS între iunie 1953 – aprilie 1954.

³⁶ UM 0110 Dosar nr. 2575.

spus lui Buder că în România a fost lansată ideea că „amestecul sovietic în treburile statelor socialiste întârzie construcția socialismului”, „Cominternul a fost pus sub controlul URSS și prin aceasta au fost trimise în România cadre de conducere străine, că dacă PCdR ar fi fost condus de români țara ar fi devenit comunistă încă din anul 1935”. După părerea lui Goncearuc, sovieticii nu vor ierta niciodată că s-a scris împotriva Cominternului și nici cuvântarea lui Ceaușescu de la 21 august 1968.³⁷

- La contraspionaj, în subordinea lui Petre Goncearuc a activat din iunie 1948 și agenta NKVD Ludmila Păpureanu (fostă Bulgacov), născută la 23 august 1922 la Tighina. Într-o declarație din 1974 dată organelor de contraspionaj (UM 0625/RB) ea afirma că avea despre Goncearuc „o părere proastă, îl consideră neserios și lipsit de caracter, ea fiind supărată că acesta nu a reprimat-o la Direcția a II-a MAI, deși pentru ea a intervenit Pantiușa. A confiat faptul că, după părerea ei, Goncearuc era homosexual, că a avut raporturi (...) cu ea și a putut să-și dea seama”.³⁸ Era convinsă că Goncearuc întreținea relații homosexuale cu Moise Virgil, fost șef al filajului în SSI. Ea a locuit în același imobil cu Moise Virgil și într-o împrejurare l-a surprins pe Goncearuc în camera lui Moise, tocmai în momentul când se încheia la pantaloni. Crede că acest viciu, Goncearuc l-a deprins în perioada detenției, că despre relația homosexuală dintre cei doi cunoștea și fosta soție a lui Moise Virgil. Goncearuc Petre nu s-a împăcat niciodată bine cu Posteuca, pe care îl ponegreia față de prieteni. În anul 1948, când ea lucra la anchetarea unor arestați la SSI, a văzut un articol la *gazeta de perete* scris de Moise Virgil, articol care se încheia cu cuvintele „Trăiască Republica Socialistă Sovietică România”. Goncearuc văzând articolul a cerut să fie scos de la gazetă, afirmând că „este prea mult și prea devreme să se afirme așa ceva”. A explicat cum în repetate rânduri a fost martoră când Goncearuc și Moise Virgil îi mințeau pe consilierii sovietici ascunzând cu bună știință aspectele care nu le conveneau. Alexeev Iacov l-a reclamat la ruși pe Goncearuc, învinuindu-l că împreună cu Moise Virgil au furat aur confiscat la arestări. Despre acest lucru știa și Holinger Isidor. Inclusiv ei i se oferise spre vânzare un ghiul de către Goncearuc, dar l-a refuzat fiindcă i-a fost frică să nu afle sovieticii. Ea mai știa că Goncearuc Petre

³⁷ UM 0110, Dosar nr. 1845, vol. 2: notă, 1 septembrie 1973.

³⁸ UM 0110, Dosar nr. 2044.

a vrut să plece definitiv în URSS, acum 2-3 ani, unde o are pe fosta soție și o fiică, dar nu a fost primit acolo.³⁹

- Referitor la activitatea din exterior, „în serviciul României”, a lui Petre Goncearuc, ca șef la Direcția de Contraspionaj, interesant este și cazul lui Ion (Nelu) Crivelescu, născut la 23 aprilie 1913, Sinoc, Istria. În anul 1933 el a intrat în mișcarea comunistă, a urmat Facultatea de Drept și în anul 1937 a fost angajat la Ministerul Justiției, Direcția Penitenciarelor. Din anul 1939 a lucrat la MAE al României. „A făcut parte din grupul de agenți condus de colonelul sovietic Zudov, care a desfășurat activitate informativă pe teritoriul României”. În perioada 1946-1949 „cu sprijin sovietic, a fost pe linie MAI viceconsul și consul în SUA”, unde a activat în agentura GRU (spionajul militar sovietic), infiltrat ca „funcționar” la Institutul de Relații cu Străinătatea, împreună cu soția sa Elena Crivelescu „trimisă” ca „funcționară” la reprezentanța UNESCO (New York). În SUA au primit din partea lui Petre Goncearuc o parolă și indicații ca în cazul în care se va prezenta la ei un reprezentant al armatei sovietice din SUA, cu parola respectivă, să lucreze cu acesta. Sus-numiții la scurt timp după ce au ajuns în SUA au fost contactați de sovietici, cu care au ținut legătura până în 1949, când s-au înapoiat în țară, furnizându-le informații despre personalul Ambasadei române și despre colonia română din SUA. La înapoierea în București li s-a fixat o întâlnire la care s-a prezentat un diplomat al ambasadei sovietice din București, care le-a luat un *angajament* de încetarea colaborării. Ulterior, Ileana Crivelescu (născută la 17 mai 1915, în com. Horodniceni, Suceava, absolventă de drept) a divorțat, devenind Cojocaru.⁴⁰

În context, la 20 august 1963 cei de la *Sectorul de contraspionaj* (antisovietic) au luat o *declarație* lui Ion Crivelescu, unde printre altele acesta a afirmat: după 23 august 1944 „am lucrat pe linie politică la Sindicatul Central al Salariaților Publici, fiind și secretarul organizației de bază a PCR din MAE. Paralel cu această activitate am avut și unele sarcini speciale (de la organele sovietice, n.n.) care constau în a da informații despre fostele cadre din MAE al României. Informațiile le predam unor tovarăși de la Secretariatul General al Consiliului de Miniștri, condus atunci de Emil Bodnăraș. Dintre acei tovarăși, îmi amintesc pe Vanea Didenco (Vidrașcu, n.n.), Ionel Munteanu, Mircea Ursu și un anume Traian. Cu aceștia doi din urmă am ținut legătura, întâi cu Ursu, cărora le predam materialele informative care mi se cereau. În acest timp, fosta

³⁹ UM 0110, Dosar nr. 2044.

⁴⁰ UM 0110, Dosar nr. 539.

mea soție a făcut cunoștință cu Petre Gonțearuc, căruia îi predam materiale informative. Mai târziu, Petea/Petre Gonțearuc a cerut să mă cunoască personal, căci știa că dau informații și în altă parte, Petea spunându-mi că nu este necesar să lucrez direct cu el, căci vor ține legătura prin soția sa (a lui Crivelescu)”. Crivelescu cunoștea că din *grupul* lui Gonțearuc mai făceau parte: soția acestuia (a lui Gonțearuc); Mila (Emilia Milco), „căsătorită acum” cu Cornel Bogdan, fost director al Presei în MAE; un anume Șura, care a plecat în URSS; un anume Mihai care apoi a lucrat în MAE în străinătate, în Orientul Mijlociu; Andrei Niculescu, „care în prezent este colonel de miliție” etc. „În toamna anului 1946, fiind trimis în misiune la Legația României din Washington, am fost solicitat să continui munca de informații și în străinătate. În acest scop (...), Petea mi-a spus să aștept până când va lua legătura cu mine un tovarăș de la Ambasada URSS din Washington și mi-a dat o parolă”, „acel tovarăș sovietic se numea Nikolai, lui i-am dat de câteva ori materiale informative (...), cu această ocazie mi s-au dat și bani, 2 000 dolari, pentru a avea posibilitatea să intru în legătură cu diferiți oameni din SUA. Atunci am fost un pic agitat, dar mi s-a spus că dacă nu am încredere să mă duc până la tov. (Iosif) Rangheț să-l întreb dacă pot face această muncă. Am făcut acest lucru prin tov. Ponoran și am reușit să vorbesc cu Rangheț de la CC al PCR care mi-a spus că *această muncă este o datorie*. (...) Pe de altă parte, ducându-mă la Gonțearuc, el mi-a făcut cunoștință cu un maior sovietic care se interesa de munca mea, și care lucra pe lângă Ambasada sovietică din București. La înapoiere în SUA am continuat să lucrez cu Nicolai (cred că se numea Cotnariuc, sau Captarenco, dar nu-mi aduc precis aminte), de asemenea, și cu tovarășii care veneau din țară. Pe linia Secretariatului General al Consiliului de Miniștri am ținut legătura cu tov. Raicu, Zambeti și Halianis (...). În august 1949, la înapoierea mea în țară, tov. Nicolai a vrut să-mi ofere bani pentru serviciile oferite (...). La despărțire mi-a spus că, după trei săptămâni, la ora 21, în str. Tunari, colț cu Ștefan cel Mare, mă voi întâlni cu un tovarăș sovietic care îmi va comunica ce am de făcut. La data fixată m-am întâlnit cu un tovarăș care m-a luat într-o mașină mare și mi-a cerut să dau o declarație pe care am semnat-o, în care am scris că nu voi divulga nimănui că am lucrat la Washington pe linia pe care am lucrat și ce am lucrat. De atunci mi-a spus că încetează orice activitate pentru mine pe această line. Era prin octombrie-noiembrie 1949”.⁴¹

⁴¹ UM 0110, Dosar nr. 2082, MI, UM 0625/RB, 19 octombrie 1973; *declarație* Crivelescu Ion, 20 august 1963.

Concluzii: agentul sovietic Piotr/Petre Goncearuc este doar un exemplu al mecanismului sovietic de subversiune la adresa regimului politic democrat-liberal și a integrității teritoriale a României. Recrutat din rândul minorității slave a Basarabiei românești de către serviciile speciale sovietice, pentru cunoștințele sale de limba română și cunoașterea mediului local, Petre Goncearuc a fost instruit într-o școală militară specială, apoi, înzestrat cu legendă și acte false românești, a fost trimis ca *rezident* să facă spionaj militar în România, în scopul anexării de teritorii românești de către imperialii de la Kremlin. El a fost prins și întemnițat la penitenciarul Doftana (apare și Caransebeș). După 23 august 1944, Petre Goncearuc a devenit unul din pilonii „statului sovietic paralel” instaurat în țara noastră, calitate în care a slujit „cauza sovietică” în diverse funcții de „răspundere” indicate lui de către *serviciul sovietic de informații*, până în anul 1962 la trecerea sa „în rezervă” (pensionarea). A continuat să spere la clipa „întoarcerii sovieticilor” în România.

Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei

BUCUREȘTI, 1915: SPIONAJ, DRAGOSTE ȘI MOARTE

Spionajul.... O meserie veche de când lumea, care a fost dezvoltată, perfecționată și rafinată, hulită și învidiată în același timp. Au existat spioni, au apărut servicii de informații, implicit definiții, instrucțiuni și reglementări în domeniu. Fiecare conflict, mai mare sau mai mic, a extins granițele acestui palier, nevăzut de marele public, dar extrem de succulent în procesele și execuțiile cu spioni. Împotriva spionilor au apărut structurile de combatere (contrainformații, contraspionaj) și agenții specializați în identificarea, monitorizarea și anihilarea inamicului.

În urmă cu 100 de ani, România se afla în mijlocul unui conflict izbucnit în vara anului 1914 între cele două blocuri politico-militare: Antanta (Anglia, Franța și Rusia) și Puterile Centrale (Imperiul german, Imperiul austro-ungar și Imperiul otoman). La data respectivă, guvernul de la București și-a proclamat neutralitatea, pe care și-a menținut-o și în anul următor. Neutră, dar cu un potențial agricol și, mai ales, petrolier de învidiat, România a început să fie curtată cu promisiuni, dar și cu amenințări, de către ambele tabere, pentru a intra în conflict. Pe acest fond, unde totul era permis, fiecare parte a utilizat și canalul cel mai puțin vizibil, cel al spionajului, pentru a obține date de interes, pentru a influența opinia publică și pe decidenții politico-militari sau pentru a anihila anumite persoane.

Spionajul austro-ungar a utilizat împotriva României oameni din diverse medii, inclusiv dezertori români, pentru a obține date de interes și contacte în anumite medii. Ulterior, a trimis persoane cu ceva mai multă experiență în domeniu pentru a aprofunda și dezvolta relațiile create, cu potențial informativ de interes și care puteau fi atrase la colaborare. O asemenea acțiune clasică de spionaj și contraspionaj s-a desfășurat în anul 1915, dar s-a încheiat fără *happy end*.

La 14 februarie 1915, Ministerul Afacerilor Străine – Direcția Afacerilor Politice și Contenciosului a informat Ministerul de Interne – Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale, că Legația română din Roma a trimis o informare extrem de interesantă pentru siguranța națională. Un italian, Antonio

Alesani din Ragusa, „ar fi plecat spre România pentru a face spionaj. Numitul s-ar afla la Constanța în calitate de pilot al *Lloyd*-ului austriac”. Imediat după ce a primit informarea, directorul Direcțiunii Poliției și Siguranței Generale (DPSG), Ion Panaitescu, a ordonat Brigăzii Speciale de Siguranță Constanța să verifice dacă numitul Antonio Alesani se afla în localitate. Cercetările n-au durat mult și individul a fost identificat, fiind pus imediat în monitorizarea agenților de siguranță locali. După trei luni, Alesani a părăsit Constanța și a venit la București însoțit de germanii Friederich Schmidt și Alfred Bernard, toți cazându-se la Grand Hotel. Toți au fost luați în primire de Brigada de Informațiuni, care i-a încadrat informativ. Agentul de siguranță nr. 16 a început verificările și a aflat că motivul declarat al venirii lui Alesani în România este de a cumpăra aramă. Filat permanent, italianul s-a întâlnit cu Beno Carpelis, un austro-ungar cazat la Hotel Majestic și „pretins comerciant”, cunoscut la DPSG pentru implicarea în alte acțiuni informative antiromânești. De asemenea, Alesani era un frecvent vizitator al localurilor, unde petrecea până în zori cu șampanie și artiste de cabaret. Cel mai des a fost văzut în compania „pretinselor artiste” Francesca Zia și Hansi Turl, domiciliate în strada Brutus nr. 7, cu care petrecea nopțile în hoteluri sau la adresa lor. De cinci luni cele două nu aveau nici un angajament, însă afișau un nivel de trai abundent. Din urmărirea întâlnirilor s-a concluzionat că, după toate probabilitățile, cei trei se cunoșteau dinainte de a ajunge în România. Alți cunoscuți ai lui Alesani au fost Anghel Zamatin, comerciant de cereale din Brăila și căpitanul în rezervă Hans Kohl, german, care se ocupa cu importul de zahăr în România.

Cercetarea arhivei DPSG a scos la lumină și alte date despre italian: în 1895 „a proferat grave injurii la adresa țării noastre”, iar în luna mai 1914 lucra ca pilot pe Dunăre pentru firma *Lloyd* din Viena, cu locul de muncă la Sulina, și se interesa de mișcările flotei române.

Un alt fapt a venit să confirme activitatea subversivă a acestuia. La începutul lunii iulie 1915, un agent de siguranță reușește să-l atragă la colaborare pe locotenentul austro-ungar Iohan Orel, care se ocupa „cu spionajul militar contra Rusiei” și pentru îndeplinirea misiunilor a vizitat de mai multe ori localitatea Jmerika din Ucraina. În România, ofițerul avea ca legătură de contact pe atașatul militar austro-ungar, maiorul Randa, „de la care primește indicațiile cum să lucreze”. Printre altele, a informat că trebuie să vină în

România și Antonio Alesani, care a mai fost în România de câteva ori, utilizând uneori un pașaport fals. De asemenea, va veni și Francesca Zia, de origine dalmată, care vorbește germana, italiana și româna. Aceasta „se află în serviciul austriac de spionaj, vine deseori prin România și frecventează orașul Galați. Adusă ca să lucreze în locul artistei Fernanda, care se afla în România de prin lunile aprilie și mai, dar pentru moment este plecată fiind prea cunoscută”.

Un alt element vine să întrească *puzzle*-ul împotriva lui Alesani. Iohan Orel primește de la DPSG misiunea de a dovedi că Ulrich Sternberg din Galați este spion austro-ungar. Acesta este un gălățean autentic, locuiește cu familia, adică părinți, doi frați și o soră. Are o situație materială bună, tatăl său având un magazin de mobilă pe strada Domnească. Ulrich avea o viață dezordonată și arunca cu banii în stânga și în dreapta, ceea ce l-a nemulțumit pe tatăl său. Conform informațiilor de la Brigada Specială de Siguranță Galați, tânărul „a dus o viață luxoasă, având contact cu femei ușoare”, fapt pentru care familia a decis să rupă relațiile cu el. Din lipsă de bani și profitând de conjunctură, Ulrich încearcă să-i câștige ușor. Are un cumnat cu legături la Marele Stat Major din București, așa că poate obține destul de ușor informații militare. Primul pas este să vină în Capitală și să se cazeze la Hotel Regina. Are semnalmente: 24-25 ani, înalt, fără mustață sau barbă, părul castaniu închis, la mână poartă un inel de briliant, haine bleumarin, pălărie de paie. Este contactat de Orel, care îi cere informații militare. Sternberg e suspicios, însă atunci când interlocutorul „a început să-i povestească despre Alesani” a căpătat încredere și a vorbit. A promis că va preda situația trupelor române din diferite localități și a fixat prețul: 5000 lei pentru fiecare oraș. Informațiile vor fi dictate lui Orel pentru a nu exista nici o dovadă scrisă a delictului. Coordonatorul lui Orel de la DPSG a anticipat această procedură și i-a cerut acestuia „să primească chitanță pentru suma primită, lucru ce nu-l va refuza și astfel se va avea dovada vinovăției sale. În același timp, se poate marca cu un semn oarecare bancnotele ce acesta le va primi”. În prima fază Sternberg a promis că va oferi „mișcarea trupelor române” în două-trei orașe și dacă lucrurile „vor fi serioase” Orel va primi informații militare din 25 de localități urbane.

Până la finalul lunii iulie 1915, Alesani a fost documentat că lucra pentru organizația de spionaj austro-ungară din strada Cometei (azi Căderea Bastiliei) nr. 49, fiind în legătură cu atașatul militar al Imperiului, maiorul

Randa. Sub acoperirea unui negustor de cereale, negociază cu o firmă din Sofia (Bulgaria) cumpărarea de aramă și făină, iar cu o firmă din Galați achiziția unor mari cantități de lână. La un moment dat obiectivul a observat că este urmărit de DPSG și a început demersuri – „prin persoane influente” – pe lângă ministrul de Interne să fie lăsat să-și desfășoare afacerile. Pentru orice eventualitate, a desemnat ca înlocuitor la conducerea afacerilor sale pe Hans Kohl și a discutat de mai multe ori cu Rudolf Slezac, reprezentant al Ministerului de Război austro-ungar la București, la restaurantul Frascati și în strada Brutus nr. 5.

Toate informațiile și analizele au creionat portretul unei persoane care se afla în România pentru alte scopuri decât cele declarate la intrarea în țară. DPSG a întocmit raportul cu propunerea de expulzare, pe care ministrul de Interne, Vasile G. Morțun, l-a aprobat. La rândul său, a înaintat propunerea către guvern, care a fost de acord cu expulzarea lui Antonio Alesani.

Aceeași măsură, expulzarea, a fost decisă și pentru Francisca Zierke, zisă Zia, considerată a fi complicea lui Alesani. La primirea înștiințării Francesca rămâne stupefiată. Cere și primește o audiență la ministrul de Interne, care o ascultă, dar nu promite nimic. Ea revine cu un memoriu și încearcă o a doua întrevedere cu Morțun. În memoriu se referă la erori și nedreptăți în ce privește persoana ei. Se declară supusă germană, în timp ce în actul de expulzare este trecută austro-ungară. „Este, desigur, o greșală sau o răutate omenească din partea anonimelor ca eu să fiu socotită ca o spioană”, scrie Francisca în dorința de a i se anula expulzarea. Este bolnavă de nervi și din acest motiv stă retrasă, evită viața zgomotoasă și tocmai acest lucru, credea ea, a dat de bănuț. Din 1914 este întreținută de Felix Lambris, un elvețian, „care garantează nevinovăția mea”. Perspectiva exilului o înfioară, deoarece în Germania nu mai are părinți, iar cei doi frați sunt pe front și nu știe nimic de ei. Vede totul în negru și declară: „Sunt nenorocită, nu pot dormi, nici mânca și de va trebui să plec nu-mi rămâne singura scăpare decât moartea”. Îl roagă pe ministrul de Interne să solicite o nouă anchetă pentru a se stabili adevărul în privința persoanei ei.

Ministrul nu dă curs solicitării și ancheta nu se reia. DPSG are multe alte probleme pentru a reverifica dacă supusul unui stat străin, potențial inamic, are dreptate sau nu. Apropierea de Alesani exclude revenirea asupra deciziei de

expulzare. Drama atinge cote maxime. Așa cum se întâmplă deseori, inevitabilul se produce. Un agent de siguranță informează că Francesca Zia a încercat să se sinucidă „trăgându-și un glonț în piept” la domiciliul ei din strada Virgiliu nr. 30 și a fost dusă la Spitalul Colțea. Agentul menționează printre altele că, la Brașov, înainte de a veni în România, Francesca era cunoscută „ca fostă colaboratoare a căpitanului Alesani, care cheltuie mari sume de bani fără să aducă vreun folos”. Mai mult, Alesani a declarat în public, de față cu șaseșapte ofițeri, că artista este „mâna dreaptă a lui în București”. Așa a devenit cunoscută la Brașov, așa s-a răspândit zvonul în regiune, așa a fost captat inclusiv de agenții români de informații, drept colaboratoarea intimă a italianului. Totuși, agentul de siguranță din București menționează că în ultimul timp aceasta „nu făcea decât prostituție”.

Presa nu a ratat momentul să prezinte, mai scurt sau mai pe larg, sinuciderea acesteia: „*Sinuciderea din strada Virgiliu*”, „*De ce s-a împușcat o artistă. Era bănuită de spionaj*”, „*O artistă și-a tras un glonț în piept*” au fost doar câteva titluri apărute în ziare. În principal informațiile către presă au fost furnizate de avocatul I. Constantinescu, care considera că Francesca a fost „pe nedrept bănuită de spionaj și expulzată”. De asemenea, a declarat că de nevinovăția acesteia „sunt absolut sigur și toți prietenii dânzei, ca și organele polițienești din circumscripția unde se află”. Avocatul își exprima speranța că, dacă artista va supraviețui, eroarea autorităților va putea fi remediată. Timpul nu a mai avut răbdare și artista de 35 de ani a decedat la Spitalul Colțea, în pofida îngrijirilor medicale. Și-a dorit atât de mult să rămână în România, încât dorința i s-a împlinit. Definitiv. A rămas și a fost înmormântată în acest pământ românesc.

Dr. ist. Alin Spânu

AVRAM IANCU**200 DE ANI
DE LA NAȘTERE****AVRAM IANCU: DESTINUL NEDREPT AL UNUI EROU MARTIR**

MOTTO: *Nu cu argumente filosofice și umanitare se pot convinge tiranii, ci doar cu lancea ca Horia (Avram Iancu)*

1. O revoluție potolită prin intervenție străină

Precum se știe, în anii 1848-1849, peste cele trei țări românești – Moldova, Valahia și Transilvania – a trecut, mai potolit sau mai incandescent, pârjolul așa-zisei „*revoluții pașoptiste*”, care a atins și însângerat întreaga vatră a neamului românesc. O notă distinctă a făcut Transilvania, aflată sub stăpânirea imperiului austriac, prin specificul ei etno-spiritual. Aici revoluția s-a transformat în război civil între români și unguri, întrucât marea nobilime ungară a încercat să fie iarăși stăpâna românilor, iar românii n-au acceptat să fie iobagii mării nobilimi ungare.¹

Astfel, scânteia conflictului sângeros s-a aprins la scurt timp după proclamarea de către dieta Transilvaniei (dominată de revoluționari unguri) a unirii cu Ungaria (30 mai 1848), făcută fără a lua în considerare poziția românilor. În acel context, armata regulată ungară și milițiile ungare din Transilvania au fost transformate în formațiuni revoluționare, care au început lupta împotriva armatei austriece pentru a pune stăpânire pe întreaga Transilvanie. Drept consecință, armata imperială austriacă s-a pregătit intens de război cu „*insurgenții*” unguri, iar milițiile românești, formate din motiv de apărare împotriva acestora, s-au regrupat sub conducerea lui Avram Iancu, în regiunea Munților Apuseni (Țara Moșilor). Acolo s-au organizat militărește, după modelul armatei romane (având ca unitate de bază *legiunea*), și au opus o rezistență dâră la toate încercările disperate ale guvernului revoluționar de la

¹Vezi, pe larg, Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, ediția a II-a, Editura Științifică, București, 1968. Florian Dudaș, *Avram Iancu, eroul românilor*, Editura „Lumina”, Oradea, 1993.

Pesta de a-i scoate pe români de la adăpostul munților.² Insurgenții unguri au recunoscut, cu regret, că românii (valahii) baricadați în Munții Apuseni sub conducerea lui Avram Iancu au contribuit la:

- înfrângerea revoluției ungare, deoarece pe parcursul ostilităților jumătate din forțele revoluționare ungare au fost „ținute în șah” de către români;
- apărarea cetății Alba Iulia de către austrieci, când aceștia s-au aflat pe muchie de cuțit datorită iureșului insurgenților unguri, precum și la menținerea acesteia pe timpul revoluției în stăpânirea armatei austriece.

● Destinul revoluției în Transilvania a fost marcat de intervenția militară străină, în speță cea țaristă (rusească), produsă, la cererea expresă a autorităților austriece, pentru a salva imperiul austriac de o mare catastrofă politico-statală.³ Cu această măsură au fost de acord și fruntașii românilor din Comitetul Național Român de la Sibiu, ales de Marea Adunare întrunită pe Câmpia Libertății, numit și „*guberniul românesc*”.

NOTĂ: Din acesta făceau parte Simion Bărnuțiu, August Treboniu Laurian, Timotei Cipariu, Ioan Bran, Florian Micheș, Aaron Florian, Gavril Munteanu, George Barițiu, David Almășanu, Sava Popovici Bărcianu (tânăr avocat din Rășinari), frații Brote.

Astfel, în ziua de 6 iunie 1849, a început în forță *intervenția militară țaristă în Transilvania*. Trupele rusești, aflate în Principatele Dunărene încă din vara anului 1848, au pătruns în Transilvania pe mai multe direcții. Acestea au fost sprijinite de către armata imperială austriacă, care a trecut la contraofensivă, dar și de legiunile românilor care-i împiedicau pe „insurgenții” unguri să pună mâna pe fortăreața Munților Apuseni.⁴

În aceste condiții, guvernul revoluționar ungar a decretat „*războiul cruciat împotriva muscalilor*”, însă n-a avut forțe suficiente de puternice pentru a face față acestei invazii.

O parte a trupelor celor două imperii au pătruns dinspre râul Tisa și au „curățat” orașele de la vest de Munții Apuseni de trupele guvernului revoluționar de la Pesta. În ziua de 31 iunie 1849 (st.n.), armata revoluționară ungară, comandată de generalul Josef Bem, a fost înfrântă de trupele ruse la Albești, lângă Sighișoara.

² Florian Dudaș, *Avram Iancu în tradiția românilor*, ediția a II-a, Editura de Vest, Timișoara, 1998.

³ Conf. univ.dr. Aurel V. David, *Avram Iancu - Erou martir al neamului românesc* (partea I), în revista „*Vitralii - Lumini și umbre*”, an XIV, nr.54, iunie-august, 2023, p. 43-60; *Idem* (partea a II-a), în *loc cit.*, an XIV, nr. 55, septembrie – noiembrie 2023, p.44-66.

⁴ Liviu Maior, *1848-1849. Români și unguri în revoluție*, Editura Enciclopedică, Timișoara, 1998.

O mare parte din trupele țariste au intrat pe la Vatra Dornei, Iacobenii și Cărlibaba, apoi după ce au depășit pasul Tihuța au ajuns în valea Someșului. În avangarda armatei țariste, care a intrat din Bucovina în Transilvania, au acționat trupele Regimentului II Valah de la Năsăud, comandate de colonelul Carol Urban, de origine poloneză. Ofensiva armatei țariste a fost îndreptată spre orașul Cluj, apărat de trupele revoluționare ungare comandate de generalul Kazinczy. După lupte crâncene, acestea au fost alungate din Cluj, apoi s-au retras pe valea Someșului, spre Jibou.

În 10 august 1849 (st.n.), după mai multe ciocniri sângeroase în Câmpia de Vest, armata revoluționară ungară a fost înfrântă la sud de Timișoara de către armata țaristă. Peste trei zile, în 13 august 1849, armata revoluționară ungară, comandată de generalul Görgey Arthur (înlocuitorul lui Josef Bem), a capitulat la Șiria, lângă Arad.⁵

Îndată după capitulare, comandamentul austriac a ordonat legiunilor române din Munții Apuseni să depună armele, iar țăranii au fost alungați de pe pământurile pe care le ocupaseră în timpul revoluției.

În ziua de 24 august 1849, în castelul grofului Wesselenyi, generalul Kazinczy a aflat, printr-o scrisoare, despre capitularea, la Șiria, a generalului Görgey Arthur. Astfel, pentru a evita căderea în prizonierat la austrieci, pe care-i cunoșteau cum se poartă cu prizonierii, trupele de sub comanda acestuia au depus armele în fața armatei imperiale ruse, comandată de generalul Ivan Paskevici. Momentul este descris magistral de istoricul George Barițiu.

„În 24 august – consemna George Barițiu⁶ - insurgenții au ținut consiliu. Unii smintiți strigau că scrisoarea nu este de la Görgei, ci un falsificat. Cei mai turbați erau cunoscutul Gabriel Váradi de la Marmația și ardeleanul Nicolae Zsombori. Pe când răcneau aceștia mai tare, alți ofițeri își dădeau demisia. Pe la ora 6 după amiază Kazinczi curmă consultarea, intră în sala de alături și declară parlamentarului venit de la Grotenhjelms, că corpul său va depune armele. Aceași decizie se comunică și soldaților afară. Cu aceea se sparse corpul între strigăte și blesteme. Váradi apucă cu ai săi către Baia Mare. Legiunea polonă disperată, între plânsetele amare ale ofițerilor care-și frângeau săbiile, își luară de la unguri rămas bun, apoi sub comanda maiorului lor Jordan apucară toți spre Baia Mare, ca nu cumva să cadă în

⁵ Vezi Gelu Neamțu, *Revoluția românilor din Transilvania 1848-1849*, Cluj-Napoca, 1996.

⁶ Aurel Medve, *Năpradea. Locuri, oameni și fapte (monografia comunei)*, Editura „Silvania”, Zalău, 2000, p. 66; Aurel Vaida, *Revoluția de la 1848-1849 în nordul Transilvaniei*, Editura „Univers Enciclopedic”, București, 2004, p. 458.

măinile generalilor ruși, iar un ofițer polon se împușcă. Gál Sándor a fugit și el cu nevastă-sa și s-a strecurat pe unde a putut în străinătate ca să nu apuce [n.a. să cadă] în mâinile auditorilor austrieci. Ceilalți s-au apucat să strice și să sfarme câte armături au putut ...”⁷.

• În 26 august 1849 a sosit la Jibou un parlamentar de la palatul imperial din Viena. Însă ungurii s-au înțeles mai dinainte ca „*nicidecum să nu depuie armele în nici un caz, și nicăiri la austrieci, ci numai la muscali*” (adică la ruși), atât era de înflăcărată „*ura lor asupra casei și armatei austriece*”. Generalul ungur Kazinczy a răspuns austrieșilor prin parlamentari că a depus armele „*la muscali*”, știind că acest fapt era o mare insultă pentru Curtea din Viena. Peste o oră a sosit la castelul grofului Wesselenyi din Jibou, generalul Grotenhjelm, cu un regiment de ulani, o companie de cazaci și 4 tunuri, ca de paradă, „*ca să execute trista solemnitate a dezarmării*”.

Relatăm momentul așa cum a fost descris de către același George Barițiu: „*În sală o masă lungă; în frunte Grotenhjelm și Kazinczi. Tăcere ca în biserică. Ofițerii fuseră convocați ca să-și depuie săbiile grămadă pe masă. Vai, una mai frumoasă și mai prețioasă. Ofițerii muscali (ruși, n.ns) au și început a-și alege dintrânsele. Mulțime de alte arme și armături încărcate pe 76 de care și 56 de tunuri au fost luate, 100 de ofițeri lăsați trei zile în libertate pe onoare, apoi escortați la Oradea Mare*”.

Capitularea trupelor revoluționare ungare la Jibou în fața trupelor rusești conduse de generalul Pașkievici a însemnat, practic, încetarea oricărei rezistențe. În scurt timp, toate forțele revoluționare ungare, inclusiv gărzile cetățenești, au fost desființate.

Represiunea cruntă ce a urmat a culminat cu executarea la Arad, la 6 octombrie 1849, prin împușcare sau spânzurare, a celor 13 generali (în fapt, 12 generali și un colonel) comandanți ai trupelor revoluționare ungare.

• La înfrângerea armatei revoluționare ungare au contribuit în mare măsură șefii acesteia. Cei 12 generali și un colonel (cunoscuți azi ca *Cei 13 martiri de la Arad!*),⁸ majoritatea străini de neamul unguresc, au fost capturați de trupele țariste (rusești) și predați austrieșilor, care i-au judecat și executat pentru „*crimă de înaltă trădare*”. Excepție a făcut generalul Jozef Bem (un polonez descurcăreț, dar laș și aprig trădător!), care și-a luat din vreme tâlpășița și a fugit fără să privească înapoi,

⁷ George Bariț, *Părți alese din istoria Transilvaniei. Pe două sute de ani din urmă*, Ediția a II-a, Volumul II, Brașov: Inspectoratul pentru Cultură al județului Brașov, 1994, p.577-579.

⁸ Academia Maghiară de Științe, *Dicționar cultural maghiar-român*, Sfântu Gheorghe, 2013.

tocmai în Imperiul Otoman. Acolo s-a convertit la islamism, devenind înalt demnitar turc sub numele de *Amurat Pașa*.

NOTĂ: „*Cei 13 martiri de la Arad*” au fost, în fapt, 13 ofițeri ai armatei imperiale austriece executați în 1849 la Arad sub acuzația că s-au alăturat mișcării revoluționare a lui Lajos Kossuth și au susținut revendicările maghiare de independență față de Imperiul Austriac, încălcându-și astfel jurământul de fidelitate față de Casa de Habsburg.

● Din acel moment a început destrămarea revoluției pașoptiste, atât pentru români cât și pentru unguri. Perfidia Vienei a reușit să transforme un neam viteaz într-un popor mucenic. Printr-o diversiune bine ticluită, la care austriecii erau pricepuți, fruntașii revoluției române din Transilvania au fost convinși să pună „*sabia în cui*”, fiind mințiți că lupta lor eroică va fi răsplătită în curând cum se cuvine de către „bunul împărat”.

2. Sfârșitul fără noimă al unei revoluții

Nenorocirile înțeleștărilor sângeroase din Transilvania din anii 1848-1849 au avut urmări grave atât pentru unguri, cât și pentru români.⁹ În acel vacarm sângeros au murit zeci de mii de oameni și s-au produs mari distrugerii materiale.

Românii au pierdut 4 prefecți, mai mulți subprefecți, peste 10 tribuni, peste 100 de centurioni.¹⁰ De asemenea, mai mult de 100 de preoți și protopopi au fost împușcați sau spânzurați de revoluționarii unguri (unii judecați de așa-numitele „*tribunale de sânge*”), 300 de sate arse și peste 200 de biserici ortodoxe și greco-catolice distruse. Unii istorici susțin că în urma confruntărilor din anii 1848/1849 au fost uciși 40.000 de români, împușcați, spânzurați sau căzuți în lupte. Martori oculari, participanți la acele evenimente, afirmă că în numărul menționat trebuie cuprinși atât români, cât și unguri, sași, armeni, evrei, țigani și alți locuitori ai Transilvaniei, victime ale revoluției ungare.¹¹

● La scurt timp după înfrângerea revoluției ungare, comandantul armatei austriece a cerut românilor, inclusiv legiunilor conduse de Avram Iancu, neînvinse până atunci de armata revoluționară ungară, să depună armele. În 22 august 1849, o delegație de moți, trimiși de Avram Iancu la Florești, aproape de Cluj, a informat comandamentul armatei austriece că *Avram Iancu a hotărât să lase luptătorii la vatră*.

⁹ Silvestru Moldovan, *În Panteon. Mormintele marilor noștri bărbați de la 1848-1849*, Sibiu, 1901.

¹⁰ Vasile Lechințan, *Martiri români din Câmpia Transilvaniei la 1848*, Cluj-Napoca, 2003.

¹¹ Ion Rusu Abrudeanu, *Moșii - Calvarul unui popor eroic dar nedreptățit*, Editura „Cartea Românească”, București, 1928.

Generalul Ludwig von Wohlgemuth, guvernatorul austriac al Transilvaniei, l-a invitat pe Avram Iancu la Sibiu pentru a-i cere ajutorul în dezarmarea lăncierilor români din Țara Zarandului (numită și „*Mica Românie*”). Iancu și-a asumat această responsabilitate, iar după 7 septembrie 1849 moșii au început să depună armele.

Dar dezarmarea românilor s-a făcut cu mare greutate, foarte puține arme fiind predate, deși Avram Iancu și Axente Sever se angajaseră să ajute la depunerea armelor. Acest fapt i-a făcut pe imperiali să fie bănuitori față de Iancu, să nu mai aibă încredere și să-l suspecteze că pregătea pe ascuns o nouă revoluție a românilor.

3. Numai o nouă revoluție va aduce izbăvirea de tiranie

După terminarea ostilităților, împăratul austriac a trimis în Transilvania trei reprezentanți pentru a pacifica zonele unde avuseseră loc tulburări și lupte crâncene. Aceștia nu i-au mai susținut pe români pentru a-și prezenta doleanțele în fața împăratului, le-au diminuat meritele avute în înfrângerea trupelor revoluționare ungare, iar pe foștii tribuni i-au suspectat că pregătesc o nouă revoluție. Nici împăratul Franz Josef n-a luat în seamă sacrificiile umane și materiale ale românilor, lăsându-i la cheremul marii nobilimi ungare.

În schimb, generalul rus Alexander Nicolaevici von Lüders l-a întrebat pe Avram Iancu despre doleanțele românilor, promițând să intervină pe lângă țarul Rusiei pentru a le apăra cauza. Drept urmare, Avram Iancu și Axente Sever au trimis un *memoriu* generalului rus și au cerut ajutorul țarului pe lângă împăratul habsburgic pentru câștigarea drepturilor cerute de români. Țarul a primit memoriul, dar a răspuns că nu poate interveni într-o problemă a imperiului austriac, promițând că va remite memoriul Curții imperiale, ceea ce a și făcut.

În luna noiembrie 1849, la cererea imperativă a autorităților austriece, Avram Iancu și alți foști prefecți de legiune au scris rapoarte despre evenimentele în vremea războiului civil din Transilvania. Raportul lui Avram Iancu a fost tradus în limba germană, pentru a fi înaintat curții de la Viena.¹²

NOTĂ: În raportul respectiv, Avram Iancu a făcut dovada unei memorii extraordinare, ținând în minte date calendaristice, nume de români, de unguri, de

¹² Avram Iancu, *Raportul lui Avram Iancu, prefectu alu unei legiuni românești. Despre faptele oastei poporane, care a statu sub comanda lui pe timpul resboiului civile din Transilvania, în anii 1848/9, Sibiu, 1884; Trei rapoarte de ale acelor prefecți de legiuni românești cari în anul 1848/9 au susținut luptele cu insurgenții unguri până la reintrarea trupelor imperiale în Transilvania, Sibiu, 1884.*

austriei, locuri geografice, drumuri, munți, coline, râuri, precum și numărul morților și răniților din fiecare bătălie sau amănunte privind conflictele, carele cu sare, slănină și cu pâine capturate de la insurgenții unguri.

El a oferit date despre comandanții insurgenților unguri, respectiv Imre Hatvany și Kemeny Farkas (care nu mai voia să se bată cu preoții valahi, spunând cu glas tare: „*Dracul să se mai bată cu popii valachi*”). Avram Iancu nu s-a sfiit să-i înfiereze pe trădători, precum deputatul Ioan Dragoș, trimisul lui Lajos Kossuth, dar și să recunoască meritele prefecților sau altor oșteni viteji, precum Vlăduțiu, Simion Balint, Corcheș sau Axente Sever.

Avram Iancu a crezut că acel raport, completat cu informații din celelalte rapoarte, din care reieșea că s-a vărsat sânge românesc pentru salvarea imperiului austriac din ghearele mării nobilimi ungare, îl va îndupleca pe „*bunul împărat*” să recunoască drepturile legitime ale națiunii române din Transilvania. Dar s-a înșelat, așteptarea românilor era fără sfârșit...

- În aceste condiții, Avram Iancu, descumpănit, a început să colinde satele „Țării Moților” pentru a-i ridica din nou pe moși la luptă. Însă, în 15 decembrie 1849 a fost arestat de soldați austriei la târgul de la Hălmagiu. Sub presiunea românilor, care se aflau în număr mare în acea zi la târg, soldații l-au eliberat, afirmând că arestarea s-a făcut din greșeală.

- În februarie 1850, Avram Iancu a plecat la Viena, unde se strângea o nouă delegație românească pentru a cere împăratului drepturi pentru românii din Transilvania. El a trecut prin Beiuș, ajungând la 6 februarie 1850 la Oradea, unde a fost primit de români cu bucurie și credință că „*bunul împărat*” le va îndeplini doleanțele. La fel de bine a fost primit și la Pesta, de către generalul Haynau și baronul Geringer. Primul a oferit un supeu în cinstea lui, iar la balul organizat în aceeași seară a fost acompaniat de ofițerii superiori austriei.

- Avram Iancu a plecat de la Pesta spre Viena la 19 februarie 1850, dar a fost primit de împăratul Franz Josef abia la 8 martie 1850. Acesta i-a recunoscut și i-a relevat meritele, fapt ce i-au făcut pe membrii delegației de români încrezători că împăratul va avea grijă de ei. Credința a fost întărită și prin faptul că în zilele următoare el a vizitat personalități austriece marcante, care l-au laudat pentru faptele sale de arme. Dar s-a întors acasă, în Munții Apuseni, la moșii săi, doar cu promisiuni și zâmbete șirete din partea autorităților austriece.

- Pentru contribuția deosebită adusă în timpul războiului sângeros cu trupele revoluționare ungare, Avram Iancu a fost propus inițial pentru decorare cu Ordinul austriac „*Coroana de fier*” clasa a III-a, o decorație care conferea deținătorului dreptul la titlu de noblete. Dar, împăratul Franz Josef a tăiat cu

propria-i mână această propunere, acordându-i doar „*Crucea de aur pentru merite, cu coroană*”.

Nu s-a lăsat mai prejos nici țarul Rusiei. Acesta a trimis la Sibiu 34 decorații pentru a fi împărțite celor care au avut merite deosebite în timpul războiului. Pentru Avram Iancu el a trimis Ordinul „*Sf. Stanislav*”, dar, la cererea autorităților austriece, țarul și-a schimbat decizia și i-a acordat o medalie inferioară, respectiv Ordinul „*Sf. Ana, clasa a II-a*”.

- În august 1850, Avram Iancu, împovărat de gânduri, a plecat din nou la Viena, pentru a face parte din delegația românilor care cereau drepturi pentru neamul lor. Dar a primit de la împăratul austriac numai promisiuni goale și amânări perfide. Din această cauză, el a refuzat să primească decorațiile acordate de împăratul austriac, care împărțea dreptatea socială după bunul plac.

- La începutul anului 1851, Avram Iancu a fost chemat la prefectul poliției din Viena pentru a declara dacă acceptă sau nu decorațiile acordate, dar refuzate în repetate rânduri în anul 1850. El a expus din nou motivele pentru care refuză medalia austriacă, dar o acceptă pe cea rusească. Aceasta a umplut paharul în relațiile dintre împăratul austriac și fostul prefect general din vremea revoluției. Declarația sa a fost considerată dușmănoasă și ofensatoare pentru împăratul austriac.¹³

După trei zile a fost din nou chemat la poliție pentru a fi întrebat dacă acceptă decorația austriacă și din nou Avram Iancu a refuzat. După alte câteva zile, el s-a prezentat din proprie inițiativă la poliție, pentru a declara că persistă asupra declarației sale inițiale, de a refuza decorația austriacă, spunând că o refuză cerând: „*să se decoreze mai întâi națiunea cu împlinirea promisiunilor*”. La scurt timp după aceasta, autoritățile austriece i-au pus în vedere ca în termen de opt zile să părăsească Viena. La fel au pățit și alți fruntași români din delegație, astfel că, în ziua de 21 februarie 1851 el a plecat trist și abătut din orașul Viena, pe care nu l-a mai văzut niciodată.

- După întoarcerea de la Viena, Avram Iancu s-a implicat în lupta pe cale legală pentru obținerea drepturilor pentru moți. Aceștia își revendicau terenurile și pădurile pierdute în favoarea nobilimii ungare și a statului austriac pe vremea iobăgiei. Astfel, el a scris mai multe memorii în numele moșilor, adresate guvernului, iar unul dintre acestea a fost adresat împăratului Franz Josef. Guvernul a trimis la fața locului comisii de investigație, care însă au

¹³ Petre Din, *Mitul bunului împărat în sensibilitatea colectivă a românilor din Transilvania în secolul al XVIII-lea*, Cluj-Napoca, 2003.

tărăgănat rezolvarea justelor doleanțe ale moșilor. Astfel, Avram Iancu a refuzat să se prezinte în fața acestora și i-a îndemnat și pe moși să facă la fel.

- În vara anului 1852, guvernatorul Transilvaniei i-a invitat pe Avram Iancu și pe Simion Balint la Sibiu, rugându-i să accepte mijlocirea comisiilor, mai ales că în scurt timp urma să aibă loc vizita împăratului în Transilvania.¹⁴ Foștii prefecți Avram Iancu, Simion Balint și Mihai Andreica l-au convins pe guvernator să ceară schimbarea traseului vizitei împăratului. Inițial, traseul urma să străbată munții pe la Dobra, spre Deva și Săcărâmb, apoi prin Brad, Hălmașiu și Abrud, Alba Iulia, Sibiu, iar la întoarcere să treacă prin zonele locuite de secui și să iasă din Transilvania pe la Cluj și Baia Mare.¹⁵

Astfel, traseul a fost modificat pe la Muntele Găina, Vidra de Sus și Câmpeni. În schimb, guvernatorul i-a cerut lui Avram Iancu să medieze o înțelegere între moși și Fisc, dar el a refuzat, pe motiv că „pădurile au fost din vecie ale moșilor”.

- În 21 iulie 1852 împăratul Franz Josef a sosit pe Muntele Găina, unde ar fi trebuit să fie întâmpinat de Avram Iancu. Acesta însă nu s-a prezentat la întâlnire și nimeni n-a putut să-l găsească. Mama lui l-a întâmpinat călare pe împărat, în fruntea unui *banderiu* (n.n. ceată înarmată) de femei, iar la oprirea în fața casei lui Iancu, împăratul a fost întâmpinat de Alisandru, tatăl său. Toți cei implicați în acest moment unic se așteptau ca Avram Iancu să se afle la Câmpeni, dar acesta nu a apărut nici acolo. Pentru ca să-l scuze în fața guvernatorului, prietenii lui au spus că e bolnav, iar seara au încercat să îl convingă să se întâlnească cu împăratul a doua zi, la Roșia Montană.

Abia în acel moment Avram Iancu a recunoscut că n-avea de gând să se întâlnească cu împăratul Franz Josef, întrucât acesta trăgăna recunoașterea drepturilor românilor care în anii 1848-1849 luptară pentru Austria împotriva marii nobilimi ungare. În fața acestei situații, împăratul i-a trimis vorbă printr-un curier special, care urma să se informeze „*De ce nu vine Iancu?*”, „*Ori e nebun?*”. Avram Iancu, i-a trimis următorul răspuns: „*Eu sunt nebun, dar tu ești mincinos și un nebun cu un mincinos n-au ce vorbi*”.

NOTĂ: Povestea precum că Avram Iancu ar fi mers seara la împărat și că ar fi iscat scandal, fiind alungat de santinele, e falsă. Fruntașii românilor sperau că dacă Avram Iancu îl întâlnea pe împărat se lămuria în primul rând situația pădurilor moșilor, care se putea rezolva pe cale legală.

¹⁴ Doru Radosav, *Arătarea împăratului. Intrările imperiale în Transilvania și Banat (sec. XVIII-XIX). Discurs și reprezentare*, Cluj-Napoca, 2002.

¹⁵ Avram Iancu. *Biografie de Iosif Sterca Șuluțiu de Cărpeneș*, în op.cit., p.106-108.

3. Sfârșitul pământean al unui erou martir

- După revolta sa împotriva împăratului, Avram Iancu s-a întors decepționat și supărat la Câmpeni, s-a dus la *Casa Erariului* și a doborât cu bâta însemnele imperiale austriece de pe clădire, călcându-le în picioare.

După două săptămâni a venit în zonă o comisie de măsurători ai statului, din care făceau parte Mihai Andreica și Dionisie Darabant, foști comandanți ai moșilor în anii 1848-1849, pentru a măsura pădurile și a le introduce în cadastru. Avram Iancu i-a îndemnat pe cei doi foști camarazi să saboteze autoritățile imperiale, deci să nu efectueze măsurătorile preconizate.

Drept urmare, la 17 august 1852, Avram Iancu a fost arestat de armata austriacă la Câmpeni, împreună cu cei doi foști tovarăși de luptă. El a fost trimis sub escortă militară la închisoarea din cetatea Alba Iulia. Acolo a fost ferecat ca un criminal și maltrat cu sălbăcie de un funcționar mărunț al statului austriac. El s-a împotrivit și a protestat cât l-au ținut puterile, dar urmele instrumentelor de tortură au rămas multă vreme pe trupul lui.

Arestarea lui a produs o impresie nefavorabilă printre români. De frica moșilor, care se zvonea că ar porni cu furie împotriva cetății Alba Iulia – pe care moșii o apăraseră cu propria lor viață împotriva „insurgenților” unguri – Avram Iancu a fost mutat în arest la închisoarea din Sibiu. Acolo i s-a intentat în grabă un proces în care a fost achitat, eliberat, dar ținut sub supravegherea poliției austriece.

- Autoritățile imperiale austriece au încercat și alte metode pentru a-l îmblânzi pe Avram Iancu și a-l determina să se supună. Prin intermediul colonelului Heydte i s-a oferit, o slujbă la Viena, cu salariu de 2.400 florini pe an sau una la Sibiu, cu 1.800 florini pe an. El a refuzat atât ambele slujbe, cât și despăgubirile oferite de guvernul austriac pentru perioada cât a fost ținut în închisoarea din Sibiu.

- În 20 decembrie 1850, cuprins de o mare neliniște, la Câmpeni, Avram Iancu și-a scris Testamentul („Ultima Voință”):

„Unicul dor al vieții mele e să-mi văd Națiunea mea fericită, pentru care după puteri am și lucrat până acuma, durere fără mult succes, ba tocma acuma cu întristare văd că speranțele mele și jertfa adusă se prefac în nimica. Nu știu câte zile mai pot avea; un fel de presimțire îmi pare că mi-ar spune, că viitorul este nesigur. Voiesc dar și hotărât dispun ca după moartea mea, toată averea mea mișcătoare și nemișcătoare să treacă în folosul națiunii, pentru ajutor la înființarea unei academii de drepturi; tare crezând, că luptătorii cu arma legii vor putea scoate drepturile națiunii mele”.

● Din acele momente de grea cumpănă a propriului său destin, vreme de aproape 20 de ani Avram Iancu a călătorit prin munți ca o ființă părăsită de destinul mult dorit și visat. El trecea desculț și zdrențaros prin poienile dintre brazi sau, cu mare grijă, călca peste mormintele aproape părăsite ale lăncierilor lui din timpul revoluției. Însă, de la sfârșitul anului 1852, starea sănătății sale a început să se deterioreze, el simțind că i se apropie sfârșitul. Se spune că în ultimele două decenii ale vieții sale, a suferit de „*inimă rea*”, adică de profund necaz și de mare supărare pentru că n-a reușit să-și facă „*nația fericită*”. Aceasta a fost amplificată de o boală psihică, precum și de urmele adânci ale torturii pe care a îndurat-o cu stoicism în închisoarea austriacă de la Alba Iulia.

Spre sfârșitul vieții, după o hemoragie puternică, Avram Iancu a fost internat într-un spital din Baia de Criș. Dar, la două săptămâni de la internare, el a plecat din nou în munți, bântuit de gânduri rele, dar și de nostalgia anilor săi de glorie. Fiind prea vlăguț de boală, probabil că s-a oprit să se odihnească pe prispă casei unui brutar – Ioan Stupină, zis *Lieber* – din Baia de Criș. În dimineața zilei de 10 septembrie 1872, corpul său neînsuflețit a fost găsit pe acea prispă, cu privirea încremenită spre cer. Moartea a survenit probabil din cauza unei hemoragii. În buzunarele îmbrăcăminte sale avea doar o năframă, fluierul său și o scrisoare către împăratul austriac¹⁶ în care descria starea în care ajunsese și cerea ajutor.

4. Recunoștința neamului îndurerat

Pentru a anunța „*moartea Iancului*”, clopotele bisericilor au tras în Munții Apuseni timp de trei zile și trei nopți. Pentru a-l petrece pe ultimul drum, s-a format un „*comitet de înmormântare*”, printre membrii căruia s-au numărat: Sigismund Borlea (prim-notar al Comitatului Zarand, deputat în Dieta de la Budapesta), George Secula (avocat, vice-notar, fisc *comitatens*), Nicolae Mihălțianu (cleric ortodox, protopop de Brad), precum și alți fruntași ai românilor, respectiv Ioan Simionașiu, Teodor Pop, Dumitru Popa. Acel comitet l-a declarat pe Avram Iancu „*erou al națiunii*”.

NOTĂ: Rămâne enigmatică expresia „erou al națiunii” și nu „erou al națiunii române”; probabil că esența acestei expresii, gândită atunci cu curaj și exprimată cu înțelepciune de „inteligentele neamului”, constă în faptul că Avram Iancu este simbolul etnospiritual pe care neamul românesc, conștient de sine, îl dăruiește tuturor națiunilor care luptă pentru identitate, libertate și dreptate socială).

¹⁶ Ioan Silviu Nistor, *Clarificări privind împrejurările și locul în care a decedat Avram Iancu, în Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”, 2003, Series Historica, XLII, Editura Academiei Române, București, 2004.*

Avram Iancu a fost înmormântat în ziua de 13 septembrie 1872 la Țebea (jud. Hunedoara), după dorința lui, lângă „Gorunul lui Horia” din curtea bisericii ortodoxe. La înmormântare au participat peste 4.000 de persoane (după alte surse 10.000). Moșii au sosit călări din Vidra de Sus încă din 11 septembrie 1872, pentru a-l priveghea.

La slujba de înmormântare au slujit 36 preoți, în frunte cu protopopii Mihălișanu (ortodox) din Brad și Balint (unit) din Roșia Montană. În fruntea convoiului funerar au pășit foști comandanți militari ai românilor, care se mai aflau în viață: Simion Balint, Axente Sever, Mihai Andreica, Nicolae Corcheș și Clemente Aiudeanu.

Ceremonialul funebru a început în 13 septembrie 1872, ora 14.00, în Baia de Criș. Convoiul mortuar care a pornit spre Țebea s-a întins pe mai mult de 2 kilometri: când primii oameni intrau în Țebea, ultimii din coloană abia porneau din Baia de Criș.

Pe drumul care ducea spre locul de înmormântare, mulțimea îndurerată de români a cântat „*Marșul lui Iancu*”¹⁷ și „*Deșteaptă-te, române!*”.

În fruntea convoiului a mers un tânăr cu un drapel în culorile românești roșu-galben-albastru, drapate în negru.¹⁸

În momentul în care sicriul cu defunctul a fost coborât în groapă, s-au tras salve de pușcă în semn de onoruri militare. Crucea de piatră de la căpătâi a fost donată de preotul român Ioan Tisu, care pregătise crucea pentru propria sa trecere în neființă. Pe cruce a fost gravată inscripția: „AVRAM IANCU, ADV(OCAT), PREF(ECTUL) LEG (IUNILOR) ROM(ÂNE) în anul 1848-9. +1872”, adică: „Avram Iancu, avocat, prefectul legiunilor române, în anul 1848-9. +1872”.

Necrologul lui Avram Iancu, tipărit în „*Telegraful român*” a consemnat că „*viața lui în totalitatea ei va rămâne o oglindă sinceră a vieții noastre naționale*”.¹⁹

Epilog

Avram Iancu a fost, este și va fi pe vecie erou martir al neamului românesc. Memoria lui rămâne neîntinată, căci dorul lui de libertate nu s-a stins

¹⁷ Mihai Cimpoi, *Marșul marșurilor*, în revista „*Litere*”, anul XI, nr 7 (14) - iulie 2010.

¹⁸ Florian Dudaș, *Avram Iancu în tradiția românilor*, ediția a II-a, Editura de Vest, Timișoara, 1998, p.249.

¹⁹ Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, ediția a II-a, Editura Științifică, București, 1968, p.339.

niciodată. El a rămas în conștiința neamului românesc simbolul nădejdelor și speranțelor, dar și „apostol al libertății și demnității neamului românesc”.²⁰

Avram Iancu a fost apărătorul conștient al ideii naționale, capabil să susțină cauza neamului în fața împăratului Franz Josef și să refuze demn o decorație a acestuia, spunându-i: „Nu ne-am luptat pentru jucării, vrem drepturi, Maiestate!”,²¹ dar și să suporte consecințele răzvrătirii sale împotriva asupritorilor.

Avram Iancu nu este doar eroul moților, ci o personalitate legendară a secolului al XIX-lea. De la el le-a rămas românilor dorul nestins de libertate și iubirea nețărmurită față de țară.²² Avram Iancu a cunoscut gloria în timpul vieții, având parte de un tragic amurg al vieții. În ultima parte a vieții i-a răătăcit mintea, a trăit din mila celorlalți, decedând la vârsta de 48 de ani, lăsând în urmă multe proiecte gândite pentru folosul obștei.

Avram Iancu a fost îngropat la Țebea – în pământul care i-a dat aripi, sub gorunul lui Horia – martorul unei istorii zbuciumate. Gorunul este evocat de moți în doine de jale, iar neamul românesc îl pomenește și-l va pomeni pe Avram Iancu în balade, atât timp cât va trăi pe aceste meleaguri.

*

Generația de astăzi, cu luminile și umbrele ei, poate păși cu curaj, fără sfială pragul „Casei Iancului”, convinsă că învață atât din suferința și jertfa sa, cât și din pilda sa de patriotism și eroism. La ceasuri de grea cumpănă, neamul românesc reînvie sub deviza „Avram Iancu suntem toți!”.

Col. (r) conf. univ. dr. Aurel V. David

²⁰ Ioachim Lazăr, Nicolae Marcel Morar, *Avram Iancu în memoria posterității*, Editura „Emia”, Deva, 2008.

²¹ Octavian Goga, *Avram Iancu*, în revista „Țara noastră”, anul V, nr.35, 31 august, 1924, p.1088.

²² Alexandru Hodoș, *Figura legendară a lui Avram Iancu*, în revista „Țara noastră”, anul V, nr. 35, 31 august 1924, p.1096-1099.

AVRAM IANCU, EROU AL CAUZEI NAȚIONALE

Avram Iancu, conducătorul oastei țărănești transilvane în Revoluția din 1848-1849, s-a născut în 1824 prin iunie în inima munților Apuseni, la Vidra. El este al doilea fiu al lui Alexandru și Maria, născută Gligor.

Față de ceilalți moți, Alexandru Iancu se bucura de o stare mai bună, rotunjită și prin zestrea soției, acesta având stână de oi și vaci cu lapte, boi de jug, pășuni și un lot de pământ arabil. Cu toate acestea, lipsa de libertate, condiția sa de iobag, greutățile îndurate de cei din jurul său nu erau de natură să-l mulțumească.

Cu diferite ocazii, stăpânirea i-a sărăcit pe moți, luându-le drepturile statornicite de veacuri, a sporit taxele anuale și zilele de muncă în folosul nobililor. Cei cu vite de jug erau impuși la bir. Dreptul la vânat la pescuit era scump, se plăteau dări pentru stupi, deținerea de moară. La trecerea podurilor peste ape se plătea vamă. Moții își căutau câștigul mergând prin țară cu fel de fel de obiecte din lemn confecționate de ei, ciubere, donițe. Acest uimitor meșteșug era moștenit din tată în fiu.

Asprele condiții de viață, lipsurile și birurile au impregnat moților trăsături dârze, hârnice, o mare sobrietate în toate zilele. Aceste condiții vitrege au dus la răscularea moților sub conducerea lui Horia, Cloșca și Crișan. Dar nici atunci și nici după aceea, lipsurile nu au dispărut. Din rândul acestor vajnici „nepoți ai lui Horia” vine spiritul de luptă și dreptate al „Crăișorului munților” pentru moții lui.

Părintele său, văzând râvna la învățătură a fiului său, hotărăște să-l trimită la gimnaziul din Zlatna în toamna anului 1837.

Gimnaziul se află sub conducerea unor preoți catolici, care predau în limba latină. Avram Iancu este înregistrat sub numele de „Iank Abraham”. S-a încercat și schimbarea religiei, dar ulterior s-a renunțat. Deși se studia în două limbi grele, latina și maghiara, Avram Iancu se dovedește un elev bun, menținându-se printre primii din clasă. El termină gimnaziul cu calitative excepționale.

În anul 1841, Avram Iancu merge la Cluj, unde se înscrie la „Institutul superior regesc al romano-catolicilor din Transilvania”. Pe aici trecuseră Șincai, Petru Maior, Bărnăuțiu și alții.

Porțile liceului clujean nu au rămas închise spiritului noilor idei de reforme politice care se propagau prin țările Europei.

Avram Iancu nu putea să uite apartenența sa la un popor lipsit de orice drepturi. Deoarece constituie majoritatea populației din Transilvania, românii trebuie să se bucure și ei de aceleași drepturi. Aceste gânduri le purta cu el tânărul moț. Nemulțumirile lor îi întăreau și mai mult convingerea că românii au de luptat pentru a fi recunoscuți, înainte de toate, ca naționalitate.

În toamna anului 1844, Avram Iancu își începe cursurile academice la Cluj, urmând să devină jurist. El a studiat în toți acei ani legislația din Transilvania, literatura juridică și istorică privitoare la trecutul iobagilor din satele moțești, diferitele legi care le îngreădeau drepturile, raporturile de proprietate, procesele ce avuseseră loc de-a lungul anilor, sesizând nedreptățile ce li se făcuseră.

Iancu este convins de necesitatea luptei ca singura cale pentru dobândirea eliberării sociale și naționale. Ne-o spune el însuși: „Nu cu argumente filosofice și umanitare se pot convinge tiranii, ci doar cu lancea lui Horia”.

Deși absolvise facultatea de drept cu rezultate excelente, nu poate ocupa o funcție administrativă. Unui fecior de iobag, unui „plebeu”, cum i s-a răspuns în scris, nu-i puteau fi încredințate asemenea posturi.

În aceste condiții, Iancu pleacă la Târgu-Mureș unde își va face stagiul de „cancelist”, adică practicant de avocat.

Anul 1848 debutează cu o răscoală în Sicilia, înăbușită repede prin forță. Revoluția se extinde în toate țările Europei. Toate aceste vești ajung și în Transilvania, unde mocnesc vechi nemulțumiri. Cei ce îndurau de veacuri nedreptăți și umilințe simțeau că a venit timpul să înlăture asuprirea. Fierberea de la orașe se extinde și în lumea satelor, unde circulă manifeste program, cuprinzând gândurile și voința populației.

Patru tineri veniți de la Târgu-Mureș, Iancu, Micaș, Papiu și Poruțiu, aduc cu ei un suflu nou, un impuls juvenil, dorința avântată de a schimba starea de lucruri din țară. Avram Iancu este cucerit în mod special de personalitatea lui Aron Pumnul. Chemarea formulată de acesta arată limpede că a sosit timpul ca românii asupriți de veacuri să-și dobândească drepturile legitime.

Avram Iancu își terminase stagiul, era acum avocat. Astfel că se întoarce la ai săi, la Vidra însuflețit de ideile noi ale momentului.

La Blaj se pregătea prima adunare mare a țărănimii din Transilvania și erau prezenți și mulți intelectuali care au înțeles importanța momentului.

Adunarea din 30 aprilie 1848 de la Blaj s-a desfășurat pașnic, în deplină ordine, vegheată de Iancu și ceilalți conducători. În următoarele zile au avut loc consfătuiri în vederea pregătirii adunării de pe 15 mai. Mereu în fruntea moșilor, Avram Iancu revine la Câmpeni.

Asemenea altor intelectuali români, Avram Iancu se arată gata pentru o înțelegere cu forțele revoluționare maghiare, dar numai pe baza recunoașterii drepturilor românilor, similar cu celelalte etnii conviețuitoare. În scurt timp se adevărește însă că exclusivismul maghiar nu acceptă doleanțele românilor. Pus în gardă de prietenii săi, Iancu află că este urmărit de autoritățile locale, că acestea au intenția să-l aresteze. Mărturii documentare atestă că împreună cu Buteanu și Balint era privit ca unul din principalii instigatori ai locuitorilor din Munții Apuseni. Dar el își luase examenele, depusese jurământul de avocat, deci nu mai intra sub jurisdicția judecătoreiei regale. Acum la Câmpeni, aproape de satul său, printre moșii și munții săi dragi, se simțea apărat.

Iancu venise de această dată la Blaj în fruntea a vreo zece mii de moși, organizați în cete, militărește, gata să asculte de comandații pe care și-i aleseseră. Deși avea numai 24 de ani, cuvântul lui era ascultat fără șovăire. În amintirea marelui eveniment istoric, locul acela se va numi „Câmpia Libertății”.

După cum știm din istorie, cele 16 puncte din „Petiția” citită de profesorul August Treboniu Laurian nu au fost luate în considerare de Dietă. Moșii au revenit în munți și mai hotărâți să lupte pentru drepturile lor. Avram Iancu de această dată spune foarte clar că dacă dieta de la Cluj nu va vota desființarea iobăgiei, cum se făcuse în Ungaria, atunci țărănimea din Transilvania va lupta să-și dobândească libertatea prin forța armelor. Realizând prestigiul de care se bucură Iancu și Buteanu, Nemegyî, un trimis al Domeniului, cere arestarea celor doi pentru a preveni o răscoală în ținutul Zlatnei. Au fost trimise unități militare pentru a restabili „ordinea”.

În perioada următoare au loc o serie de acțiuni militare ale moșilor, conduse de înflăcăratul Avram Iancu. El sosește în dimineața zilei de 21 septembrie în fruntea a 6000 de moși, o adevărată oaste țărănească. Papiu Ilarian mărturisește: „Se minunară ofițerii împărătești de ordinea oastei lui Iancu”. Acolo, pe Câmpia Libertății, Avram Iancu a spus: „Pretențiile noastre sunt sfinte, pre cât de sfântă e dreptatea. Noi suntem gata a le apăra cu orice preț”. În această atmosferă are loc cea de-a treia adunare a românilor din Transilvania.

La nesupunerea românilor urmează răspunsul gărzilor maghiare. Sunt arse sate, țaranii sunt intimidați prin măsuri inumane. Iancu își concentrează oastea în trei centre: Câmpeni, Bistra și Bucium. Dovedind și acum capacitate organizatorică, spirit de sacrificiu, luptând pentru eliberarea de sub jugul iobăgiei, dar și pentru recunoașterea națională, el căuta în același timp să insufle oastei țărănești respectul uman. Oriunde s-a aflat, cetățenii pașnici, care nu aveau arme, n-au avut de suferit.

Din toamna lui 1848 până în vara lui 1849, Avram Iancu a fost conducătorul necontestat al populației din Munții Apuseni, care nu mai avea nici administrație austriacă și nici maghiară. Postul său de comandă se afla la Câmpeni, păzit fiind în permanență de o gardă de lăncieri înarmați. Aici se sfătuia cu căpitani săi, în ajunul marilor bătălii.

Un eveniment ce trebuie amintit este scurta bătălie de la Mărișelu din 1 februarie la care iau parte și femeile; peste o mie de gardiști unguri sunt puși pe fugă. Sub conducerea Pelaghiei Roșu, învățătoare în sat, mama unui căpitan local, femeile urcă neobservate pe muchea muntelui, îmbrăcate în straie bărbătești, iar după ce trece dușmanul fac mare forfotă în spatele lui. Moții atacă din trei părți provocând panică. După șase ore de luptă, moții sunt victorioși. În biserica din satul Mărișelu, eroii moților sunt cinstiți. Portretele lui Iancu, Horea și Pelaghia Roșu sunt pictate cu măiestrie, moții închinându-se cu sfințenie în fața lor.

Istoria ne demonstrează că încrederea Iancului în promisiunile împăratului și ale lui Kossuth a fost o mare greșeală. Țăranii transilvăneni se pun sub oblăduirea împăratului și a oștilor sale așteptând de la curtea imperială recunoașterea naționalității lor. Că se înșelaseră amarnic aveau să constate mai târziu.

Autoritatea de care se bucurau tribunii și prefecții nu convenea autorităților imperiale. Caută fel de fel de pretexte pentru a le diminua popularitatea, mergând până la arestarea unora. Astfel, la 1 noiembrie 1849 sunt arestați la Sibiu, Axente și Iancu. Dar, de teama unei răscoale, sunt eliberați.

Iancu este primit într-o audiență la împăratul austriac la 8 martie 1850. Acesta se arată binevoitor, dar evită un răspuns clar. Delegația revine după trei zile, iar împăratul are aceeași atitudine.

Cât a stat la Viena, Iancu s-a întâlnit cu generalul Magheru, aflat în exil după înăbușirea revoluției din Țara Românească. Acesta îi va scrie ulterior lui G. Barițiu: „Avem puțini oameni ca Iancu, la glasul cărora se deschid cu amar inimile și auzul poporului, și cată, de voim să ne împlinim datoria de patrioți, cată să păzim pe acești oameni de orice pericol și să nu-i lăsăm pe cât ne stă în putință, să cadă în cursele ce le întind mereu inamicii declarați sau ascunși națiunii noastre”.

Scârbit de atâta fățarnicie, și rea credință, Iancu și-ar fi aruncat pușca și pistoalele în apa înspumată a Arieșului. El refuză și decorația împăratului.

În anul următor, la 20 decembrie, urmărit de gânduri pesimiste în legătura cu viitorul său și al celor pentru care luptase, își întocmește testamentul.

„Nu știu câte zile mai pot avea: un fel de presimțire îmi pare că mi-ar spune că viitorul este nesigur. Voiesc dară și hotărât dispun ca după moartea mea, toată averea mea mișcătoare și nemișcătoare să treacă în folosul națiunii, pentru ajutoriu la înființarea unei Academii de drepturi, tare crezând că luptătorii cu arma legii vor putea scoate drepturile națiunii mele”.

În anul 1852, împăratul face o vizită în Transilvania, ocazie cu care Iancu dorește o întâlnire cu acesta, dar ulterior se răzgândește, analizând atitudinea total nesinceră a suveranului față de solicitările transilvănenilor.

Spre sfârșitul toamnei pleacă acasă, însoțit de tatăl său. Acesta îl duce la medicul din Sibiu, dar fără speranțe de vindecare. Intră în eclipsă timp de douăzeci de ani. De acum înainte mintea strălucitului erou de altă dată va rătăci descumpănită prin neguri, fiind doar o umbră a celui ce a fost.

La 13 septembrie a fost coborât în pământul Transilvaniei, la Țebea, lângă Gorunul lui Horea, așa cum și-a dorit. Auzind trista veste, mulțime de moși au pornit să-l însoțească pe ultimul drum pe cel care, în urmă cu două decenii, îi condusesse în luptă pe plaiurile Zarandului. Un sobor de preoți și-au unit glasurile, rugându-se pentru odihna sufletului aceuia ce fusese mândrul Crai al munților, dangătul trist al clopotului auzindu-se ca un plâns al Munților Apuseni. Acest clopot este așezat în Biserica din Țebea, unde tricolorul acoperă bolta.

În acest an în care comemorăm 200 de ani de la nașterea sa, Anul Avram Iancu, aducem un pios omagiu celui care a crezut cu tărie în libertate și în poporul său. Acolo la Țebea, cuvintele de cinstire a eroilor neamului românesc vor pomeni la loc de frunte, și slăvitul nume al acestui martir care atunci a chemat la luptă dreaptă pentru cauza lor pe nepoții lui Horea din Țara de piatră a moșilor.

Întruchipând conștiința națională a poporului român, numele lui este pe toate buzele, în toate inimile. În orizontul devenirii noastre istorice, Iancu și ceilalți revoluționari pașoptiști, care s-au afirmat în prim-planul evenimentelor, se proiectează printre cei mai vrednici bărbați ai neamului.

Lt.col. (r) Maria Someșan
ACMRR-SRI, Sucursala Cluj

MEMORIE PROFESIONALĂ

TRANZACȚII ILEGALE CU ARMAMENT ÎN ROMÂNIA: CAZUL SHIMON NAOR¹

Dacă „Afacerea Țigareta 2”² nu a avut o legătură directă cu „traficul de arme” – „operațiuni speciale”, cum le-a numit presa – asta nu înseamnă că nu au existat cazuri de trafic ilegal cu armament. Deși cazul Shimon Naor nu se înscrie în categoria celor de criminalitate organizată, ci în cea a amenințărilor transfrontaliere privind proliferarea armamentului către zone supuse restricțiilor internaționale, îl voi prezenta aici, dată fiind cronologia evenimentelor și interferența unor situații și persoane, precum Dumitru Popescu, prezent atât în cazul Shimon Naor, cât și în episodul „Țigareta II”. Pentru o cât mai clară înțelegere a contextului în care s-au derulat evenimentele din acea perioadă, voi face o succintă trecere în revistă a situației industriei de apărare și comerțului cu armament din perspectiva României.

Contextul economico-militar din România

La scurt timp după evenimentele din decembrie 1989, într-o notă asemănătoare cu economia națională în ansamblul său, și industria de apărare se confrunta cu mari probleme, cele mai importante fiind legate de lipsa de comenzi care să asigure încărcarea capacităților de producție.

În perioada anterioară schimbărilor din 1989, comenzile pentru armament și muniție erau chiar generoase și veneau fie de la Ministerul Apărării Naționale, pentru dotarea curentă sau constituirea de stocuri-rezervă pentru situații de mobilizare, fie de la diverși parteneri externi. După 1989 au început să apară o serie de probleme generate de mai mulți factori, astfel încât uzinele de armament aveau probleme economice tot mai mari. Ministerul Apărării Naționale deținea deja stocuri importante de armament de tip sovietic și redusese drastic comenzile către industria autohtonă ale cărei oferte de produse moderne erau foarte scăzute, inerția tehnico-organizatorică fiind mare

¹ Preluare din volumul „*Originile Statului Paralel în România*”, București, 2022.

² Prezentată în numerele 55 și 56 ale revistei.

față de necesitatea modernizării tehnicii de luptă în perspectiva aderării la pactul militar nord-atlantic.

Nu intru în detalii referitor la folosirea acestei situații de către unii decizionali ca pretext pentru achiziționarea la prețuri supraevaluate a unor echipamente tip-vest uzate moral. Subiectul ar necesita o lucrare de sine stătătoare, multe situații fiind semnalate în *mass-media* la vremea respectivă. De asemenea, deși mai toate contractele de achiziții de tehnică militară cuprindeau obligații ale furnizorilor de a asigura comenzi pentru industria autohtonă în baza clauzelor *offset*, acest lucru nu s-a respectat decât în puține situații, România devenind treptat o piață de desfacere și în acest domeniu strategic. Pe de altă parte, toate uzinele de armament fuseseră concepute și funcționau cu secții pentru fabricarea unor produse cu destinație civilă, sector care necesita de asemenea investiții pentru re tehnologizări, modernizări ale produselor aflate în fabricație (echipamente hidraulice, electrocasnice ș.a.) sau asimilarea unora noi. Multe din achizițiile făcute și pe acest segment au fost din categoria celor pătuboase, care au înrăutățit și mai mult situația financiar-economică a unor uzine. Ilustrativă, deși valoric nu a fost cea mai importantă, a fost achiziția unei linii *second hand* pentru fabricația

„Tehnologie modernă” la
Vălenii de Munte

instalațiilor de aer condiționat, produse cerute pe piață, dar inexistente în potofoliul industriei românești. Uzina Mecanică Vălenii de Munte, din cadrul Regiei Autonome de Tehnică Militară RATMIL S.A., beneficiara importului, a primit, în urma unui complex trafic de influență, un morman de fiare vechi, utilaje degradate fizic și uzate moral, cumpărate cu circa 2 milioane de dolari la nivelul anilor 1993-1994, în documente figurând ca tehnologie modernă (v. foto).

Exporturile au scăzut dramatic, mai ales că ofertele de armament de tip sovietic crescuseră spectaculos după desființarea tratatului de la Varșovia și destrămarea U.R.S.S., stocuri uriașe devenind disponibile la prețuri atractive pentru solicitanți, evident țări din Africa, Asia, Orientul Mijlociu sau America de Sud. Piețele importante ale produselor militare românești, în cea mai mare parte armament clasic, de infanterie și artilerie, cu muniția aferentă, suferiseră mutații majore în urma transformărilor care au avut loc la nivel global. Dintr-un

exportator cu o cifră de afaceri anuală de peste un miliard de dolari (1987-1988), România abia mai realiza exporturi de câteva zeci de milioane de dolari în a doua parte a anilor '90. Pentru cei mai puțin documentați în domeniul economic-militar trebuie precizat că, mai mult decât în orice alt domeniu, în comerțul cu armament, deținerea contactului direct cu cumpărătorul final este esențială. Pe întreg lanțul comercial, pe care sunt interpuși de regulă diverși intermediari, se distribuie adaosuri comerciale și comisioane mai mici sau mai mari, dar grosul profitului revine vânzătorului final. Cel care deține piața în mod direct are contactul și uneori controlul asupra cumpărătorului, este cel care realizează profitul substanțial, marele profit, adausul fiind uneori de zeci de ori mai mare decât în comerțul cu produse obișnuite, civile. Armamentul nu se vinde „la liber” pe bursă, raporturile dintre vânzătorul direct și cumpărătorul final incluzând și alte elemente în afara banilor, cum ar fi cele de ordin politico-strategic și nu numai. Între acest vânzător și cumpărătorul final se stabilesc raporturi complexe, fapt pentru care dincolo de specificul discreției în astfel de afaceri, serviciile de informații „roiesc” din multiple alte motive. **Foarte important și specific comerțului cu armament este faptul că sursa financiară este aproape fără excepție guvernamentală, bani publici ai propriului stat al cumpărătorului final sau uneori obținuți ca sprijin de la diverse entități, tot statale.**

Vânzătorul este, juridic vorbind, privat, o entitate economico-comercială, care nici el nu intră în ecuație fără a avea în spate un Serviciu de informații bine poziționat în zona respectivă.

Ca atare, nu poți avea piețe pentru armament dacă nu ai Servicii capabile să controleze contactul cu beneficiarul. Furnizorii și intermediarii intră în altă categorie, chiar dacă și ei au în spate servicii de informații. Ei obțin și gestionează profituri mai mici și sunt practic remorci ale „jucătorilor mari”. România nu a fost niciodată un mare „jucător”, însă a funcționat pe piața de armament prin propriile contacte și relații directe înainte de 1990. Nu a fost la remorca U.R.S.S. și cu atât mai puțin a altor puteri importante pe aceste piețe. După 1989, pe lângă pierderea piețelor, industria autohtonă mai era vizată și de presiunile oficiale și subterane făcute de fostul aliat politico-militar, Rusia, ca succesor al U.R.S.S., ca România să întrerupă orice export de armament, susținând că întreaga concepție de proiectare i-ar aparține și noi am copiat produsele lor. Aberația pretențiilor rusești era și este evidentă, mai ales că a

venit după dizolvarea de comun acord a Tratatului de la Varșovia, fără stipularea în documentele oficiale a unor astfel de condiționări.

Alte presiuni mai discrete, sub formă de condiționări, au fost făcute și din partea viitorilor aliați din NATO, pentru închiderea unor capacități de producție specială, urmând ca echiparea modernă a armatei să se facă prin achiziții compatibile cu dotările organizației.

În acest context, apariția și în peisajul românesc a unor comercianți de armament străini nu a reprezentat un fapt surprinzător. Unul dintre aceștia a fost israelianul Shimon Naor, o verigă pentru achiziții de la surse directe, într-un lanț comercial mai complex. Dacă nu s-ar fi pretat la utilizarea instituțiilor românești ca acoperiri pentru încălcarea embargourilor impuse de organismele internaționale asupra unor zone de conflict, afacerile israelianului nu erau sancționabile din perspectiva legalității, chiar dacă unele livrări românești au fost sub costurile de producție, adică în pierdere. Nu Naor era vinovat de asta, ci un întreg lanț de compromisuri amestecate cu acte de corupție autohtonă. Chiar dacă poate părea deplasată comparația, Shimon Naor, ca și Omar Hayssam, intrând în contact cu personaje putrede din punct de vedere moral și legal, dar aparent ultraputernice și reprezentative pentru întreg statul român, au concluzionat că România este în totalitate un sat fără câini și s-au comportat ca atare. Realitatea a fost totuși alta și în defavoarea lor...

În prezentarea „episodului Țigareta II” am arătat cum au fost demarate verificările specifice asupra unui grup de persoane conduse de cetățeanul israelian Shimon Naor, suspectat că derula operațiuni ilegale de export cu armament. Cazul „Shimon Naor” a rezultat dintr-un context intern și internațional complex, într-o perioadă când obiectivul cel mai important al României era acela de a adera la NATO. În acest sens, toate instituțiile importante, mai ales cele militarizate, aveau printre sarcinile principale sprijinirea acestui obiectiv de importanță majoră.

De asemenea, trebuie subliniat că mediatizarea unor aspecte din dosare penale într-o notă spectaculoasă, chiar cu exagerări, a fost și a rămas o caracteristică a jurnalismului, întâlnită nu doar în presa românească. Ca atare, și în cazul Naor au existat multe speculații, comentarii pătinoare și acuzații nefondate pe date și informații reale, privind motivațiile care au stat la baza destrukturării grupului condus de cetățeanul israelian. Având în acest moment o viziune mult mai amplă privind situația generală la nivel mondial, a modului cum marile puteri impun și respectă reguli privind transferul de arme și

tehnologii cu destinație militară în diferite zone ale lumii, pot afirma fără reținere că interesele geo-strategice sunt cele care primează, urmate de cele economice, iar mesajul public este cosmetizat în „tratate, angajamente, sancțiuni etc.” pe care trebuie să le respecte doar cei care nu au nicio importanță în luarea deciziilor.

Un militar, fie și din zona informativ-operativă, își îndeplinește obligațiile legale care îi revin plecând de la credința bazată pe un principiu fundamental, acela de a apăra interesele țării sale, respectând cadrul și ierarhia instituțională specifică, constituția și legile statului. Mai pe înțelesul tuturor, militarul nu-și apără țara după cum i se pare lui că este mai bine, ieșind din cadrul legilor, ordinelor și ierarhiilor care îi reglementează activitatea. În plus, ofițerul de informații, atunci când intră în posesia unei informații precum cea despre activitățile ilegale ale grupului Naor, o verifică și o completează, nu o ignoră sau o dosește, pentru că poate proveni de la concurenți sau adversari ai celui vizat. Important, deontologic și obligatoriu este să verifice temeinic dacă informația este reală sau falsă și să evalueze consecințele acțiunilor semnalate care afectează siguranța națională. Toate informațiile de interes în toată lumea și în toate timpurile ajung la Serviciile specializate (și nu numai) din motivații subiective ale celor ce le transmit direct sau prin interpuși. Problema deontologică și de legalitate apare atunci când „receptorul”, ofițer și ulterior procuror, judecător, valorifică discreționar aceste date, după criterii și interese private, depășindu-și atribuțiile legale și devenind el însuși un infractor care deturneză și manipulează rolul și activitatea instituției în care activează. Interesul de stat și național nu este cel ales sau interpretat de către personaje și grupuri selectate să deturneze și să „încalce instituțiile”, el trebuie să rezulte din activitatea mecanismelor decizionale nealterate și neparazitate de personaje șantajabile, manipulabile sau infiltrate de grupuri de interese private, fie ele interne sau externe.

În contextul arătat, ceea ce derulau Naor și alte persoane din jurul său afecta serios siguranța națională sub aspectul intereselor externe ca România să respecte angajamentele internaționale asumate în materie de neproliferare a armamentului în zone supuse sancțiunilor internaționale, dintre care cele mai importante erau instituite de către ONU, U.E. și SUA, ultimele două reprezentând obiective de aderare politică și economico-militară vizate de majoritatea românilor și de România la acel moment.

Încă din 1992, prin Hotărârea de Guvern nr. 594 s-a înființat sistemul de control al exporturilor, iar în 1994, prin Hotărârea Guvernului nr. 211, Agenția Națională pentru Controlul Exporturilor și Interzicerii Armelor Chimice (ANCESIAC), instituție aflată în subordinea directă a Guvernului și a cărei activitate a fost reglementată prin Legea nr.93/1994 privind regimul importurilor și exporturilor de produse strategice. Din 1999, ANCESIAC dobândește calitatea de autoritate națională în domeniul controlului exporturilor strategice – legislație primară nouă – OUG 158/1999. În prezent, instituția se numește Agenția Națională pentru Controlul Exporturilor (ANCEX). România nu putea și nu poate nici în prezent să ignore angajamentele internaționale dar, în același timp, fiind identificată la momentul respectiv ca un stat vulnerabil, cu instituții slăbite de corupție, inclusiv cele din domeniul Serviciilor de informații, devenise atractivă pentru grupurile internaționale de comercianți de armament. Ca urmare, se formase o adevărată bază-pivot unde, pe lângă exporturi de armament provenit din România, se achiziționa scriptic, formal, armament de tip est-european și se reexporta în zone de conflict armat, cu beneficii financiare uriașe pentru „jucătorii externi”. Concret, armamentul achiziționat de Shimon Naor din celelalte state foste socialiste, inclusiv de pe teritoriul fostei U.R.S.S., nu tranzita fizic România, însă documentele de vânzare-export întocmite în aceste țări, fără a constitui falsuri, indicau exporturi temporare sau definitive în țara noastră, furnizorii reali valorificând armamentul vechi, scos din uz, protejați de acuzațiile de încălcare a embargourilor internaționale. În România, grupul condus de Naor falsifica documentele de export către țări, de regulă africane, nesupuse interdicțiilor internaționale, ANCESIAC „înghițind” orice fals grosolan, fără să deranjeze „cooperativa” prin verificările pe care ar fi trebuit să le întreprindă conform atribuțiilor legale. Shimon Naor reprezenta veriga de achiziții din spațiul est-european a unei piramide comerciale mai complexe, ce deținea și „cheile” piețelor de desfacere, contactele cu beneficiarii finali reali din zonele de conflict, cu care israelianul de cele mai multe ori nu relaționa direct. Pe de altă parte, vinovat fără discuție de acuzațiile din dosarul în baza căruia a fost condamnat, Shimon Naor a fost abandonat de majoritatea celor care i-au încurajat, sprijinit sau cel puțin au tolerat activitățile pentru interese preponderent private. Motivațiile „strict secrete” cu care am convingerea că s-au acoperit astfel de personaje la care brațul scurt al legii nu a ajuns, nu pot fi decât adevăruri trunchiate, prezentate drept „operațiuni de promovare economică” sau alte măsuri îmbrăcate în

exprimări simandicoase pentru a acoperi beneficiile în interes privat ale celor implicați și ale protectorilor lor. Nu am ajuns la astfel de documente, pentru că nu aveam acces și nici competența de a extinde verificările informative în afara instituției, însă istoria va scoate la iveală multe fărâdelegi ascunse la „strict secret” de către infractori (fără ghilimele), utili în toate timpurile și în toate formulele de alianțe. Ca să nu fiu greșit înțeles, subliniez că ascunderea unor fărâdelegi sub preșuri „strict secrete” nu este o practică inventată în România. Cred că amploarea și volumul acestor practici sunt direct proporționale cu puterile actorilor care le exercită și controlează. Diferența constă în faptul că cei mici își pot ascunde mult mai rar și mai greu gunoiul sub preșul celor mari, însă reciproca este... amplificată, direct proporțional cu raportul de forțe.

În contextul subiectului legat de cazul Naor trebuie făcute o serie de clarificări referitor la termeni folosiți în diverse relatări și scrieri, care pot induce confuzii în rândul cititorilor onești, interesați de adevărul pur, neprelucrat în scop de manipulare și spectacol mediatic. Ca urmare, trebuie precizată diferența fundamentală între termenul de **transport special** și cel de **operațiune specială**.

Transportul special, termen asociat în multe situații și cu cel de **comerț cu produse speciale**, deși indică activități cu o conotație secretă, netransparentă, de cele mai multe ori specifică domeniului militar-strategic, se referă la activități legale, evident protejate prin măsuri de prudență și secretizare sporită, date fiind pe de o parte pericole directe asociate manipulării, depozitării și transportului materialelor periculoase, iar pe de altă parte pericole asociate posibilelor acțiuni ale celor interesați să nu se realizeze astfel de transferuri de produse destinate înarmării inamicilor lor.

Operațiunea specială este o noțiune consacrată preponderent anumitor activități specifice Serviciilor de informații sau forțelor speciale de intervenție armată. În acest cadru, operațiunea specială vizează acțiuni cu un grad înalt de secretizare desfășurate pentru realizarea unor obiective punctuale, de regulă într-un timp foarte scurt și pe un teritoriu neadministrat de forța/serviciul care operează. Ca urmare, conotația de operațiune specială este îndreptățit asociată și cu comiterea unor fapte la limita sau dincolo de limita legilor care guvernează teritoriul unde se petrec faptele. Spre exemplu: extragerea unor colaboratori ai unui Serviciu de spionaj aflați în pericol pe teritoriul „țintă”, punerea în stare de nefuncționare pe teritoriu străin de către o structură informativă (de spionaj-sabotaj) a unor instalații potențial periculoase pentru securitatea statului apărât etc. Mai pe înțelesul tuturor, activitățile întreprinse în cadrul unei operațiuni

speciale depășesc cadrul activităților generale ale Serviciilor de informații, derulate în mod continuu, pe perioade îndelungate (culegere de date și informații, recrutare și gestionare de agenți, propagandă și diversiune, dezinformare sau demascare, promovarea unor interese de importanță strategică etc.). În ultimul timp, termenul este utilizat destul de des în mod exagerat și deformat în mass-media, pentru a da o conotație atractivă, spectaculoasă pentru public, diverselor subiecte cotidiene: întâlnim formulări ridicole precum „operațiune specială a forțelor de ordine în comuna X”, titlu urmat de descrierea unor proceduri obișnuite de păstrare sau refacere a ordinii publice.

Transporturile și comerțul cu produse speciale nu sunt sinonime cu operațiunile speciale. Amestecarea voluntară a celor două noțiuni, **Transportul special** și **Operațiunea specială**, de către diverși publiciști și comentatori, se încadrează mai aproape de acțiunile de intoxicare și derutare a publicului decât de prezentarea unor analize reale sau dezvăluiri cu adevărat importante. Pot exista operațiuni speciale în care să fie incluse și transporturi/comerț cu produse speciale, însă sunt cazuri punctuale, integrate operațiunilor speciale, pe baza cărora cele două noțiuni/concepte prezentate mai sus nu se pot generaliza și confunda.

Prezentarea sintezei cazului și a unor interesante aspecte colaterale

Revenind la cazul Naor, pe lângă dificultățile specifice de a institui un dispozitiv informativ eficient în apropierea unui grup mai mult decât avizat în domeniul informativ și contrainformativ, cum era cel condus de către fostul ofițer israelian, SRI s-a confruntat și cu lipsa posibilităților tehnice de a intercepta comunicațiile mobile care reprezentau un procent foarte mare din întregul comunicațiilor între cei implicați în activitățile de comerț cu armament. Cu toate acestea, analizarea minuțioasă a datelor obținute prin surse umane și interceptări ale telefoanelor fixe, coroborate cu activități de filaj și investigații pentru identificarea unor legături și clarificarea naturii acestora, a condus la obținerea unui volum de informații relevante despre ilegalitățile comise de Shimon Naor și unii colaboratori ai săi în procesul unor exporturi de armament. S-a documentat informativ faptul că în unele operațiuni de export făcute prin firma Orient Energy Agencies & Services Ltd. erau folosite „certificate de utilizator final” („end user”) falsificate, uneori chiar în mod grosolan (spre exemplu, semnatarii nu mai erau în funcția respectivă de câțiva ani față de data „semnării” documentului, fapt verificabil pe internet!). De altfel, la descinderea

procurorilor PICCJ din 25.08.1999 la sediul firmei Orient Energy Agencies & Services Ltd. din strada Șoimăreștilor nr. 29, au fost găsite într-un seif, plasat într-un perete al biroului lui Naor și mascat cu un tablou, ștampile folosite la confecționarea de documente false. De asemenea, în calculatoarele firmei au fost găsite documente falsificate, copii scanate ale unor antete și ștampile ale unor firme și instituții străine, semnături ale unor persoane cu funcții care le autorizau să aprobe importuri sau exporturi de produse cu destinație militară etc. Pe de altă parte, în plan operativ, ziua de 25.08.1999 rămâne memorabilă în istoria filajului românesc prin urmărirea lui Shimon Naor aproape 300 de kilometri, la vedere. La ora 10.00, Shimon Naor a fost luat de către anchetatori de la apartamentul său din bulevardul Iancu de Hunedoara, unde sosise de câteva ore din Israel și condus la sediul firmei. Când procurorul i-a cerut să deschidă seiful mascat în perete, după cum am menționat, Naor a motivat că nu are cheia la el, uitând-o în apartament. Lăsat să meargă până acasă să ia cheia (pe care de fapt o avea asupra sa, dar avea nevoie de un pretext să scape un timp de anchetatori), Naor a fugit spre Constanța. Filajul SRI era însă „la post” și l-a urmărit. Sesizând „coada”, șoferul lui Naor a încercat fără succes să se desprindă de filaj și a luat-o pe drumuri de țară, prin sate. Urmărirea a durat câteva ore, iar șeful echipei de filaj îmi relata direct de pe telefonul mobil, în timp ce conducea, că norul de praf lăsat de jeepul lui Naor îi era de ajutor pentru a nu-l pierde, nemaivând contact vizual direct cu urmăritul. În disperare, Naor s-a întors către București, sperând să poată să se rupă câteva secunde de urmăritori și să se piardă pe vreo stradă lăturalnică sau în pădure, lăsând mașina cu șoferul să meargă mai departe ca țintă falsă. Nu a reușit, fiind întâmpinat în zona Băneasa de cinci polițiști cu motocicletă, încătușat și condus la sediul PICCJ.

Probele ridicate de către procurori la percheziții au fost zdrobitoare, confirmând total datele cuprinse în sesizarea SRI și chiar scoțând la iveală și alte aspecte, necunoscute inițial. Ca urmare, motivațiile și interpretările din unele articole de presă privind nevinovăția celor implicați și condamnați sunt fără suport.

A existat o interceptare semnificativă a unei convorbiri telefonice între Ivan Busuioc, colaboratorul moldovean al lui Naor, și șefa unei Agenții pentru Controlul Exporturilor de Produse Speciale (similară Agenției Naționale de Control al Exporturilor Strategice și Interzicerii Armelor Chimice – ANCESIAC actuala ANCEX), tot dintr-o țară fostă socialistă, care urma să

exporte scriptic armament vechi în România, cu pretextul că importul în țara noastră avea drept obiect recondiționarea produselor militare în fabricile românești. Era o ineptie la care funcționari ai ANCESIAC din România închideau ochii în mod complice. Manevra urmărea reexportul armamentului vechi de către Shimon Naor spre zone supuse embargourilor internaționale, adevărații furnizori scăpând de armamentul vechi tip „Tratatul de la Varșovia” acoperiți de România. Conștientă de grosolănia motivației și temătoare să emită actul de export către România, o țară care avea o industrie militară peste a țării sale și prin urmare nu avea motiv să cumpere vechituri, funcționara străină era asigurată în cadrul discuției respective de către Busuioc că nu existau riscuri și oricum în cea mai sumbră variantă de a se depista armamentul la destinatarul real (pentru care existau restricții internaționale să primească armament), *toată răspunderea rămâne în sarcina României*. Într-un interviu ulterior, Naor descria situația afacerilor sale, însă doar partea convenabilă care nu-l incrimina și nu prezenta România ca pe o interfață menită să „spele” traseele spre destinațiile ilegale ale armamentului:

*„Eu, ca intermediar, am primit ofertele din România, le-am înmănat companiilor respective, unele din listele respective au fost aprobate de către o țară, iar altele de altă țară. Ca atare, contractele în totalitatea lor s-au derulat nu numai cu România, ci și cu încă cel puțin trei state. Inclusiv Ucraina, Bulgaria, Slovacia și Ungaria. Contractele au fost mult mai mari și România a primit numai felii. Cu același certificat de utilizator final (n. a. – end user) s-a cumpărat echipament pentru același contract, din alte state. Comerciantul își aduna echipamentul, pentru a acoperi tot contractul, iar avioanele plecau în același timp din trei-patru state odată. În acest caz, cum se face că eu am fost acuzat de greșeli numai în Romania, și nu și în celelalte state, care erau parte din contract? În clipa când primești o copie de „end user” de la o companie și nu de la un stat, eu ca particular nu am cum să controlez, iar dacă aș face așa ceva aș fi dat afară în două minute. Atribuția de control o au instituțiile fiecărui stat furnizor. Pentru că el este cel care trebuie să dea licența. Așa s-a făcut și în România...”*³ În diverse articole sunt subliniate în mod exagerat „meritele” lui Naor de a fi sprijinit industria de armament din România, prezentându-se niște cifre și date aberante și în mod manipulator.

³ *Secretele murdare ale afacerilor cu arme din România demascate de Shimon Naor (I)* scris de Adina Anghelescu/Răzvan Savaliuc, în Ziua Veche, 11.05.2010.

Aproape un miliard de dolari exporturi românești prin Naor! În aceste cifre (care oricum sunt exagerate) sunt incluse probabil toate tranzacțiile trecute prin România în maniera descrisă mai sus, din care în afara unor comisioane ilegale, încasate „la plic” de către unii complici, statul român nu încasa absolut nimic. În plus, în jurul cazului se amestecă în mod diversionist exporturile R.A. Romtehnica din M.Ap.N. care valorifica surplusul de armament vechi din depozitele armatei, cu industria de apărare, care consta în fabricile din cadrul Ministerului Economiei, cu producție curentă. Nici un dolar din exporturile R.A. Romtehnica nu revenea în industria de apărare, intrând cel mult în conturile trezoreriei statului. Pe de altă parte, exporturile de produse noi, fabricate în uzinele românești și comandate de către Naor pentru a fi exportate, erau nesemnificative și la prețuri care, uneori, nu acopereau nici cheltuielile de producție, forța de muncă fiind subvenționată de la bugetul de stat prin diverse acte normative menite să protejeze/conserve personalul calificat din această industrie.

Dintr-o altă perspectivă, ca să fim absolut obiectivi în prezentarea ansamblului cazului Naor, trebuie arătat că, după intrarea în colimatorul justiției române, afaceristul israelian a devenit victima unor escroci care l-au amăgit cu rezolvarea situației sale pe canale subterane, de corupție și influențare a magistraților. Un aspect relevant și, interesant, nedevoalat de către interviueat, este legat de o sumă de circa 200.000 de dolari care ar fi ajuns la un personaj influent pe lângă conducerea Guvernului din perioada reținerii sale, pentru a-l scăpa pe Naor de acuzații și dosar. Nu am aflat cum și cine ar fi dat concret banii, însă Naor și intermediarul influent s-au întâlnit de câteva ori în perioada de după eliberarea israelianului⁴ (în ianuarie 2000) și până la plecarea acestuia din țară. Unele dintre aceste întâlniri au „căzut” pe acțiuni de supraveghere operativă (filaj) asupra lui Naor, însă nu s-au putut obține date clare, relevante, locurile de întâlnire fiind alese în spații aglomerate, precum discoteca Vox Maris. Era evident că între cei doi existau raporturi tensionate, practic se certau asistați fiecare de către bodyguarzii proprii. La scurt timp, Naor a dispărut din țară. După ceva timp, un ofițer de execuție din altă unitate, cu care nu aveam nicio legătură profesională, el neactivând pe domeniul nostru, vine direct la mine și îmi furnizează verbal o informație „bombă”: *un conațional de-al lui*

⁴ Eliberarea respectivă a fost tot rezultatul acțiunii unui alt grup de influență format din magistrați corupți de către avocata angajată de soția lui Naor, o fostă procuroare numită Lidia Peter. Această eliberare a condus la un dosar penal finalizat cu condamnarea unor magistrați pentru luare de mită și trafic de influență, la care vom face referire mai jos.

Naor pleacă peste 2 ore cu o cursă EL-AL și are asupra sa niște minicasete audio care îi aparțin celui dat în urmărire. Ofițerul mi-a descris atât de amănunțit bagajele cetățeanului străin și locul unde se află minicasetele încât a fost ușoară ajungerea la ele. Am fugit la Otopeni, transmitând informația ofițerilor poliției de frontieră cu care aveam o foarte bună colaborare. Ne-am sfătuit asupra procedurii legale de a reține minicasetele cu acordul scris al posesorului, pentru a evita orice motiv de a atrage nulitatea eventualelor probe găsite pe acestea. Abordat în cadrul procedurilor standard de verificare la ieșirea din țară, cetățeanul israelian a fost extrem de cooperant. După ce minicasetele au fost găsite într-un plic, într-o borsetă din geamantan (exact ca în informația primită pe „mână scurtă”), israelianul a spus că acestea aparțin unui conațional, Shimon Naor, și nu știe ce este înregistrat pe ele. Fiind atenționat că Naor se sustrage cercetărilor într-un dosar penal, a fost de acord să predea cu accept scris cele 3 minicasete, menționând și pe plicul în care se aflau, numele proprietarului real. Israelianul a fost înștiințat de către ofițerul de frontieră că după expertizarea minicasetelor de către instituțiile abilitate, acestea îi vor fi returnate la cerere, dacă nu sunt relevante cauzei. În baza solicitării oficiale, adresate către Poliția de Frontieră, minicasetele au intrat în posesia noastră. Am constatat că înregistrările erau chiar de la întâlnirile filate de noi la Vox Maris (a rezultat clar din context, voci etc). Conținutul lor clarifica discuțiile aprinse dintre cei doi și conducea către probarea unui posibil dosar de trafic de influență pentru interlocutorul lui Naor. Era evidentă și justificată supărarea lui Naor pentru pierderea unei sume importante de bani, ca urmare a unor promisiuni neonorate de a obține eliberarea. Eliberarea de care beneficiase recent avea alte resorturi, total diferite, clarificate de altfel în dosarele penale care i-au vizat pe unii magistrați, cum am menționat mai sus.

Iată un extras semnificativ din presa vremii:

”...în luna iunie 2000, Lidia Peter (n.n. avocata lui Naor) a oferit 5.000 de dolari învinuitei Zorilă Tatiana, judecător la Tribunalul București (prin intermediul lui Suciu Mihai⁵, Bojincă Cristian⁶ și Bojincă Adina), pentru ca - în vederea tergiversării judecății - aceasta să admită o cerere de efectuare a procedurii cu străinătatea, mai exact citarea inculpatului Herscovici Simen (Shimon Naor) în Israel. Bani au fost dați de Lidia Peter lui Bojincă Cristian prin intermediul lui Suciu. În aceste condiții, cererea – respinsă până atunci în

⁵ Suciu Mihai, cunoscut în mediul său drept „Suciu Chioru” era un apropiat al lui Marian Chiață, cel implicat în Țigareta II.

⁶ Procuror la Parchetul Curții de Apel București

nenumarate rânduri – a fost admisă de judecătoria Zorilă. Conștientă de iminența tragerii sale la răspundere penală pentru faptele săvârșite, inculpata Lidia Peter a fugit în luna mai 2001 în Bulgaria, trecând granița ilegal. Ulterior, a fost extrădată de autoritățile bulgare. Cauza a fost înaintată spre judecare Curții Supreme de Justiție. Parchetul CSJ continuă cercetările pentru stabilirea întregii activități infracționale și identificarea tuturor persoanelor implicate”.⁷

Naor solicita returnarea banilor sau o întâlnire cu personalitatea în numele căreia trebuia făcut traficul de influență, care, în opinia mea, habar nu avea de acțiunile combinangului care construise abil o imagine publică legată de relația cu demnitarul. Nu voi dezvălui numele personalității respective, pentru că am convingerea că nu știa despre multe dintre sforăriile „lipitorii” pe care trebuia să o poarte în spate, cu sau fără voia sa. După o bună perioadă, reanalizând toate aspectele și amănuntele episodului cu „capturarea minicasetelor”, am realizat că am fost în mijlocul unei combinații bine regizate. Exactitatea descrierii locului în care au fost găsite minicasetele, atitudinea excesiv de cooperantă a posesorului lor și faptul că nu le-a mai cerut niciodată, deși a revenit de multe ori în România, mi-au creat o altă viziune asupra „pontului” primit. Nu în ultimul rând, subiectul conținutului minicasetelor, care devoala postura de victimă reală a lui Naor, se plia ca o mânășă pe întreaga situație. Nu cred că Shimon Naor a avut un rol în conceperea combinației, însă cred că a fost făcută în favoarea sa de către persoane care au încercat să-l ajute să se răzbune pe cel care l-a înșelat că îi aranjează eliberarea pentru cei 200.000 de dolari, trăgându-i de fapt o „țeapă”. Bănuiesc că persoana care a avansat suma în numele israelianului, când acesta era arestat, dorea evident să recupereze cumva banii (...).

Pe de altă parte, este interesant faptul că arestarea lui Shimon Naor a produs convulsii în presa din România, însă în Israel evenimentul a fost prezentat ca o știre obișnuită, fără interpretări emoționale. Unii apropiați ai israelianului erau chiar indignați de atitudinea rezervată, de neimplicare a ambasadei Israelului de la București. În contrast cu unii diplomați occidentali care se comportă dezonorant și ofensator față de autoritățile române, atunci când, foarte rar, cetățeni ai statelor lor sunt trași la răspundere pentru încălcarea legilor în România, cei israelieni au fost absolut decenti și nu au coborât ștacheta diplomației de stat la nivel de... avocat din oficiu. Mai mult, Shimon Naor, căruia unii jurnaliști români i-au confecționat o aură aproape eroică, „fost

⁷ Trei magistrați și o avocată trimiși în judecată, ziarul Adevărul, 14 decembrie 2001.

viceamiral al Israelului”, este prezentat în presa din Israel în mod mult mai ponderat și cu o anvergură profesional-militară mai modestă:

Haaretz: Unbridled Trade in Arms 23.12. 2004, Yossi Melman

„Nu este surprinzător faptul că mii de oameni care se retrag din IDF, Serviciul General de Securitate și Mossad au devenit traficanți de arme în ultimii ani sau consultanți de securitate. Desigur, această situație este un teren fertil pentru crize și stâneniri diplomatice, precum cele din ultima lună.

Shimon Naor (Hershkovitz) a fost colonel în secția de forță de muncă (n.n. serviciul de cadre/resurse umane) a Marinei. În anii 1990, după ce a primit autorizația Ministerului Apărării, a devenit traficant internațional de arme. În 1999, Naor a fost arestat în România pentru contrabandă de arme către rebelii UNITA (Uniunea Națională pentru Independența Totală a Angolei), pentru folosirea de documente falsificate și încălcarea embargoului asupra armelor Națiunilor Unite.”

De asemenea, după reținerea lui Naor în Franța, în 2010, în baza mandatului internațional emis, aceeași presă israeliană relatează :

Haaretz: IAF Officer to Be Extradited to Romania Over Arms Deals, 17.05.2010, Yossi Melman

„Un ofițer de personal din rezervele Forțelor Navale ale Israelului a fost arestat recent la Paris și așteaptă extrădarea în România, unde a fost condamnat în lipsă la 11 ani de închisoare pentru trafic ilegal de arme. Poliția din Franța, unde locotenent-colonelul (rez.) Shimon Hershkovitz-Naor a fost arestat în urmă cu 10 zile, a furnizat informații oficialilor de drept din România prin intermediul Interpolului, potrivit presei române. Rapoartele spun că cele două țări discută despre extrădarea lui”.

Nu este vorba de a subestima calitatea de ofițer superior al unei armate și țări respectabile, însă nu am reușit să înțeleg de ce în presa israeliană Naor este prezentat ca un fost locotenent-colonel în cadrul forțelor navale israeliene, iar în cea română ca „viceamiral al Israelului, ofițer care a comandat în 24 de ani 14 nave de război”.⁸ Nu am un răspuns pentru această diferență semnificativă de grad și funcție și, ca atare, doar o remarcă.

⁸ *Secretele murdare ale afacerilor cu arme din România demascate de Shimon Naor, Luju.ro* 15.07.2010.

Un alt aspect interesant, referitor la reținerea din 2010, când cel în cauză se sustrăgea executării pedepsei dată prin sentința definitivă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a constat în faptul că, întâmplător, după o discuție profesională cu omologii de la un Serviciu redutabil din cadrul NATO, legată de măsuri specifice de prevenire a proliferării armamentului convențional și sancțiunile prevăzute în legislația fiecărei țări, am constatat că pe lista Interpol a urmăriților internațional, cetățeanul israelian nu era trecut cu numele din sentința instanței, ci cu cel de Herșcovici Simen, folosit ocazional în baza unui pașaport românesc. Evident că acesta era motivul pentru care, conform informațiilor noastre, Naor se plimba nestingherit prin Europa. Cine a comis eroarea nu știu, și nici dacă s-a verificat în cadrul Ministerului de Interne, însă după câteva demersuri, a fost făcută modificarea în listele Interpol, dar despre acest fapt cetățeanul israelian nu a aflat la timp, fiind reținut la Paris, în timp ce avionul cu care se deplasa spre Burkina Faso a făcut o escală.

Data fiind natura subiectului în cazul Naor, trebuie precizat și un alt aspect colateral, mai ales că și acesta a fost intens focalizat în presă. După câțiva ani de la destructurarea rețelei Naor, au apărut public, „pe surse” informații din diverse dosare ale DIICOT, potrivit cărora ar fi existat legături între gruparea Shimon Naor și celebrul Viktor Bout. Nu pot să mă pronunț cu exactitate, pentru că nu am date serioase pentru a confirma astfel de „descoperiri spectaculoase”, însă apreciez că informațiile respective au fost prezentate în mod exagerat, făcându-se legături forțate, astfel încât să se creeze o importanță supraevaluată unor dosare deschise la „mâna a doua”, fără interesul de a dialoga măcar cu cei care cunoșteau situația operativă și încrengăturile rețelei Naor, cel puțin pe teritoriul României. Colonelul moldovean de logistică Ivan Busuioc, un om modest ca anvergură în lumea afacerilor cu armament, un fel de agent de achiziții al lui Naor pe spațiul ex-sovietic, a fost mult supraevaluat pentru a părea o legătură importantă în rețeaua celebrului Viktor Bout. Evident că Busuioc, acționând în acest mediu, se intersecta fără îndoială cu eșaloanele inferioare ale rețelei lui Viktor Bout, traficantul controlând la un nivel mult superior exporturile de armament ale Rusiei, inclusiv cantitățile masive de armament din depozitele transnistrene gestionate în formule de criminalitate organizată de ofițeri superiori ai celebrei Armate a XIV-a. Asta nu însemna că modestul Busuioc era partener de afaceri

cu Viktor Bout. De asemenea, numeroasele avioane de transport ale lui Bout ofereau contra cost servicii multor beneficiari. De aceea, înclin să cred că spectacolul „cu sunet și lumini” creat în jurul arestării lui Viktor Bout a fost în mod exagerat legat de Shimon Naor prin articole de presă bazate pe informații scurse de la „surse controlate”. Israelianul, și cu atât mai puțin Ivan Busuioc, nu erau „jucători” de același nivel cu Bout pe piața armamentului.

Pentru corectitudine deplină și respect pentru adevăr, precizez că într-o anumită situație, când a fost solicitat de către un client extern, Naor a refuzat implicarea în intermedierea livrării de rachete SCUD 300 în „zone fierbinți”, limitându-se la afaceri cu armament clasic, mai demodat și mai puțin devastator. *„În lumea celor care se implică în tranzacții cu arme din această categorie (n.n. rachetele SCUD 300, variantă nou apărută în perioada la care ne raportăm, arme redutabile și foarte periculoase și în prezent) de multe ori se poate plăti nu cu bani ci... cu viața ”*, se confesa Naor unui interlocutor.

*

În concluzie, cazul Naor a reprezentat o reacție normală a sistemului românesc de apărare contrainformativă într-un domeniu de natură strategică.

În orice țară ar fi săvârșit faptele pentru care a fost condamnat, Naor ar fi suportat rigorile legii. Faptul că a preferat să nu tragă după el și alte persoane care i-au sprijinit sau tolerat ilegalitățile, a fost alegerea sa...

Gl. bg. (r) Nicolae Pintilei

DIALOGURI PROFESIONALE CU GENERALUL MAIOR (R) **VICTOR MARCU** (III)

Continuăm publicarea dialogurilor profesionale cu Generalul Maior Victor Marcu, cu partea a III-a, din păcate și ultima.

Plecarea dintre noi a Generalului Maior Victor Marcu, accidentală și neașteptată, a întrerupt un proiect care promitea să suscite, în continuare, interesul cititorilor revistei noastre. Conform formatului proiectului, consecință a pozițiilor deținute în Centrul de Informații Externe și în Serviciul Român de Informații, suntem siguri că ne-ar fi relatat multe alte aspecte de interes, inclusiv dintre cele considerate și astăzi controversate sau mai puțin cunoscute.

Nu putem decât să regretăm, încă o dată, plecarea sa la stele, intempestivă și prematură.

Dumnezeu să-i asigure liniștea și odihna binemeritate!

V. Mălureanu: Începând din anul 1975, am primit responsabilități informative antisubversiune în domeniile cultural-artistice. Ca și pe alte problematici din competența profilului Informații Interne, unul dintre obiectivele de bază ale activității specifice îl reprezenta descoperirea, prevenirea și contracararea acțiunilor unor cercuri externe de influențare, incitare și instigare a unor persoane din țară la acțiuni contestatar-protestare față de regimul de la București, care s-au amplificat în ultimii ani ai Războiului Rece. În cartea mea *Cultura și elitele române sub comunism, din perspectiva Securității (1964-1989)*, Ed. RAO, 2019, am prezentat pe larg acțiunile externe pentru subminarea regimului comunist de la București și, în final, răsturnarea lui, în contextul zonal cunoscut. Am și susținut ipoteza că mișcarea anticomunistă declarată de statele occidentale dezvoltate a avut, evident, și motive ideologice, dar preponderent a vizat accesul în zona comunistă închisă din centrul și estul Europei, la resurse naturale, piață de desfacere și forță de muncă ieftină. Această perspectivă o vedeam și în sintezele informative pe care le primeam de la DIE/CIE (serviciul de informații externe).

Cum ai perceput strategia externă de subminare și, în final, răsturnare a regimurilor comuniste central și est europene? Care erau, succint, principalii vectori implicați și modalitățile de acțiune?

V. Marcu: Ca să răspund la această întrebare, trebuie să pornesc de la Al Doilea Război Mondial. Întotdeauna m-am întrebat cum de au putut fi aliați americanii cu rușii și cu toată lumea pentru a învinge Germania lui Hitler, iar după un timp foarte scurt să se declanșeze Războiul Rece? Păi nu ei au împărțit Europa în cele două sisteme, capitalist și comunist? Păi dacă știați că România va fi comunistă, de ce ați incitat toată elita românească din țară și străinătate să opună rezistență regimului comunist, cu consecințele cunoscute? Am adus eu comunismul în România, nu s-a stabilit de către învingători, la Ialta? Și atunci de ce mă condamni pe mine că am fost securist? Dacă nu eram noi, erau alții, însă consider că nu ne-am făcut decât datoria față de țară și pentru asta am conștiința împăcată. În naivitatea mea, am crezut că vom face parte din Uniunea Europeană și NATO ca membri cu drepturi egale cu ale statelor occidentale și ne-am pomenit că suntem rudele sărace ale acestora, noi cu obligațiile în principal, și ele cu drepturile. Dar să revenim la acțiunile de subminare a regimului comunist din țara noastră, ca și din celelalte state comuniste. Mai întâi cred că este necesar să lămurim lucrurile. Cine a lansat conceptul de Război Rece? După cum bine se știe, Occidentul a făcut-o deoarece a fost clar că între cele două sisteme s-a declanșat un conflict, în primul rând politic și mai puțin economic, în prima parte. Toate serviciile de spionaj și-au organizat activitatea informativ-operativă în funcție de scopurile urmărite de cele două sisteme prin Războiul Rece. Noi ne-am creat mijloacele informative doar pentru a ne asigura nivelul de cunoaștere suficient pentru prevenire și apărare, nicidecum pentru a ocupa țări sau a schimba regimuri politice. Acțiunile de subminare s-au intensificat odată cu apariția Doctrinei Brzezinski, prin care s-a dorit, și s-a reușit până la urmă, să se creeze, pe de-o parte, disensiuni între țările comuniste membre ale Tratatului de la Varșovia și CAER, iar, pe de altă parte, creșterea nemulțumirilor în rândul popoarelor acestor țări. Aparatul informativ și-a făcut datoria, dar factorul politic nu a răspuns adecvat, așa încât s-a ajuns la momentul Decembrie 1989. Se pot face multe speculații în privința reacției factorului politic, dar este bine să lăsăm altora plăcerea asta.

În privința vectorilor care au acționat, vreau să mă refer numai la serviciile de spionaj, care au fost vârful de lance al Occidentului în lupta pentru subminarea și schimbarea regimurilor comuniste. Metodele și mijloacele folosite au fost aceleași pe care le-am folosit și noi, cu deosebirea că obiectivele urmărite erau diferite, iar noi dispuneam de mai puține posibilități materiale. Un

serviciu de spionaj care se respectă nu pierde timp și bani cu oameni care nu sunt deținători de informații secrete sau cu posibilități de a intra în posesia acestora. Dar și propaganda a jucat rolul ei în lupta pentru răsturnarea regimurilor comuniste și aici trebuie menționat rolul postului de radio Europa Liberă, al presei și unor reprezentanți ai emigrației și intelectualității românești. Mi-a plăcut cum a spus domnul Eugen Mihăescu că în comunism se făcea propagandă, iar în capitalism comunicare.

V. Mălureanu: Între vectorii de acțiune anticomunistă și antiromânească s-au numărat servicii de informații, îndeosebi ale SUA, Marea Britanie, Franța, Germania, Olanda, posturi de radio – Europa Liberă, Vocea Americii, BBC, Deutsche Welle – organizații neguvernamentale, preponderent pe tematica apărării drepturilor omului, multe dintre ele sponsorizate de cercurile anticomuniste interesate. Această perspectivă este bazată și pe informațiile transmise sistemului informativ intern de anumite componente ale DIE/CIE. Care este perspectiva ta pe această problemă, complexă și delicată, conturată în zona de competență informativă externă în care te-ai mișcat?

V. Marcu: Cred că trebuie să nuanțăm ceea ce ai menționat la începutul întrebării – acțiune anticomunistă și antiromânească – pentru că, dacă mă gândesc la reprezentanții emigrației și intelectualității românești, nu pot susține că desfășurau activități îndreptate împotriva țării. Ei doreau doar schimbarea regimului comunist din țara noastră, însă și această delimitare între regimul comunist și România era foarte greu să o faci. În activitatea de contracarare a acțiunilor adversarilor noștri în rândul emigrației românești consider că am greșit în multe privințe. Pe Pacepa l-am auzit pentru prima dată că Securitatea trebuie să dezbine emigrația românească. După vizita lui Ceaușescu în SUA din primăvara anului 1978, s-a plimbat prin toate unitățile operative și a venit și la noi, ocazie cu care a înfierat emigrația română că nu a acționat pentru prevenirea manifestațiilor antiromânești ale ungarilor din SUA desfășurate chiar în timpul vizitei, ba mai mult, unii au și participat la această manifestație. Apoi cred că trebuia mai mult ajutați românii care reușeau în domeniile lor de activitate, economică, științifică și chiar politică dar, din păcate, s-a acționat contrar. Nu puteai să crezi că-i vei face pe acești oameni propagandiști ai PCR, cum se dorea de către factorul politic. Și cu toate acestea, românii din străinătate constituiau un potențial consistent pentru sprijinirea României din

toate punctele de vedere. Au fost nenumărate situații când românii din străinătate au sprijinit acțiunile favorabile țării noastre.

Organizarea propagandei anticomuniste prin posturile de radio era coordonată nemijlocit de serviciile de spionaj, propagandă care era mai greu de contracara pentru că intra direct în casele oamenilor, aceștia ascultau ce se spunea la radio și comparau cu ce întâmpinau în viața de zi cu zi. Vreau să dau un singur exemplu, propaganda, în scris și pe undele radio, de salvare a satelor românești de la dispariție. Astăzi satul românesc este într-un real pericol de dispariție și nu-i mai aud pe cei care atunci țipau ca din gură de șarpe că vor să salveze satele românești.

V. Mălureanu: În opinia mea și a altor analiști ai activității de informații a Securității, reacția serviciului național de informații de a descoperi, preveni și contracara acțiunile diversioniste externe de subminare a regimului de la București erau legitime, deoarece Războiul Rece presupunea o stare de beligeranță între Blocul militar NATO și cel al Tratatului de la Varșovia, între serviciile de informații occidentale și Securitate, în cazul special al României. Cum consideri această evaluare și ce alte elemente poți aduce în susținere?

V. Marcu: Așa cum am mai spus, nu România a împărțit Europa în cele două sisteme și nici nu a declanșat Războiul Rece, iar eu am deschis ochii în timp ce acest război se desfășura. În familie și în școală am învățat că datoria față de țară nu se pune în discuție, pentru țară și popor trebuie să-ți dai și viața. Când mă întâlneam cu oamenii aflați în misiune externă, aveam nenumărate discuții pe tema situației politice și economice din țară. Îmi era foarte greu să le explic lipsa alimentelor, situația satelor și multe altele, dar și mai greu era să le răspund la întrebarea de ce i-am trimis în misiune dacă în țară lucrurile nu merg bine, așa cum aflau prin mijloacele de comunicare occidentale? Această întrebare cred că poate fi pusă și acum. Și cu toate acestea oamenii au acționat pentru îndeplinirea misiunilor încredințate. De multe ori stau și mă întreb de ce, și după 34 de ani, se revine cu atacuri la adresa fostei Securități? Eram într-un război ideologic și, ca în orice război, unul atacă și altul se apără. Ei ne atacau și noi ne apăram, noi eram ucrainenii și ei rușii de acum. Întrebarea care se pune este de ce acțiunile lor erau legitime și ale noastre nu? Și noi și ei aveam Constituții și niște legi care ne reglementau activitățile. De ce mă judecă după legile de acum pentru activitatea de atunci? Îmi pare rău că nu am putut face mai mult, dar consider că ceea ce am realizat a fost corect, legal și bine făcut.

Noi am desfășurat o muncă de informații pentru cunoaștere și prevenire a acțiunilor îndreptate împotriva intereselor țării noastre și nimic mai mult. Aici nu este vorba de dreptatea învingătorului, pentru că acesta este unul ideologic și nu un învingător într-un război cald. Dar odată ce România a devenit o țară democratică și membră a NATO și UE, am acționat în acest spirit, ca membri ai aceleiași echipe.

V. Mălureanu: Cazul special al postului Radio Europa Liberă merită un comentariu aparte. În anii 1970-1980, urmare cenzurii care opera în instituțiile de presă și audio-vizual, Europa Liberă a intrat în conștiința unor largi segmente de populație autohtone ca o supapă, o alternativă de informare obiectivă. Lucrurile stăteau așa doar parțial. Postul de radio Europa Liberă a avut de la începuturi, după cel de-Al Doilea Război Mondial, menirea de a servi în spațiul mediatic poziția și interesele SUA, iar administrarea și finanțarea sa au fost, cel puțin în primii ani, în sarcina CIA. Securitatea l-a perceput și ca un post de manipulare informațională și psihologică și a întreprins măsuri specifice legitime de contracarare. Care este perspectiva ta, ca ofițer de Informații Externe, în această privință?

V. Marcu: Postul de radio Europa Liberă a fost folosit, sub masca informării, și ca mijloc de manipulare a românilor și, în mare măsură, a reușit din cauza acțiunii inadecvate a statului român de contracarare. Instituțiile statului și mijloacele audio-vizuale românești erau ocupate cu propaganda de partid și cultul personalității. Contracararea activității anticomuniste desfășurată de postul de radio Europa Liberă, și nu numai, era lăsată mai ales în seama Securității. Ca o ilustrare a diferenței de optică, vreau să dau un singur exemplu. În timpul cutremurului din 1977, când mijloacele de comunicare românești au fost ca și inexistente, postul de radio Europa Liberă a înlesnit convorbirile telefonice între românii din străinătate cu rudele din țară, chiar din acea noapte. Nu poți anihila o acțiune de propagandă decât prin măsuri asemănătoare, de explicare a scopurilor urmărite prin aceasta și invocarea argumentelor cât mai credibile. Ori la noi, cele mai bune acțiuni de contracarare au fost cenzura și interzicerea ascultării posturilor străine.

V. Mălureanu: În contextul cunoscut, personal consider justificate măsurile întreprinse de Securitate de monitorizare a știrilor transmise de postul de radio Europa Liberă și de blocare a canalelor de alimentare a acestuia cu

materiale, date, informații de natură a fi folosite în propaganda împotriva regimului de la București și, prin consecințe, și a României.

V. Marcu: Așa cum am afirmat și mai sus, făceam parte din două blocuri diferite, iar Securitatea trebuia să-și îndeplinească menirea pentru care a fost creată. Activitatea specifică se desfășura în baza unor legi aprobate de Parlament, iar metodele și mijloacele folosite făceau parte din arsenalul aflat la îndemâna tuturor serviciilor de informații existente în lume. Postul de radio Europa liberă era unul din mijloacele folosite de CIA în activitatea de propagandă anticomunistă. Obligația Securității era să contracareze această activitate și cum putea face acest lucru decât recurgând la crearea mijloacelor necesare realizării acestui scop? Nu-i nimic nou sub soare și atunci de ce acțiunile Securității sunt considerate de unii ca fiind nelegitime? Urmând cursul illogic al analizei unora, noi ar fi trebuit să trădăm. S-ar putea să vină și cu sugestia să fi plecat din sistem, dar nu veneau alții în locul nostru?

În opinia mea, este simplu de explicat care trebuia să fie atitudinea noastră față de acest mijloc folosit de către partea adversă împotriva sistemului comunist în general. La rândul nostru ne-am creat mijloacele ce se impuneau pentru a contracara activitatea de manipulare a populației din țara noastră. Era de notorietate că CIA era în spatele postului de radio Europa liberă administrativ și logistic. Americanii sunt mai corecți în a aprecia și a analiza situația existentă atunci, când eram în tabere diferite. Avantajul a fost de partea lor, dacă luăm în considerare atitudinea factorului politic față de emigrația română și modul de a contracara politic și economic activitățile anticomuniste occidentale, în general, și ale posturilor de radio, în particular. Securitatea avea limitele ei, era un segment al aceluia angrenaj de luptă în cadrul Războiului Rece. Cum putea ea să demonstreze, de exemplu, că piețele și magazinele din România erau pline cu produsele de primă necesitate pentru populație? Singura ei pârghie erau informările, dar deciziile erau luate de Conducerea de partid și de stat. La rândul nostru, întâmpinam dificultăți multiple în munca informativă și aici vreau să menționez numai discuțiile avute în cadrul întâlnirilor cu oamenii noștri. Prima întrebare care mi se punea era ce se întâmplă în țară, pentru ce am plecat noi în misiune? Nu aveai cum să ascunzi pentru că discutau cu prietenii, cu familiile și nu-mi permiteam să-i mint. Și cu toate acestea, consider că ne-am făcut datoria față de țară în limitele situației de fapt.

V. Mălureanu: Un caz particular pe care doresc să-l supun atenției în acest context este cel al Operațiunii Meditația Transcendentală. La începutul anilor 1980, un emigrant român, Nicolae Stoian, cu rezidență în Elveția, dar cu soție angajată la BBC, a venit în România comunistă cu o „metodă de recreere neuronală” denumită Meditația Transcendentală. A obținut aprobările ministrului Învățământului pentru susținerea unor conferințe și cursuri de inițiere în Meditația Transcendentală în spațiile unor institute de cercetare științifică. La aceste activități au participat circa 250 de persoane, preponderent intelectuali din domeniul cercetării științifice, învățământului și artei-culturii.

Inițierea în metodă a presupus și completarea unui chestionar-angajament în care erau consemnate date personale, de factură profesională și psiho-sociologică, precum și angajamentul persoanei că nu va divulga *mantra*, un termen din limba sanscrită acordat individualizat pentru exersarea metodei.

Nicolae Stoian și soția sa Murielle Stoian au fost monitorizați de Contraspionajul român pe timpul acestor activități, ca urmare a indiciilor că aceasta din urmă era agentă a MI6, Serviciul de informații externe englez.

La ieșirea soților Stoian din țară, s-au găsit în bagajul lor cele circa 250 de chestionare-angajament, care au fost interpretate ca documente de studiu în perspectiva unor eventuale racolări.

În opinia mea, pe care am formulat-o și public, acțiunea soților Stoian de implementare în România a Meditației Transcendentale, ca metodă de recreere, a reprezentat o operațiune specială a MI6 de creare în țara noastră a unui nucleu de opoziție anticomunistă în mediul intelectual, în condițiile în care în Cehoslovacia apăruse Mișcarea „Carta 77”, în Polonia Sindicatul Solidaritatea etc.

Pe baza informațiilor prezentate de Securitate, a urmat o răfuială a conducerii superioare a Partidului-Stat cu intelectualii, autorul acesteia fiind considerat Elena Ceaușescu, care coordona pe linie guvernamentală învățământul, cercetarea științifică teoretică și cultura.

Din poziția ta în sistemul informațiilor externe, cum ai perceput informativ acest episod, care continuă să fie controversat?

V. Marcu: Nu am avut niciun fel de implicare și, sincer să fiu, m-a amuzat faptul că niște intelectuali români cu pretenții au crezut asemenea năzbâții. Când eram copil am fost acostat de o țigancă pentru a-mi ghici viitorul. I-am spus că dacă ghicește cum mă cheamă am s-o cred. Mi-a înșirat toate numele posibile și imposibile, fără a menționa Victor. Când i-am spus cum mă cheamă, m-a dat pe spate cu răspunsul, și anume că nu este trecut în

calendarul ortodox. Contrariat, m-am dus acasă și am căutat numele Victor în calendar și l-am găsit abia pe 11 Noiembrie, căutarea mea începând din ianuarie. Acest episod mi-a întărit convingerea că nu trebuie să mă încred decât în mine și în ceea ce pot să fac eu. Singura problemă cu care m-am confruntat din acea perioadă legată de Meditația Transcendentală a fost că un om care era în perioada pregătirii specifice a participat la mai multe întruniri ale acesteia. Am aflat acest lucru și l-am chemat la analiză, ocazie cu care l-am întrebat și dacă are ceva special de raportat? În primă fază mi-a răspuns nu, dar la insistențe, spunându-i că a primit și *mantra*, a recunoscut, dar că a recurs la această acțiune în interes operativ. Pentru o asemenea acțiune, însă, era necesară o aprobare și un plan de măsuri care, din păcate, lipseau și, din această cauză, a fost trecut în rezervă datorită lipsei de sinceritate.

Cred că prima greșeală a fost că aprobarea s-a dat cu multă ușurință, fără o analiză temeinică asupra efectelor concrete ale acestei activități de „recreere”. Apoi, amplexarea dată acesteia și politizarea excesivă, iar în privința scopului informativ urmărit puteam să fim mai creativi, încercând să ne folosim și noi de acțiunea familiei Stoian. În ce privește implicarea Serviciului de informații externe englez MI6, cele 250 de chestionare constituiau o extrem de valoroasă bază de recrutare pentru acest serviciu și nu înțeleg de ce nu a folosit curierul diplomatic pentru trimiterea lor la Londra? Modul ales, de a le transporta în valiza familiei Stoian, consider că a fost ori lipsă de profesionalism, ori dorința de a-i compromite. Nu iau în calcul lipsa de profesionalism, iar în privința compromiterii nu știu ce reprezentau cei doi pentru MI6. De asemenea, nu știu dacă s-a acționat pentru atragerea de partea noastră a familiei Stoian. Știi cum se spune, „după război mulți viteji se arată”!

V. Mălureanu: În contextul acțiunilor externe cu caracter anticomunist și antiromânesc, este obligatoriu să ne referim la implicarea în asemenea acțiuni și a unor cercuri ale emigrației autohtone. Am în vedere, în mod succint și rezumativ, constituirea Guvernului Legionar din Exil imediat după lovitura de stat de la 23 August 1944, ceva mai târziu, în anul 1949, a Comitetului Național Român – un pseudo guvern în exil, atacul asupra Legației Române de la Geneva în 1956, coagularea și activitatea Grupului de la Paris în anii 1970-1980, constituirea și demersurile Uniunii Mondiale a Românilor Liberi în anii 1980.

Cum apreciezi atitudinea acestor inițiative și acțiuni care erau eminent anticomuniste și mai deloc proromânești?

V. Marcu: Dacă observi, inițiatorii acestora fac parte din emigrația politică românească și au fost sprijiniți sub toate aspectele de serviciile informative occidentale. La Yalta se hotărâse că România va fi în sfera de influență sovietică, guvernul Petru Groza s-a constituit nu cum ni s-a spus nouă că Andrei Vâșinski l-a impus cu pistolul pe masă, de față fiind și ambasadorii american și englez de la Moscova. Și cu toate acestea, occidentalii au încurajat și lupta anticomunistă a românilor din străinătate, iar în privința antiromânismului trebuie să ne gândim cum îl delimităm de anticomunism. Ce pot să-ți spun este că în mare parte cunoșteam acțiunile și inițiatorii acestora și, cu certitudine, spun că nu acțiunile lor reprezentau cel mai mare pericol pentru România și regimul comunist. În această activitate operativă de cunoaștere intram în posesia unor informații de mare valoare, pentru că liderii emigrației politice românești erau cultivați de serviciile străine de spionaj și de contraspionaj. Aveam impresia că uneori ni le transmiteau voit în momente importante pentru țara noastră. Horia Sima afirma în multe ocazii că Ceaușescu a realizat obiective ce existau și în doctrina legionară.

V. Mălureanu: Faptul că emigrația română, mai veche sau din perioada comunistă, nu a prea rezonat la interesele de etapă ale poporului român se datorează într-o bună măsură și strategiei statului român și a serviciului național de informații față de aceasta? În anii 1950, Securitatea a vizat aproape exclusiv subminarea coeziunii emigrației române prin învrăjbirea legionarilor cu țărăniștii și liberalii, dar și a legionarilor între ei, simiștii cu antisimiștii. Ulterior, prioritare au fost cunoașterea și contracararea acțiunilor contrare regimului de la București ale unor grupări din emigrație și mai puțin atragerea lor pe o platformă de susținere a intereselor naționale, așa cum a procedat Ungaria. În anii 1970-1980 s-a încercat aducerea unor corecții strategiei de ansamblu, îndeosebi prin inițierea unor acțiuni de apropiere de țară a unor personalități științifice și culturale, care au avut rezultate limitate. În măsura în care ești de acord cu această evaluare, evident cu completări și nuanțe, te rog să prezinți câteva din cauzele acestei strategii deficitare a Serviciului național de informații față de emigrație în perioada comunistă.

V. Marcu: De la început trebuie să spunem că Securitatea nu avea în preocupări decât acțiunile îndreptate împotriva intereselor României întreprinse de grupări organizate ale emigrației române. Dar în procesul informativ desfășurat, avea posibilitatea să coaguleze multe segmente ale emigrației, care

ar fi putut desfășura activități proromânești fără să fie acuzate că în spatele acestora ar fi Securitatea. Pe plan intern însă, și aici mă refer la factorul politic, lucrurile erau de așa manieră reglementate încât toți românii care plecau din țară erau considerați „trădători”. Și în susținerea acestei afirmații aduc ca argument faptul că în cererea de plecare definitivă se stipula că persoana trebuie să renunțe la cetățenia română. Nu cred să mai existe vreun stat în lume care să solicite așa ceva. Apoi, în 1960, când lui Vintilă Horia i s-a conferit premiul Goncourt, din țară a fost trimis la Paris Leonte Răutu pentru a împiedica acordarea premiului. Supărarea lui mare era de ce statul român a trimis un evreu și nu un român pentru a determina neacordarea premiului? Într-adevăr, chiar înainte de 1970 exista o acțiune informativă prin care se urmărea apropierea de țară a emigrației române și dau ca exemplu repatrierea savantului Henri Coandă. Dar acțiunea a fost închisă, întrucât șansele de reușită erau minime din cauza necesității obținerii aprobării politice de la cel mai înalt nivel, unde se considera că toți cei plecați din România erau trădători. Dacă la nivel statal s-ar fi acceptat că emigranții, în majoritatea lor, erau buni români și dacă ar fi existat o strategie de acțiune plecând de la acest adevăr, România ar fi avut mult mai mult de câștigat. Nu neg că erau și unii înrăiți, dar nu puteau face mare lucru. Am avut ocazia să discut cu români și emigranți politic și economic, fără să constat că sunt împotriva intereselor țării noastre. Alte state acționau pentru apropierea de țară a emigranților, indiferent că erau politici sau economici. Erau considerați unguri, polonezi, sârbi și atât. Îmi amintesc că prin anii 1980 am primit o informație că Deng Xiaoping a avut o întâlnire cu toți marii chinezi aflați în lume în Orașul Interzis, ocazie cu care le-a spus că poporul chinez este cel mai vechi și că China a fost o civilizație în antichitate. De aceea China trebuie să ajungă o mare putere și fără ajutorul lor nu se va putea realiza acest obiectiv.

V. Mălureanu: În anii 1970-1980, acțiunile ostile la adresa României, dezvoltate în contextul luptei specifice Războiului Rece pentru subminarea și, în final, răsturnarea regimurilor comuniste din Europa Centrală și de Est, nu erau singulare. După 1964, dar mai ales după 1968, Uniunea Sovietică a început să trateze România ca pe un stat inamic, datorită tendințelor sale de îndepărtare de centrul coordonator de la Moscova și pozițiilor obstrucționiste adoptate în cadrul organismelor de conducere ale Tratatului de la Varșovia și CAER. Politicile și inițiativele suveraniste ale lui Nicolae Ceaușescu deranjau pe

Brejnev și compania într-atât încât Uniunea Sovietică lua în calcul schimbarea lui Ceaușescu cu un lider comunist obedient Moscovei. Schimbările de informații și colaborarea dintre DIE și serviciile de informații similare ale Uniunii Sovietice și ale altor țări socialiste au fost întrerupte imediat după ce s-a publicat Declarația din aprilie 1964 privind Planul Valev propus de Uniunea Sovietică de integrare economică la nivelul sistemului socialist. Episodul Cehoslovacia 1968 a readus pentru regimul de la București un nou factor de risc: reactivarea spionajului sovietic. După trădarea lui Ion Mihai Pacepa, în iulie 1978, s-a instalat un îngheț total la nivelul sistemelor informative din Romania și Uniunea Sovietică, Serviciul național român de informații reacționând cu măsuri de cunoaștere, prevenire și contracarare a acțiunilor spionajului sovietic. Prima structură de această factură, creată în 1963, în mod acoperit, a funcționat în cadrul Direcției de Contraspionaj. În anul 1972, competențele informative privind spionii sovietici au fost preluate, tot acoperit, de UM 0920/A din cadrul DIE, iar monitorizarea trădătorilor autohtoni a rămas la Contraspionajul intern. La 1 Decembrie 1978 a fost înființată U.M. 0110 – Contraspionaj țări socialiste, ca unitate distinctă în cadrul structurilor de informații cu competențe în interior.

Am făcut acest expozeu ceva mai lung pentru a te ruga să ne prezinți câteva repere privind implicarea DIE în problematica contraspionajului sovietic în perioada 1972-1978 și modul în care s-a colaborat până în 1989 cu U.M. 0110. O mențiune specială s-ar impune cu privire la preocupările DIE/CIE pentru cunoașterea acțiunilor antiromânești dezvoltate în acea perioadă prin cercurile emigrației ruse din Occident.

V. Marcu: Din nefericire, iar scăpăm din vedere că între state nu există prietenii, ci numai interese. În activitatea mea am avut implicări punctuale în direcția cunoașterii și contracarării acțiunilor antiromânești ale emigrației originare din țările socialiste. În privința rușilor, am avut prilejul să aflu că sunt foarte atașați de țara lor și se sprijină fără niciun fel de prejudecată la nevoie. Spun acest lucru întrucât în procesul informativ am cunoscut o rusoaică de viță nobilă, stabilită într-o țară europeană, care acorda sprijin necondiționat în principal rușilor fugiți, dar și celor care reprezentau oficial Rusia. Am mai avut două situații operative în care au fost implicați reprezentanți ai spionajului sovietic. Un ofițer deplin conspirat român, stabilit de mulți ani într-o țară străină, a fost chemat la poliție și i s-a explicat că în acea țară sunt două persoane cu aceleași date de indentificare. A comunicat în Centrală acest fapt și

s-a trecut la verificarea situației în biografia lui pentru a stabili fisura. Ce crezi că a rezultat în urma cercetării? Biografia lui legendată fusese avizată de consilierul sovietic și, sigur, au folosit-o și ei. Altă explicație nu putea exista și, în aceste condiții, ofițerul a fost retras din misiune, întrucât nu mai era posibil să fie eficient informativ, nici măcar pentru dezinformare. Un alt ofițer a fost contactat de un cadru al spionajului sovietic și în discuții s-a constatat că știa multe amănunte din viața sa personală, iar la sfârșit i s-a propus să lucreze pentru serviciul de spionaj sovietic. Fiind o situație contrainformativă la fel de delicată s-a impus o analiză a întregii biografii a ofițerului, pentru a stabili cum au fost aflate acele informații. Surpriză, în țară ofițerul se afla în cercul de relații al soției unui lider comunist, rusoaică, de care s-a folosit pentru plecarea din țară. Printr-un joc operativ s-a reușit prevenirea deconspirării ofițerului și continuarea misiunii. După cum știi, această activitate era foarte ermetică și nu era accesibilă multor ofițeri, de aceea și colaborarea dintre noi se desfășura pe acțiuni concrete, fără a avea posibilitatea să vezi ansamblul acesteia.

V. Mălureanu: Un alt vector extern de acțiune ostilă împotriva României l-au reprezentat, începând din anul 1980, cercurile iredentist-revizioniste maghiare de la Budapesta și din emigrația specifică, îndeosebi din SUA, Marea Britanie și Canada, care în perspectiva împlinirii, în 2020, a 100 de ani de la încheierea Tratatului de la Trianon (4 iunie 1920), au declanșat un amplu program de acțiuni vizând repunerea în discuție a valabilității acestuia și, în subsidiar, a redobândirii teritoriilor pierdute după Primul Război Mondial, inclusiv Transilvania și Banatul.

La nivelul Serviciului național de informații, pe linie de Contraspionaj, U.M. 0110 acționa pentru contracararea acțiunilor ungare, iar Direcția I – Informații Interne a celor naționalist-iredentiste interne. Având în vedere că amenințarea iredentist-revizionistă maghiară implica competențe ale mai multor profile de muncă de informații interne și externe, în anul 1986 a fost constituit Comandamentul unic de luptă contra revizionismului și extremismului iredentist maghiar pentru armonizarea și coordonarea măsurilor la nivelul Securității.

În context, sarcini importante în această problemă specială reveneau DIE/CIE. Îți propun să prezinti câteva dintre preocupările și realizările Informațiilor Externe privind acțiuni antiromânești instrumentate de cercuri iredentist-revizioniste maghiare ale emigrației, dar și de oficialitățile politice și cultural-istorice de la Budapesta.

V. Marcu: De la 1920, mișcarea revizionistă maghiară n-a conținut să se desfășoare cu aceeași intensitate, chiar și când eram „țări prietene”. Acțiunile iredentist-revizioniste ale emigrației maghiare erau orchestrate de către Budapesta și nu oricum, ci pe baza unor planuri de măsuri foarte bine fundamentate strategic. Reprezentanții emigrației maghiare din toată lumea se întâlneau anual, de regulă în SUA, și hotărau acțiunile iredentist-revizioniste și modalitățile de realizare a acestora. Iar noi aveam Comandament unic și mai multe structuri cu competențe în materie în loc de una singură cu responsabilități sub toate aspectele, iar când se propuneau, la nivel statal, măsuri concrete pe combatere a revizionismului maghiar se aducea ca argument că nu este bine, întrucât suntem țări membre ale aceluiași bloc. Cu toate acestea, acționam prin toate mijloacele pentru a intra în posesia informațiilor necesare, care să ne permită organizarea acțiunilor specifice de contracarare a acestora. Dar pentru reușita acestora trebuia să apelezi și la sprijinul emigrației române și uite așa erai obligat să faci echilibristică. Dar când lucrurile luau o turnură periculoasă se simțea sprijinul românilor din străinătate.

Înainte de 1989 era un singur partid și ni se cerea să dezbinăm emigrația, iar acum, când avem pluralism politic, o unim sau nu?

V. Mălureanu: Conform istoricului Cristian Troncotă, Primăvara de la Praga și reacția României față de intervenția URSS și a altor state din Tratatul de la Varșovia față de reformele din Cehoslovacia au produs modificări majore în activitatea de Informații Externe. Te rog să detaliezi.

V. Marcu: Îmi este greu să fac acest lucru, întrucât noi atunci am terminat Școala de ofițeri și am intrat în activitate ca tineri absolvenți. Dar ceea ce pot susține este că eram dispuși să facem orice sacrificiu pentru apărarea țării. Cred totuși că în urma acelor evenimente colaborarea cu serviciile sovietice, dacă o mai fi existat, s-a întrerupt definitiv și irevocabil. Nici ofițerii mai în vârstă nu discutau despre colaborarea cu sovieticii, iar noi tinerii nici atât. Atunci când se mai afla despre o acțiune de spionaj eșuată a sovieticilor, se făceau analize individuale, și nu la nivelul unității, pentru a trage învățămintele necesare.

V. Mălureanu: În context, inevitabil, se pun întrebări în legătură cu poziția și contribuția generalului Nicolae Doicaru, șeful în funcție al DIE. Aceasta cu atât mai mult cu cât asupra lui au planat pete pe autobiografie, inclusiv suspiciuni de opțiuni prosovietice. În rezumat, Nicolae Doicaru provenea din Siguranță, în cadrul căreia, la 15 mai 1946. era numit în funcția de

șef al Servicului de Siguranță din cadrul Inspectoratului de Poliție Constanța. În plus, tatăl său fusese categorisit chiabur, iar în legătură cu trecutul soției sale existau multe semne de întrebare. De asemenea, adolescența sa era nebuloasă. Ca elev al Gimnaziului industrial Focșani, s-a înscris în Străjerie, care după abdicarea regelui Carol al II-lea a fost preluată de Frățiile de Cruce legionare în septembrie 1940.¹ Cu toate acestea, Nicolae Doicaru a avut o îndelungată activitate în Securitate, precum și în conducerea Informațiilor Externe între 23 August 1955 și 7 martie 1978. A rezistat și acțiunii lui Nicolae Ceaușescu de a îndepărta din aparatul de stat demnitarii cu opțiuni prosovietice. Personal, nu agreez considerațiile cadristice, însă nu-mi pot reprimă o curiozitate. Cum a rezistat Nicolae Doicaru atât amar de ani în Serviciul național de informații și la conducerea domeniului special al Informațiilor Externe. Ca om care l-ai prins în exercițiul funcțiunii, cum explici acest fapt, care au fost atuurile lui Doicaru în fața ierarhiei profesionale și a conducerii politice?

V. Marcu: De la nivelul meu de simplu ofițer într-o structură coordonată nemijlocit de el, pot afirma fără dubii că Nicolae Doicaru a fost un bun profesionist, în primul rând, și foarte harnic. În al doilea rând, organizarea sistemului Informațiilor Externe era fără reproș, astfel încât nu se putea face nici un rabat de la eficiența și calitatea muncii de informații. Nu se puteau introduce în sistemul de informare a Conducerii de partid și de stat decât informații super verificate și cu mare valoare operativă. În relațiile cu subordonații manifesta o rigoare și condescendență deosebite, putându-se spune că era o mână de oțel într-o mânășă de catifea. Cred că nici în 1978 nu ar fi fost schimbat dacă nu s-ar fi coalizat trei corifei politici să acționeze pe lângă Cabinetul 2. În calitatea lui de Consilier al Președintelui pentru Securitate, era primul care intra în fiecare dimineață la Ceaușescu și-l informa asupra situației operative interne și externe, aspect ce deranja foarte mult pe unii din Conducerea statului. După schimbare, a trecut prin toate unitățile Informațiilor Externe, a mulțumit pentru sprijinul primit și ne-a îndemnat să muncim cât mai bine pentru a ne apăra țara. În Decembrie 1989 mi s-a cerut toată baza operativă, mai ales externă, aspect care m-a pus pe gânduri. Neavând cu cine discuta din conducerea profesională, am reușit să iau legătura cu Generalul Doicaru, pe care îl văzusem la televizor. I-am explicat ce mi se cerea și mi-a

¹ Detalii în cartea lui Florian Banu *De la SSI la SIE. O istorie a spionajului românesc în timpul regimului comunist (1948-1989)*, Ed. Corint, pp.144 și următoarele.

cerut să nu fac nicio mișcare fără acordul lui. Din păcate, pe la miezul nopții din 22/23 Decembrie m-a sunat la telefon să mă anunțe că nu are cum să mă ajute și să iau măsurile pe care le cred de cuviință pentru protejare, ceea ce am și făcut. Am avut și privilegiul să cunosc doi ofițeri aflați în misiuni externe de foarte mulți ani, care la venirea în țară mi-au solicitat întâlniri cu generalul Doicaru, despre care aveau numai cuvinte de laudă. Un om care la divorțul fiicei lui a fost de partea adevărului și s-a pronunțat în favoarea ginerelui nu merită tot respectul? Și acum să revenim la problemele biografice sau cadristice cum le spui. Mi se pare o glumă să i se impute că a fost străjer, păi noi nu am fost pionieri? Sau dacă tatăl a fost chiabur înseamnă că nu putea fi patriot? La fel, că a provenit din vechea Siguranță și suspiciuni de opțiuni prosovietice. Ne plăcea să acordăm mai multă atenție suspiciunilor decât activității și realizărilor unui om când îl evaluăm. Pe mine mă amuza când discutam cu colegii aflați la post în străinătate și simțeam la ei o firească simpatie pentru acea țară. Cred că fiecare dintre noi avem o slăbiciune pentru o țară, pentru un popor, dar asta nu înseamnă că ne vom trăda patria.

V. Mălureanu: Totuși, de ce l-a schimbat Nicolae Ceaușescu pe Nicolae Doicaru la 7 martie 1978? Pentru că Ceaușescu devenise conștient de coagularea unor nuclee prosovietice², sau fiindcă Doicaru introdusese în această instituție, supradimensionată față de necesitățile din epocă ale țării, un climat de corupție și raportări false, fiind secondat în această malversațiune de primul său adjunct, generalul Ion Mihai Pacepa?³

V. Marcu: Cât privește corupția, pot spune că era apanajul generalului Ion Mihai Pacepa, aspect cunoscut de noi toți. Din punctul acesta de vedere nu este corect să generalizăm, pentru că, în afară de Pacepa și câțiva din conducere, acoliți de-ai lui, ceilalți erau foarte atenți cu cheltuielile. Atunci când făceam decontul lunar, șefii ne muștrulau pentru orice cheltuială care li se părea că putea fi evitată. De exemplu, dacă beam o bere cu interlocutorul, mi se recomanda ca eu să nu beau. Și apoi Pacepa lucra direct cu Cabinetul 2, ceea ce-i conferea o anumită independență față de Doicaru. Așa cum am spus mai sus, cei trei, Ion Dincă, Vasile Patilineț și generalul Nicolae Pleșiță, la care trebuie alăturat și Pacepa, au făcut totul ca Doicaru să fie schimbat. Când Ceaușescu nu l-a numit pe Pacepa la conducerea DIE și l-a adus pe generalul Alexandru

² punct de vedere al istoricului Florian Banu, *op. cit.*, p. 82.

³ Cf. Mihai Pelin, *Un veac de spionaj, Contraspionaj și poliție politică*, Ed. Elion, 2003, p.103.

Dănescu, s-a instaurat degringolada la conducerea sistemului, iar când ni s-a spus că „tovarășul Podeanu” (Pacepa) a fost răpit de către serviciile străine, am rămas surprins, deoarece știam din sursă sigură că nu avea voie să părăsească țara. Deci cine i-a înlesnit plecarea, nu cumva cineva care avea interes, rușii sau americanii? Cât privește nucleele prosovietice, trebuia să se înceapă din jurul Conducerii superioare de partid și nu de jos.

V. Mălureanu: Acum voi aborda o problema sensibilă invocată de detractorii Securității și de unii analiști sau doar „părerști”, cum i-am numit deja. Este vorba de implicarea DIE/CIE în problematica „Ceașescu – România” – lobby și export de imagine. În pofida a ceea ce se crede în mod curent, preocupările conducerii regimului comunist de a promova în exterior o imagine cât mai favorabilă a situației din România datează din prima parte a anilor 1950.

În anii 1970 – 1980, operațiunile derulate de DIE/CIE au fost foarte diverse: promovarea limbii, culturii și civilizației române, combaterea iredentismului maghiar; promovarea obiectivelor politicii externe românești; popularizarea realizărilor economice și sociale ale regimului; promovarea imaginii conducătorului partidului și statului.⁴ Întrucât este evidentă o tendință de a reduce preocupările DIE/CIE doar la promovarea în exterior a imaginii lui Nicolae Ceaușescu și a soției sale, te rog să ne oferi câteva repere obiective: când s-a produs o intensificare a promovării în exterior a imaginii lui Nicolae Ceaușescu și a Elenei Ceaușescu, care era procentul preocupărilor de acest gen față de ansamblul acțiunilor de promovare în străinătate a intereselor legitime ale poporului român, care era efortul financiar în acest sens și cât din acesta era susținut din fondurile speciale ale DIE/CIE?

V. Marcu: La această întrebare îmi este chiar foarte greu să răspund, întrucât noi nu am avut asemenea acțiuni. Oamenii noștri nu aveau voie să ia legătura cu ambasadele țării noastre. Dacă din întâmplare erau chemați, li se recomanda să meargă cu avocat. Asta nu înseamnă că atunci când exista o posibilitate nu sprijineam munca de influență. La câte analize am participat nu mi s-a întâmplat ca un ofițer să fie avansat sau premiat pentru o acțiune de promovare a imaginii celor doi conducători. În această privință, hai să ne gândim, oare americanii nu promovează imaginea Președintelui SUA? Am impresia că după acești părerologi ar fi trebuit să-i facem propagandă negativă

⁴ Florian Banu, *Op. cit.* pp: 406 și următoarele.

Președintelui României. Costurile acțiunilor de promovare nu sunt în măsură să le spun, întrucât nu am avut niciun fel de implicare și nici nu se discutau în cadrul ședințelor de analiză. În instructajul general pe care îl făceam ofițerilor deplin conspirați le atrăgeam atenția să nu vorbească urât despre țară și popor. Acest lucru dintr-un simplu motiv și anume, un străin dacă te aude că îți jignești țara și poporul te poate considera un om de nimic. Cum poate avea încredere în tine un om, dacă despre țara și poporul tău vorbești urât?

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

APĂRAREA ORDINII CONSTITUȚIONALE – OBIECTIV CONSTANT AL SERVICIILOR ROMÂNE DE INFORMAȚII

17. EXTREMISMUL DE FACTURĂ RELIGIOASĂ ȘI CONCLUZII FINALE

Am ajuns cu analiza amenințărilor importante la adresa ordinii constituționale, în plan intern, la extremismul de factură religioasă, care s-a manifestat semnificativ în cei aproape 200 de ani de existență constituțională modernă a teritoriului național.

Conform unei abordări devenită regulă, vom începe și acest capitol cu **prezentarea semnificației unor termeni specifici utilizați în această analiză**, conform ultimei ediții a DEX - Dicționarul Explicativ al Limbii Române al Academiei Române, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alex. Rosetti”, Ed. Univers Enciclopedic, 2016.

- **Religie:** ansamblu de idei, sentimente și acțiuni împărtășite de un grup și care oferă membrilor săi un obiect de venerare, un cod de comportament, un cadru de referință pentru a intra în relație cu grupul și universul; confesiune, credință (p. 1.037).
- **Cult:** religie, confesiune (p. 281).
- **Biserică:** ansamblul credincioșilor reuniți într-o comuniune creștină (p. 117).
- **Sectă:** comunitate religioasă desprinsă dintr-o religie mare (creștinism, islam, budism etc.), în vederea practicării unui cult independent, bazat pe o doctrină proprie (p. 1.101).
- **Extremism:** atitudine a unor curente, mișcări, persoane politice care, pe baza unor opinii, idei, păreri exagerate, unilaterale, extreme, urmăresc prin măsuri violente sau radicale să impună programul lor (p. 408).
- **Extremismul religios:** este un exemplu tipic de concepție politică.
- **Radicalism:** concepție și atitudine politică ce preconizează și urmărește folosirea de metode radicale, totale, pentru soluționarea unor probleme ale vieții sociale; practicarea acestor metode (p. 1.000).
- **Fundamentalism:** tendința de a menține nealterată doctrina de bază a învățăturii creștine, punând accentul pe interpretarea literală a Bibliei (p. 456).
- **Fanatism:** zel excesiv pentru o religie; atașament exagerat pentru o convingere, o idee etc., dublat de o totală intoleranță față de adversar (p. 413).
- **Intoleranță:** lipsă de toleranță, de îngăduință (p. 567).
- **Prozelitism:** zel, râvnă, strădanie de a face prozelitiți (p. 983).

Legea 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor se referă, pe lângă cultele religioase, și la alte două entități specifice care există sau pot

exista în țara noastră, respectiv asociația religioasă - persoană juridică de drept privat constituită în condițiile acestei legi, formată din persoane fizice care adoptă, împărtășesc și practică aceeași credință religioasă și gruparea religioasă - forma de asociere fără personalitate juridică a unor persoane fizice care, fără nici o procedură prealabilă și în mod liber, adoptă, împărtășesc și practică o credință religioasă (art. 6).

SCURTĂ PREZENTARE A RELIGIEI PE GLOB

Conform sursei *Animal Planet*, populația pământului era în anul 2020 de aproximativ 7,8 miliarde, repartizată după cum urmează: 11% în Europa, 5% în America de Nord, 9% în America de Sud, 15% în Africa și 60% în Asia.

Din punct de vedere confesional, situația se prezenta astfel: 33% creștini, 22% musulmani, 14% hinduși, 7% budiști, 12% alte religii, 12% atei, fără convingeri religioase.

Interesant este și faptul că doar 7% din populația globului avea studii superioare.

Wikipedia menționează că în lume există în prezent circa 45.000 de culte și congregații religioase.

Creștinismul, predominant în Europa, cu o vechime de 2000 de ani, s-a scindat în anul 1054, din rațiuni doctrinare, dar și geopolitice, în două ramuri: Biserica Romei - Biserica Romano-Catolică azi (creștinismul apusean) și Biserica Greacă - Biserica Ortodoxă (creștinismul răsăritean).

EVOLUȚIA RELIGIEI PE TERITORIUL NAȚIONAL

După cum este bine cunoscut, daco-geții, o ramură importantă a marii civilizații trace din Europa Centrală, au avut o religie distinctă, credința în Zamolxe. Pe la mijlocul secolului I e.n., a fost primul popor din centrul Europei care a fost creștinat de Andrei, unul dintre discipolii lui Isus Cristos. Creștinismul, împărtășit astăzi de 99% din populația României, are o existență neîntreruptă de 2000 de ani!

Luând în considerare recensămintele realizate în perioada modernă și contemporană, evoluția procentuală a cultelor/congregațiilor religioase pe teritoriul național a fost următoarea:

În Moldova și Țara Românească/Principatele Unite/Regatul România până la Marea Unire situația se prezenta astfel: ortodocși - 94,89% în 1859, 91,52% în 1899 și 93,09% în 1912; mozaici - 3,03%, 4,48% și 3,33%; catolici -

1,02%, 2,51% și 2,18%; protestanți - 0,65%, 0,38% și 0,34%; musulmani - 0,09%, 0,75% și 0,64%.

În aceeași perioadă, structura confesională a Transilvaniei aflată în componența teritorială a Imperiului Habsburgic și din 1867 a celui dual Austro-Ungar, era următoarea: ortodocși - 30,2% în 1857, 37,1% în 1880, 34,9% în 1900 și 34,3% în 1910; greco-catolici (tot români) - 32,2%, 28,8%, 23,3%, 23,5% și 23,7%, romano-catolici - 10,6%, 11,8%, 17,7%, 18,8% și 18,9%; reformați-lutherani - 9,6%, 10,2%, 5,5%, 5,2% și 5%; unitarieni - 1,4% în 1880, 1,3% în 1900 și 1910 etc.

După cum se poate lesne observa, ortodocșii și greco-catolicii de etnie română cumulați 58% din populația Transilvaniei în 1910, iar cultele specific maghiare – Romano-Catolic, Reformat (parțial) și Unitarian – doar 33,4%.¹

De menționat că, la 7 octombrie 1698, la Alba Iulia, sinodul Bisericii Greco-Orientale (Ortodoxe) a românilor din Transilvania, aflați sub talpa Imperiului Habsburgic, a decis unirea cu Biserica Romei (Catholică). Este vorba de un act ce a salvat identitatea națională și liturgică a românilor ardeleni, care, până în momentul Unirii din 1918, erau prinși între ciocanul calvinizării impuse prin episcopi reformați și nicovala deznaționalizării prin intermediul unor episcopi sârbi. Ierarhii catolici, într-o încercare de a reconcilia Biserica Catholică cu cea Ortodoxă, au oferit românilor ardeleni posibilitatea păstrării identității naționale și a patrimoniului liturgic, precum și ținerea slujbelor în limba română. Asemenea biserici greco-catolice locale apăruseră deja în rândul ucrainenilor și rutenilor.²

Integrarea Transilvaniei în Regatul Român la 1 decembrie 1918 a adus o schimbare semnificativă structurii etnice și confesionale a populației României.

Recensământul din 1930 prezenta următoarea configurație procentuală: ortodocși - 72,59%, greco-catolici - 7,90%, romano-catolici - 6,83%, reformați - 3,94%, lutherani - 2,21%, musulmani - 1,03%, unitarieni - 0,38%, bapțiști - 0,34%. Ușor de sesizat că ortodocșii și greco-catolicii - culte specific românești, însemnau 80,49%.³

¹ Secretariatul de stat al cultelor, *Statutul cultelor religioase*, pp. 27-31.

² RFI: *Cum a luat naștere Biserica Greco-Catolică din Transilvania*, <https://www.rfi.ro/cultura> – 125811.

³ Secretariatul de stat al cultelor, *Op. cit.*, pp. 32-33.

În perioada comunistă, recensămintele din anii 1948, 1956, 1966 și 1977 au înregistrat numai naționalitatea, nu și apartenența religioasă. Noua lege privind regimul general al cultelor a recunoscut noi culte religioase, printre care pe cel Penticostal - cu evoluția cea mai dinamică în epocă. Totodată, a fost desființată legal Biserica Română Unită cu Roma (Biserica Greco-Catolică).

După decembrie 1989, au fost realizate 3 recensăminte, în care a fost reintrodusă rubrica Religie. Ultimul, cel din 2011, realizat simultan în statele Uniunii Europene, prezintă următoarea situație a apartenenței religioase declarate: ortodocși - 86,45%, romano-catolici - 4,62%, reformați - 3,19%, penticostali - 1,92%, greco-catolici - 0,80%, bapțiști - 0,60%, adventiști de ziua a șaptea - 0,43%, musulmani - 0,34%, unitarieni - 0,31%, martorii lui Iehova - 0,26%, creștini după Evanghelie - 0,23% etc.

Organizația religioasă Martorii lui Iehova a fost recunoscută legal drept cult în anul 2003. Cele mai dinamice confesiuni religioase au fost cele neoprotestante, în primul rând Cultul Penticostal. O scădere semnificativă a înregistrat populația de confesiune mozaică.⁴

În prezent, în baza noului cadru constituțional și legal, în România funcționează 18 culte religioase recunoscute oficial, respectiv: Biserica Ortodoxă Română, Episcopia Ortodoxă Sârbă de Timișoara, Biserica Romano-Catolică, Biserica Română Unită cu Roma (Greco-Catolică), Arhiepiscopia Bisericii Armene, Biserica Creștină Rusă de Rit Vechi din România, Biserica Reformată din România, Biserica Evanghelică CA din România, Biserica Evanghelică Lutherană din România, Biserica Unitariană din Transilvania, Biserica Creștină după Evanghelie din România, Biserica Evanghelică Română, Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste din România, Uniunea Penticostală - Biserica lui Dumnezeu Apostolică din România, Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea din România, Federația Comunităților Evreiești din România - Cultul Mozaic, Cultul Musulman și Organizația religioasă Martorii lui Iehova.

Totodată, 36 de asociații religioase au primit avizul consultativ al Secretariatului de Stat pentru Culte și funcționează în baza Legii nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor.⁵

⁴ *Ibidem*, p. 37.

⁵ Legea nr. 489/2006, <https://legislatie.just.ro>.

EVOLUȚIA CADRULUI CONSTITUȚIONAL ȘI LEGAL PRIVIND RELIGIA ÎN ROMÂNIA

♦ De la primele reglementări constituționale românești moderne, acestea au cuprins prevederi speciale privind libertatea de conștiință și limitele exercitării acesteia, precum și statutul cultelor.

- Astfel, Constituția din 1866 prevedea că românii se bucură de libertatea de conștiință (art. 5), cu precizarea că aceasta era absolută și garantată tuturor cultelor, „dacă nu aduce atingere ordinii publice și bunelor moravuri” (art. 21). La același articol se stipula și faptul că religia Ortodoxă era religia dominantă în Statul român și rămânea „neatârnată de orice chiriachie străină”.

- Constituția din 1923 stabilea că toți românii, fără deosebire de religie, sunt egali în fața legii (art. 8) și că deosebirile de credință religioasă și confesiuni nu constituiau în România o piedică spre a dobândi drepturile civile și a le exercita (art. 7). După ce reitera că libertatea de conștiință era absolută, se preciza că statul garantează tuturor cultelor deopotrivă libertate și protecție „întrucât exercițiul lor nu aduce atingere ordinii publice, bunelor moravuri și (aspect nou - n.a.) legilor de organizare ale statului”(22).

Prima reglementare constituțională de după Reîntregirea Națională statua că Biserica Creștină Ortodoxă și cea Greco-Catolică erau biserici românești, cu mențiunea că Biserica Ortodoxă, fiind religia mării majorități a românilor, era biserică dominantă în statul român, iar cea greco-catolică avea întâietate față de celelalte culte.

- Constituția din 1938 a venit cu două aspecte noi, respectiv: 1. la condiționările libertății de conștiință a introdus și siguranța statului (art. 19), pe lângă ordinea publică și bunele moravuri; 2. a interzis preoților de orice rit și credință religioasă să pună autoritatea lor religioasă în slujba propagandei politice, atât în lăcașele destinate cultului și funcționării oficiale, cât și în afara acestora (art. 8).

- Constituția din 1948 condiționa funcționarea liberă a cultelor religioase de faptul ca ritualul și practica lor să nu fie contrarii Constituției, securității publice sau bunelor moravuri (art. 27).

În ce privește Biserica Ortodoxă, se preciza că este autocefală și unitară în organizarea sa.

Prima lege fundamentală din perioada comunistă stabilea că modul de organizare și funcționare a cultelor religioase era reglementat prin lege, ceea ce

reprezenta o noutate, anterior statului fiindu-i conferit de textele constituționale doar atributul de a stabili prin lege raporturile dintre diferitele culte și stat.

- Constituțiile din 1952 și 1965 nu vin cu reglementări noi privind această problemă. Stipulează egalitatea în drepturi a cetățenilor români fără deosebire de religie și garantează libertatea de conștiință. Mențin imixtiunea statului în organizarea și funcționarea liberă a cultelor religioase. De noutate pentru perioada comunistă este și faptul că școala este despărțită de biserică, confesiunile, congregațiile sau comunitățile religioase nemaiputând să deschidă sau să întrețină instituții de învățământ general, ci numai școli speciale pentru pregătirea personalului cultului, sub controlul statului.

- Constituția din 1991 produce corecțiile necesare în acest domeniu:

- Libertatea gândirii și opiniei, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nicio formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie sau să adere la o credință religioasă contrară convingerilor sale.
- Libertatea de conștiință este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și respect.
- Cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii.
- În relațiile dintre culte sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjbire religioasă.
- Cultele religioase sunt autonome față de stat... (art. 29).

♦ Cadrul legal privind organizarea și desfășurarea activității cultelor religioase în România s-a subordonat prevederilor constituționale în domeniu, pe etape.

Legiuitorul român a acordat un sprijin prioritar cultelor specific românești, Bisericii Ortodoxe majoritare și Bisericii Greco-Catolice, complementare, precum și cultelor tradiționale ale minorităților naționale. A manifestat însă rezerve, intransigență chiar, față de cultele protestante și derivatele lor, precum și față de secte/grupări religioase care se manifestă violent, contrar legilor de ordine ale statului, sau care încalcă anumite drepturi individuale.

După Reîntregirea Națională de la 1918, s-a produs un exod al unor noi credințe spre spațiul românesc. Prozelitismul acestora a fost de multe ori deranjant pentru credincioșii ortodocși. Au fost și cazuri de tensiuni și conflicte interconfesionale între ortodocșii băștinași și nou veniții cu religiile lor străine.

În primii ani ai perioadei interbelice, diverse guverne au acordat libertăți parțiale de manifestare baptiștilor, adventiștilor de ziua a șaptea, creștinilor după Evanghelie și martorilor lui Iehova, uneori. Prin Legea cultelor din 1928 au fost interzise asociațiile religioase Martorii lui Iehova, Studenți în Biblie, Societatea de boli și tratate – pentecostalii, Biserica lui Dumnezeu Apostolică, Biserica Nazarineană, dizidența Adventiști Reformați, secerătorii, hlăștii, inochentiștii și alții.⁶

Toate aceste culte și asociații religioase nu au primit statut de funcționare legală nici în perioada comunistă. În plus, prin Legea Cultelor din 1948, a fost scos în afara legii Cultul Greco-Catolic. Unii călugări nu au trecut la Biserica Ortodoxă, cum a făcut majoritatea, nici la Biserica Catolică, cum au optat alții, rămânând în pastorație.

Cu toată liberalizarea intervenită și în acest domeniu în perioada postcomunistă, conform prevederilor Legii nr. 489/2006, actualizată în 2014 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor a reprimut statutul legal de funcționare Biserica Greco-Catolică și l-a primit pentru prima dată Organizația religioasă Martorii lui Iehova. Dizidențele de la cultele neoprotestante și unele dintre sectele/asociațiile religioase au primit doar un aviz consultativ de funcționare din partea Secretariatului de Stat pentru Culte.

Actualul cadru legal privind regimul general al cultelor stipulează reglementări clare, adecvate unui stat democrat, privind limitele legale ale exercitării libertății religioase, dintre care menționăm:

- Libertatea de a își manifesta credința religioasă nu poate face obiectul altor restrângeri decât al celor care sunt prevăzute de lege și constituie măsuri necesare într-o societate democratică pentru securitatea publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului (art. 2, alin. 2).
- În activitatea lor, cultele, asociațiile religioase și grupările religioase au obligația să respecte Constituția și legile țării și să nu aducă atingere securității publice, ordinii, sănătății și moralei publice, precum și drepturilor și libertăților fundamentale ale omului (art. 5, alin. 1).

⁶ Daniela Cârlea Șontică, *Credințe interzise în România, 2009*, <https://jurnalul.ro>.

- Recunoașterea statutelor și codurilor canonice se acordă în măsura în care acestea nu aduc atingere, prin conținutul lor, valorilor menționate la art. 5, alin. 1 (art. 17, alin. 2).
- Guvernul, prin hotărâre, la propunerea Secretariatului de Stat pentru Culte, poate retrage calitatea de cult recunoscut atunci când, prin activitatea sa, cultul aduce atingeri grave securității publice, ordinii, sănătății și moralei publice ori drepturilor și libertăților fundamentale ale omului (art. 21).

În asemenea circumstanțe sau când o asociație religioasă urmărește alt scop decât cel pentru care s-a constituit, aceasta este dizolvată de instanța de judecată competentă (art. 45).

De menționat că și reglementarea penală a fost adaptată corespunzător. Codul penal din 1968, cu modificările ulterioare, în vigoare și în prezent, a incriminat ca infracțiuni următoarele fapte:

- împiedicarea sau tulburarea libertății de exercitare a vreunui cult religios, care este organizat și funcționează potrivit legii;
- obligarea unei persoane, prin constrângere, să participe la serviciile religioase ale vreunui cult sau să îndeplinească un act religios legat de exercitarea unui cult (art. 318).
- instigarea la discriminare - instigarea la ură pe temei de ..., religie, ... (art. 317).

În afară de efortul statului român de reglementare constituțională și legală a problematicii religioase - deosebit de complexă și delicată, acesta a avut permanent în preocupare monitorizarea riscurilor și amenințărilor de această factură, precum și intervenția necesară de prevenire și contracarare a materializării lor. În acest scop, un rol aparte a revenit serviciilor de informații române.

EVOLUȚIA MANIFESTĂRILOR ASOCIATE EXTREMISMULUI DE FACTURĂ RELIGIOASĂ ÎN ROMÂNIA

Aflată la confluența dintre Ortodoxism și Catolicism și reprezentând un teren tentant pentru cultele neoprotestante, disidențele acestora și sectele/asociațiile religioase, activitatea religioasă din România, fără a înregistra convulsii majore, a fost constant marcată de tensiuni, stări conflictuale și chiar răbufniri violente, care au încălcat prevederile constituționale și legale și au lezat ordinea internă și interesele naționale.

Și în analiza acestei problematice speciale, vom proceda la abordarea riscurilor și amenințărilor de această factură la ordinea constituțională, pe etape istorice, cu relevarea cauzelor contextuale interne și externe, a vectorilor implicați, precum și a reacției autorităților statale, inclusiv a serviciilor de informații române.

♦ Situația în Principatele Unite și Regatul România până la Întregirea Națională

- În momentul realizării Unirii din 1859, un sfert din pământul țării era închinat unor mănăstiri din străinătate, preponderent din Grecia, aspect care reprezenta o problemă de siguranță națională. Pentru a curma această situație, în decembrie 1863, principele Alexandru Ioan Cuza a transmis deputaților Proiectul de lege pentru unirea și reorganizarea Bisericii Române Ortodoxe, care prevedea că aceasta era independentă față de oricare altă biserică, limba practică fiind cea română.

Apoi, în ședința din 19 decembrie 1863, Guvernul român a hotărât să fie luate înapoi de la egumenii greci „ornamentele, cărțile, vasele sacre și documentele cu care au fost înzestrate de strămoșii noștri” (este vorba de Legea secularizării mănăstirești).⁷

- Profitând că pe tronul României abia se instalase un principe de confesiune reformată și că instituțiile statului român se aflau în plină reorganizare, entitățile confesionale maghiare au năvălit pentru a face prozelitism la est și sud de Munții Carpați. C.A. Rosetti, ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor, a solicitat preventiv Guvernului ca înființarea oricărei biserici să se facă în conformitate cu legile statului român.⁸

În plus, în Legea de organizare a Ministerului de Interne din anul 1867 a fost inclusă o prevedere conform căreia prefectii județelor, care conduceau structurile locale de poliție și informații, trebuiau să vegheze asupra bisericilor și locurilor destinate pentru exercițiul cultelor religioase, a moralității și conduitei clerului.⁹

Prin 1880, au fost dispuse măsuri prin care să se dizolve orice adunări de stradă care își dădeau numele de Comitet religios, dar aveau scopuri politice „străine și înstrăinătoare de țară”.¹⁰

⁷ Sorin Aparaschivei, *Sistemul Național de Informații, de la Regulamentele Organice și până la Războiul de Întregire Națională*, Ed. Militară, 2018, pp.137-138.

⁸ *Ibidem*, pp. 138-139.

⁹ *Ibidem*, p. 81.

¹⁰ *Ibidem*, p. 139.

- Un alt caz de prozelitism agresiv, considerat contrar ordinii interne a statului român, a avut loc în februarie 1881, prilej cu care ministrul de interne a ordonat prefectilor o acțiune fermă împotriva „*numeroșilor vagabonzi care, sub masca religiunii, bine organizați, în grupuri de doi-trei și o trăsură, cutreieră satele adunând bani și bucate*”.

Pentru îmbunătățirea stării materiale a clerului mirean și a Bisericii Naționale, primul ministru Lascăr Catargiu a propus în anul 1889 ca preoții să fie salarizați din bugetul comunal.¹¹

Factorii de natură ideologică, între care și cei confesional-religioși, au generat riscuri și amenințări la adresa siguranței statului român. De cele mai multe ori, în spatele acestora s-au aflat interese străine care au manevrat abil contra celor naționale sub măștile panslavismului, panmaghiarismului, greco-catolicismului, ritului reformat, calvinismului, unitarianismului și chiar ... panortodoxismului.¹²

Pentru controlarea și contracararea riscurilor și amenințărilor sub acoperire religioasă, la reforma serviciilor române de informații din 1908 Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale a inclus în organigrama sa o brigadă centrală pentru Societăți, asociații culturale și religioase române și străine.¹³

♦ Situația în Transilvania

Ne referim generic la Transilvania, dar avem în vedere și Banatul, Biharia, Maramureșul, teritorii românești cărora, în perioada cca. 1200-1918, istoria le-a hărăzit să fie incluse în hulpavele state din Regatul Ungar, Imperiul Habsburgic și cel dualist Austro-Ungar din 1867, cu anumite perioade de autonomie.

La început, pentru asigurarea dominației sale asupra Transilvaniei, Regatul Ungar a folosit o multitudine de forme, un rol important ocupând încercarea de convertire a românilor la catolicism. Veacuri de-a rândul, Biserica Romano-Catolică a fost folosită, uneori pe față, alteori prin mijloace foarte abile, în scopul promovării politicii Regatului Ungar.¹⁴

Exprimarea și în plan religios a statului feudal ungar în Transilvania s-a realizat și prin reprimarea Bisericii Ortodoxe române.¹⁵

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, p. 431.

¹³ *Ibidem*, p. 229.

¹⁴ Mihai Fătu, *Biserica Românească din nord-vestul țării sub ocupația horthystă (1940-1944)*, Ed. Institutul Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1985, p. 13.

¹⁵ *Ibidem*, p. 14.

O modalitate concretă a reprezentat-o încercările de maghiarizare prin religie. Datorită mișcărilor de Reformă din prima jumătate a secolului al XVI-lea, în anul 1543 este proclamat de către Dieta din Cluj principiul libertății religioase. Ca urmare, Lutheranismul este recunoscut, în 1550, ca religie, iar apoi ca „religie receptă”, precum și Unitarianismul. Religia de stat a maghiarilor din Transilvania devine cea Calvină, în locul celei Catolice. Asupra românilor se fac presiuni pentru a fi convertiți la noua religie, în scopul maghiarizării lor.¹⁶

După trecerea Transilvaniei în stăpânirea Imperiului Habsburgic, noile autorități au început o acțiune susținută pentru consolidarea acestei stăpâniri, un rol deosebit revenindu-i în acest sens Bisericii Catolice.¹⁷

La 14 aprilie 1698, împăratul Austriei a dat o rezoluție potrivit căreia românilor ortodocși li se oferea posibilitatea de a se uni cu oricare din religiile importante (Romano-Catolică, Lutherană Calvină și Unitariană). Opțiunea preoților ortodocși români a fost de a întemeia Biserica Unită din Transilvania (Greco-Catolică), în anul 1701.¹⁸

În perioada Dualismului Austro-Ungar, alipirea Transilvaniei la Ungaria a însemnat o grea lovitură pentru românii din zonă, fiind amenințată însăși existența lor națională.¹⁹

Toate încercările regilor și nobililor habsburgi și maghiari de a lichida naționalitatea română prin atragerea la catolicism s-au prăbușit, însă, în fața unității poporului român.²⁰

♦ Situația extremismului de factură religioasă după Reîntregirea Națională

- După Marea Unire din 1918, cultele religioase din România Întregită au beneficiat de depline posibilități pentru a se organiza și a-și exercita funcțiile spirituale, indiferent de natura lor națională. Unificarea Bisericii Ortodoxe cu Biserica Greco-Catolică a constituit una din misiunile de căpetenie ale perioadei. În anul 1928 a fost adoptată Legea pentru regimul general al cultelor, care a asigurat cadrul de funcționare a cultelor Romano-Catolic, Reformat Calvin, Evanghelic Lutheran, Unitarian, Armeano-gregorian, Mozaic, Mahomedan etc.²¹

¹⁶ *Ibidem*, p. 16.

¹⁷ *Ibidem*, p. 17.

¹⁸ *Ibidem*, p. 18.

¹⁹ *Ibidem*, p. 22.

²⁰ *Ibidem*, p. 26.

²¹ *Ibidem*, pp. 32-33.

În celelalte provincii nou încorporate în teritoriul național problematica religioasă se prezenta astfel:

- În Basarabia, prozelitismul religios a găsit teren prielnic, bazat pe 2 motive: primul, natura religioasă a „masei slave” și, al doilea, libertățile de exprimare a convingerilor religioase prevăzute în Constituția României din 1923. Cele mai active secte în primul deceniu postbelic au fost baptiștii, inochentiștii și adventiștii.²²
- În Bucovina, cea mai activă sectă religioasă a fost cea adventistă, alimentată de emigrația din SUA și prizonierii de război din Rusia. Principiile adventiștilor au intrat în contradicție cu ordinea statului român deoarece ideea de a nu ucide, de a nu pune mâna pe armă, era considerată propagandă contra efectuării serviciului militar.²³
- În Dobrogea, sectele religioase nu au avut un număr mare de membri, însă propaganda lor în căutarea de noi adepți a intrat în conflict cu legile în vigoare. Cei mai vizibili s-au dovedit adventiștii. Au atacat religia de stat printr-o „propagandă dăunătoare” cu ocazia schimbării calendarului iunian cu cel gregorian, actual, de către Biserica Ortodoxă Română, în octombrie 1924 – n.a.).²⁴

De observat că autoritățile române din acea perioadă includeau în categoria secte și alte culte neoprotestante (Adventiștii de Ziua a Șaptea) și culte noi (cel Baptist).

În deplină cunoștință de cauză, în ianuarie 1928, Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale (DPSG) a convocat un Consiliu de Coordonare cu celelalte structuri informative pentru a analiza execuția măsurilor de ordine și siguranță ca urmare a intensificării acțiunilor de „propagandă agresivă a sectelor religioase”, care luase „mare extindere”, și a stabili măsuri pentru limitarea fenomenului. S-a propus interzicerea prozelitismului făcut de cetățenii străini.²⁵

La mijlocul anilor 1930, a început să fie emise Ordinele Generale de Informații ale Inspectoratului General al Jandarmeriei (IGJ), care avea competențe informative în orașele mici și localitățile rurale.

²² Alin Spânu, *Istoria Serviciilor de Informații/Contrainformații românești în perioada 1919-1945*, Ed. Demiurg, 2010, p. 93.

²³ *Ibidem*, pp. 87-88.

²⁴ *Ibidem*, pp. 91-92.

²⁵ *Ibidem*, pp. 157-158.

La 24 august 1935, Comandamentul IGJ semnala, între problemele existente, și dezvoltarea curentelor religioase în mediul rural. Stiliștii (ortodocșii pe stil vechi – n.a.) din Moldova și Basarabia au trecut la anarhie, prin nesocotirea autorității statului.²⁶

Corespunzător realităților factuale, Decretul Lege nr. 4/1936 constata că una din atribuțiile generale ale Ministerului de Interne o reprezenta siguranța statului. Între factorii care compromiteau liniștea și ordinea publică se regăseau acțiunile sectante stiliste (mișcarea stilistă reprezenta o disidență a Bisericii Ortodoxe Române).²⁷

La sfârșitul anului 1936, IGJ a editat broșura *Studiul statistic al caselor de rugăciuni pentru sectanți, curente politico-sociale subversive și iredente pe teritoriul rural al țării, pentru perioada 1931-1936*, alcătuit pe baza informațiilor primite de la unitățile teritoriale.

Conform acestui studiu, „sectele” cele mai bine reprezentate numeric erau cele Baptistă, Adventistă de Ziua a Șaptea, Evanghelistă, Adventistă Reformistă, Nazarineană, Penticostală, Lipoveană, Stilistă ș.a.

În urma semnalelor repetate privind activitatea subversivă a unor secte, culte neoprotestatere și asociații religioase, Ministerul Cultelor și Artelor a emis Decizia nr. 4.781 din 17 aprilie 1937, prin care au fost scoase în afara legii cea Stilistă, Asociația Internațională a Studenților în Biblie, Martorii lui Iehova, Societatea de Biblie și Tratatate, Penticostală, Biserica lui Dumnezeu – Apostolică, Nazarineană, Adventistă Reformistă, Hlistă și Inochentistă.

În continuare, „sectele” religioase au rămas în atenția sporită a autorităților.²⁸

În timpul regimurilor autoritare ale regelui Carol al II-lea (1938-1940) și Ion Antonescu (septembrie 1940 - 23 august 1944- prima parte), riscurile religioase erau avute în vedere îndeosebi din perspectiva componentei politice, atât a „sectelor”, cât mai ales a mișcării politico-religioase legionare. Mișcarea Legionară, pe lângă ultranaționalism/naționalism extremism, antisemitism, a avut o puternică componentă religioasă, care i-a conferit o notă de particularitate între curentele de extremă dreaptă ale vremii (fascism, național-socialism etc). *„Prin legionarism, neamul românesc a realizat acest fenomen unic în istoria modernă a Europei: o mișcare politică structurată religios, și nu*

²⁶ *Ibidem*, p. 221.

²⁷ *Ibidem*, p. 181.

²⁸ *Ibidem*, pp. 227-228.

(n.a. doar) *religios, ci de-a dreptul creștin. Singura mișcare politică care își are temeliile în teologia creștină*".²⁹

Religia a constituit mijloc de educație și formare a membrilor Mișcării Legionare, în sensul idealurilor politice, civice, spirituale și morale. Avem în vedere mitingurile și marșurile, care aveau pe itinerariul și în programul lor deplasarea la lăcașuri de cult, activitatea în taberele de muncă și odihnă, care cuprindea și ceremonial religios, cântecele și înălțarea de cruci pentru „martiri”, slujbele de înmormântare la scară națională pentru Ion I. Moța și Vasile Marin (căzuți „de partea Crucii”/„pentru Cristos” în războiul civil din Spania, parastasele și slujbele de pomenire, sfințirea imobilelor Mișcării, ținerea de posturi, inclusiv negre, apelarea la însemne specifice cu simboluri religioase („gardul de fier”, steaguri, tablouri ale personalităților legionare sau ale unor sfinți, preponderent Sf. Arhanghel Mihail - patronul spiritual al Mișcării Legionare) etc.

Religia a constituit și un mijloc de propagandă pentru răspândirea mesajului legionar în diferite zone și medii socio-profesionale cu scopul recrutării de noi membri, obținerii de aderenți și simpatizanți, sporirii prestigiului politic și social.

Promovarea mesajului și valorilor religiei creștine a adus avantaje atât pentru Biserică, cât și pentru Mișcarea Legionară. Clerul (în special ortodox, dar și cel romano-catolic și greco-catolic) a „salutat” în legionari o sursă de regăsire religioasă, demnă de luat în calcul pentru promovarea idealurilor și instituțiilor Bisericii, iar Mișcarea Legionară a „salutat”, la rândul ei, în cler/Biserică o modalitate de pătrundere în zonele, locurile și mediile de interes (facilitată de emoțiile pozitive și adânci create în populație de credința religioasă).

În „*Dicționarul biografic al Mișcării Legionare*”, la care încă lucrează dr. în istorie Puiu Dumitru Bordeiu, figurează sute de preoți cu atitudini pro-legionare. Prezentăm, mai jos, doar câteva personalități religioase: Arăpașu Teodor/ Teoctist-implicat în depozitarea de materiale propagandistice legionare la mănăstirile Cernica și Căldărușani, fost membru al Frățiilor de Cruce (Fd C) în perioada 1937-1941, participant la evenimentele din 21-23 ianuarie 1941 (Rebeliunea legionară) - context în care a luat parte la devastarea sinagogii „Resit Daat”, ajuns patriarh în perioada comunistă; Anania Valeriu/Bartolomeu – membru Fd C (septembrie 1940-ianuarie 1941), șef de cuib și participant la

²⁹ Victor Puiu Gârcineanu, *Din lumea legionară*, Serviciul Propagandei Scrise, București, 1940, p. 25.

Rebeliunea legionară, condamnat pentru deținere de arme și materiale propagandistice legionare (1941, 1942), deținut la Aiud (reeducat ideologic, dezicându-se de convingerile legionare), devenit Mitropolit al Clujului... (2006-2011); Bălan Nicolae - Mitropolit al Ardealului (februarie 1920-1955), a devenit simpatizant legionar sub influența preotului Ion I. Moța. A condus soborul de preoți care a săvârșit slujba de înmormântare a lui Ion I. Moța și Vasile Marin (13 februarie 1937), dar și alte procesiuni funerare legionare (ex. comemorarea zilei de naștere a lui Corneliu Zelea Codreanu, 22 noiembrie 1940). În decembrie 1940, a solicitat însă sprijinul lui Ion Antonescu - noul Conducător al statului, pentru stoparea imixtiunii legionarilor în treburile Bisericii Ortodoxe Române; Cândea Spiridon - preot ortodox, profesor, publicist, cadru didactic la Academia Teologică din Sibiu (1936-1967), a fost Comandantul Organizației legionare din Sibiu (septembrie 1940-ianuarie 1941), persoană de legătură cu Grupul Etnic German, ar fi binecuvântat armamentul provenit de la Cugir folosit de legionari la Rebeliune, internat în lagărul Tismana pentru activitate legionară.

Foarte grav este faptul că, uneori, preoții legionari, în totală contradicție cu preceptele biblice, s-au implicat în acțiuni violente din dorința de a transpune în practică ideile legionarismului. Relevant, în acest sens, este Comunicatul Președenției Consiliului de Miniștri din 18 martie 1941, conform căruia, după Rebeliunea Legionară, au fost deferiți instanțelor militare 218 preoți implicați în Rebeliune. S-au hotărât sentințe penale conform faptelor săvârșite, precum și caterisirea lor (excluderea din Biserica Ortodoxă – n.a.).³⁰

- Pe lângă flagelul extremist al Mișcării Legionare, retezat ferm după Rebeliune, România s-a confruntat cu Golgota Bisericii Românești în spațiul din nord-vestul Transilvaniei pierdut vremelnic, între 30 august 1940 și octombrie 1944, prin efectul odiosului Dictat de la Viena, în contextul înțelegerii germano-sovietice prin Pactul Ribbentrop-Molotov din august 1939.

Statul ungar a folosit prilejul pentru a recurge la nenumărate acte vexatorii, distrugeri, omoruri și schingiuiuri, imixtiuni dintre cele mai umilitoare pentru reprimarea Bisericii Românești din nord-vestul Transilvaniei. La actele agresive, violente din perioada administrației ungare în zonă, vizând întreaga

³⁰ Dragoș Zamfirescu, *Legiunea Arhanghelului Mihail de la mit la realitate*, Ed. Enciclopedică, București, 1997, p. 108.

populație românească, s-a adăugat o infinită gamă de alte acțiuni de reprimare, fizică și morală, a clerului și credincioșilor români.³¹

Întreg cortegiul de barbarii comise împotriva Bisericii românești, a slujitorilor și credincioșilor ei, a avut în fond un singur scop: să lipsească populația românească atât de lăcașul de cult, cât și de conducătorii ei spirituali și să o oblige să-și părăsească religia, pierzându-și astfel naționalitatea proprie.

Una dintre căile prin care autoritățile ungare au urmărit să înfăptuiască această strategie în domeniul confesional a fost expulzarea unui mare număr de clerici români.³²

În scurtă vreme, clerul și enoriașii Bisericii românești vor asista la situații dintre cele mai dramatice de deznăționalizare prin intermediul religiei din acest teritoriu ocupat vremelnice de Ungaria. Unul dintre cele mai brutale mijloace întrebuințate pentru maghiarizarea românilor prin intermediul Bisericilor a fost încercarea de a introduce limba maghiară în serviciul religios.³³

Revenind la situația riscurilor și amenințărilor la adresa ordinii interne din România, Inspectoratul General al Jandarmeriei semnala la sfârșitul anului 1941 că obiectivul central al „sectelor” a fost identificat ca reprezentând „destrămarea solidarității românești” și, în primul rând, „fărâmițarea bisericii strămoșești”. În acel moment, desfășurau activități în mod ilegal studenții în Biblie, martorii lui Iehova, penticostalii, nazarinenii, adventiștii reformiști, secerătorii, stiliștii, lipovenii, inochentiștii, tudoriștii, molocanii și bezopropoviții. Ordinul de informații nr. 124 al IGJ din 2 septembrie 1941 prezenta că în Basarabia, Transnistria și Bucovina mulți dintre exponenții adventiștilor și baptiștilor, care făceau propagandă și prozelitism sub masca diferitelor ocupații, erau „în slujba comunismului”, iar ideile propovăduite de aceștia erau opuse intereselor națiunii și statului român. Un alt ordin de informații, nr. 145 din 11 octombrie 1941, menționa că, după eliberarea Basarabiei și Bucovinei, baptiștii, stiliștii și inochentiștii au desfășurat dincolo de Prut o activitate pe cât de intensă, pe atât de nocivă. Conform Ordinului circular al IGJ nr. 48.714 din 2 decembrie 1941, mareșalul Ion Antonescu a

³¹ Mihai Fătu, *Biserica Românească din nord-vestul țării sub ocupația horthystă (1940-1944)*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1985, p. 107.

³² *Ibidem*, p. 112.

³³ *Ibidem*, p. 145.

ordonat că, întrucât majoritatea sectanților sunt comuniști care își propagă ideile „sub masca ereziilor religioase”, să fie descoperiți și trimiși în judecată.³⁴

Ungaria nu era mulțumită numai cu Ardealul de nord-vest, dorind întreaga Transilvanie. În acest scop, au fost intensificate propaganda naționalist-revizionistă și acțiunile antiromânești ale preoților maghiari din țara noastră, indiferent de confesiune (romano-catolici, reformați, unitarieni), care trebuiau să mențină speranța enoriașilor că și restul Ardealului va intra cât de curând, în componența Ungariei. Directivele privind această acțiune concertată veneau de la Budapesta către Legația Ungariei din București, care le difuza prin Comunitatea Națională a Maghiarilor din România. Pe 16 ianuarie 1941, reprezentanța diplomatică a Ungariei din România a ordonat bisericilor maghiare să dea dispoziții membrilor clerului de a se supune, chiar și în chestiuni de ordin bisericesc, ordinelor Legației și ale Comunității Naționale a Maghiarilor din țara noastră.

La 12 martie 1941, la sediul Episcopiei romano-catolice din Alba Iulia a avut loc o consfătuire la care au participat reprezentanți ai celor 3 culte maghiare din România. Cu acest prilej, a fost abordată aceeași idee, a ocupării întregului Ardeal, cel puțin până pe linia Mureșului și Târnavei, precum și aceea de a se împiedica emigrarea maghiarilor din România, întrucât depopularea era dăunătoare intereselor ungare.³⁵ Concluzia a tras-o IGJ, care la sfârșitul anului 1942 constata că preoții maghiari reprezentau, ca și până atunci, pionii propagandei revizioniste maghiare.³⁶

Interesant, la ce riscuri și amenințări privind ființa națională și integritatea teritorială a trebuit să facă față România, în condiții de implicare în război!

- Instaurarea comunismului în România a însemnat o temperare a agresivității sectelor, a disidențelor cultelor protestante și ale Bisericii Catolice și unor asociații religioase, care nu au obținut statut legal de funcționare conform Decretului nr. 177/1948 pentru regimul general al cultelor.

Prin Decretul nr. 358 din 1 decembrie 1948, Cultul Greco-Catolic a fost interzis în România, iar proprietățile Bisericii Române Unite cu Roma erau expropriate. Episcopii greco-catolici care au refuzat să treacă la Biserica Ortodoxă au fost întemnițați, mulți dintre ei decedând în închisori.

³⁴ Alin Spânu, *Op. cit.*, pp. 458-459.

³⁵ *Ibidem*, pp. 520-521.

³⁶ *Ibidem*, p. 465.

Biserica Greco-Catolică a continuat să existe în clandestinitate. Autoritățile comuniste au tolerat această situație, mai mult noi ierarhi au fost sfințiți, pentru a fi asigurată continuitatea la conducerea cultului. În contextul interzicerii Cultului Greco-Catolic, au fost disponibilizate 2.498 lăcașuri de cult, 3 academii teologice - de la Blaj, Cluj și Oradea - și 1.733 de preoți, din care circa 400 au trecut cu bunuri cu tot la Cultul Ortodox.³⁷

În acest context, s-a accentuat „asaltul” Bisericii Romano-Catolice asupra Ortodoxiei Române și Răsăritene în general, considerată o biserică schismatică. Fenomenul apăruse, sub diverse forme, din ultimele decenii ale secolului XIX și primele decenii ale celui de-al XX-lea.³⁸

Atitudinea Vaticanului față de Biserica Ortodoxă a început să se schimbe ușor pe vremea Papei Ioan al XXIII-lea (1958 - 1963), pontificatul său reprezentând o deschidere spre ecumenism.³⁹

De menționat, din perspectiva modului în care era configurată ordinea constituțională a României din primii ani ai comunismului, și faptul că unii preoți și călugări de diferite confesiuni, îndeosebi ortodocși și greco-catolici, au sprijinit cu bani, alimente, adăpost clandestin ș.a. pe unii combatanți din rezistența în munți.⁴⁰

În perioada represiunii violente (1948 – 1958), un număr important de înalți prelați și preoți ortodocși au fost închiși în penitenciare sau colonii de muncă pentru apartenență la Mișcarea Legionară. Fenomenul s-a diminuat semnificativ la începutul anilor 1960. Dintr-o situație statistică a Securității privind persoanele arestate în perioada 1 octombrie 1961 - 31 august 1962 rezultă că din totalul de 869 persoane doar 19 erau din domeniul cultic și 10 din cel sectant.⁴¹

Au existat și în acei ani exagerări și abuzuri, cum a fost cel privind clericii și intelectualii adepți ai mișcării spirituale numită „Rugul Aprins”.

Rugul Aprins este un simbol mistic al rugăciunii repetate, al rugăciunii inimii, al adorării lui Dumnezeu.

Rugul Aprins, denumit și Grupul de la Mănăstirea Antim, a fost și o organizație cultural-religioasă care a funcționat legal în anii 1946-1948 sub

³⁷ SRI, *Cartea Albă a Securității Vol. II, August 1948-Iulie 1958*, București 1994, p. 8.

³⁸ Viorel Ioan Varlam, *Op. cit.*, p. 85.

³⁹ *Ibidem*, pp. 85-86.

⁴⁰ SRI, *Op. cit.*, p. 79.

⁴¹ *Ibidem*, p. 329.

denumirea de Rugul Aprins al Maicii Domnului. În fapt, reprezenta un nucleu de intelectuali laici și monahi care își propuneau păstrarea valorilor ortodoxe și curățarea Bisericii Ortodoxe române în vremuri de ateism comunist. Prin credință și rugăciuni, membrii grupului doreau să se opună comunismului adus de trupele sovietice.

După scoaterea în afara legii în 1948 a organizației Rugul Aprins, această mișcare spirituală a continuat să ființeze prin întâlniri săptămânale la Mănăstirea Antim. La aceste întâlniri, care aveau loc joia, participau teologi, profesori, călugări, monahi, studenți, oameni de cultură etc. Se citeau opere literare (comentate apoi dintr-o perspectivă teologică), texte scripturaliste, patristice și filozofice sau erau dezbătute chestiuni din realitatea imediată.

Intrat în vizorul Securității și monitorizat informativ, Grupul a fost categorisit drept o conspirație legionară în interiorul Bisericii Ortodoxe Române, ca urmare a faptului că mai mulți participanți fuseseră membri sau simpatizanți ai Mișcării Legionare, iar Rugul Aprins considerat o organizație subversivă și contrarevoluționară.

Începând cu 14 iunie 1958, în timpul ultimului val al represiunii violente, care i-a vizat preponderent pe foștii legionari, au avut loc mai multe runde de arestări din rândul membrilor Grupului de la Mănăstirea Antim, zeci dintre ei fiind anchetați și deferiți justiției. Între aceștia se numărau personalități ca Vasile Voiculescu, Dumitru Stăniloae, Nichifor Crainic, Antonie Plămădeală, Valeriu Anania, Arsenie Papacioc, Paul Constantinescu, Constantin Joia, Ion Marin Sadoveanu, Vladimir Străinu, Arsenie Boca ș.a.

Procesul a avut loc în toamna anului 1959, întregul lot fiind condamnat la închisoare pentru uneltire contra ordinii sociale și activitate contra clasei muncitoare și mișcării revoluționare.⁴²

Regimul comunist a avut, în primii săi ani, o răfuială și cu mănăstirile ortodoxe, care intraseră în vizor încă din 1948, iar în anul următor era deja preconizată reducerea drastică a numărului lor. Motivul îl reprezenta pericolul pe care îl puteau avea pentru puterea politică prin adăpostirea de persoane urmărite, sprijinirea mișcării de rezistență etc. Măsurile împotriva mănăstirilor s-au intensificat începând cu anul 1955, apoi au atins vârful după Revoluția

⁴² Daniel Gorgoranu, *Rugul Aprins, gruparea ortodoxă care a pus pe jar Securitatea*, revista *Historia, Rugul Aprins (organizație)*, <https://ro.wikipedia.org>, Bogdan Georgescu, *Biserica Ortodoxă Română (1945-1964)*, Ed. Elikon, 2018, pp. 157-161.

Ungară din 1956 și au atins noi vârfuri după retragerea armatei sovietice din țara noastră.⁴³

Au fost vizate, în primul rând, mănăstirile situate în locuri greu accesibile, folosite de legionari și care au sprijinit „fugari constituiți în bande contrarevoluționare”. Cadrul legal în acest sens l-a constituit Decretul 410/1959.⁴⁴

După cum se poate lesne observa, în anii 1950 nu au fost monitorizate informativ doar sectele, asociațiile religioase și cultele neautorizate legal, ci și cele recunoscute, inclusiv Biserica Ortodoxă.

După 1964, în condițiile unei anumite relaxări a presiunii statului în interior și deschideri către Occident, se produce treptat o recrudescență a activității cultice și sectante din străinătate vizând România, atât din partea Bisericii Catolice, cât și a unor culte neoprotestante și asociații religioase fără statut legal în țara noastră. Relevante, în acest sens, sunt câteva aspecte incluse în Raportul privind activitatea Direcției I - Informații Interne pe anul 1969:

- Centrele cultice și sectante din străinătate, în special Vaticanul și Centrala Mondială a Martorilor lui Iehova, și-au intensificat acțiunile în direcția reactivării unor persoane cu preocupări politice ostile. Acestea foloseau emisari, care, sub acoperire turistică, contactau clerici romano-catolici și preoți nereveniți greco-catolici, episcopi clandestini, deservenți iehoviști etc., prin intermediul cărora instigau la activități ostile și asigurau pătrunderea în țara noastră a unor materiale de propagandă anticomunistă.

- Nu mai puțin dăunătoare era considerată și Secta Adventiști Reformiști, care avea principii dogmatice considerate tot atât de periculoase pentru activitatea statului ca și cele ale iehoviștilor.

- În anul respectiv, Securitatea a interceptat planurile de reactivare a greco-catolicilor de către un grup de 4 emisari de aceeași confesiune veniți din Franța, întreprinzând măsuri de contracarare.⁴⁵

În iunie 1972, exponenți ai cultelor Baptist, Creștin după Evanghelie și Penticostal au transmis în Occident un apel către „bisericele creștine din toată lumea”, prin care, invocându-se „persecuțiile și oprimarea religioasă”, „prigoana” credincioșilor din cultele menționate din unele zone ale României, se solicita să

⁴³ Bogdan Georgescu, *Op. cit.*, pp. 127-128.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 133.

⁴⁵ CNSAS, *SECURITATEA – Structuri/cadre, obiective și metode*, Vol. 2, 1967-1989, Ed. Enciclopedică, 2006, pp. 395-396.

se facă presiuni din străinătate pentru respectarea libertăților religioase în țara noastră și eliberarea din închisori a deținuților pentru activități religioase. Acest material a ajuns și în posesia lui Richard Wurmbrand - fost predicator creștin luteran, emigrat din România în 1965, care l-a publicat în Anglia.⁴⁶

Anumite probleme ridica în acei ani și Cultul Adventist de Ziua a Șaptea, care, deși avea statut legal, desfășura activități ce contraveneau legilor statului român: netrimiteră copiilor lor la cursurile școlare în zilele de sâmbătă, în doctrinarea și fanatizarea copiilor de la vârsta preșcolară ș.a.⁴⁷

Dintr-o notă informativă din 1973 rezultă că Vaticanul dorea normalizarea relațiilor cu Biserica Ortodoxă Română cu condiția de a avea controlul activității religioase a populației catolice din țara noastră. Aceasta însemna că Scaunul Papal pretindea independența deplină a Bisericii Romano-Catolice. În plus, Vaticanul pune următoarele probleme: refacerea fostei Biserici Greco-Catolice, reînființarea a 4 episcopate ale Bisericii Romano-Catolice desființate în 1948. În 1971, Prezidiul CC al PCR a hotărât respingerea categorică a discutării măcar a problemei greco-catolicilor.⁴⁸

La începutul anilor 1980, cultele religioase specific maghiare se evidențiază ca vârfuri de lance ale iredentismului și revizionismului teritorial ungar, renăscut și revigorat cu implicarea directă a guvernului de la Budapesta și a serviciilor sale secrete.⁴⁹

Totodată, în strategia occidentală coordonată vizând răsturnarea regimurilor comuniste din Europa Centrală și de Est, cultele și asociațiile religioase cu centralele de coordonare în Occident, la impulsurile serviciilor de informații, își intensifică acțiunile anticomuniste și antiromânești. Dintre organizațiile religioase din străinătate care vizau și România, documentele Securității menționau: Biserica Subterană, Isus pentru lumea comunistă, Solia pentru timpul prezent, Biserica Evanghelică Clandestină, conferințele generale adventist-reformiste din SUA și RF a Germaniei.⁵⁰

Acestea și altele trimiteau emisari în România cu misiuni de genul: instigarea unor persoane la activități anarhice pentru obținerea aprobărilor de

⁴⁶ *Ibidem*, pp. 410-411.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 416 și următoarele.

⁴⁸ Viorel Ioan Varlam, *Op. cit.*, pp. 105-106.

⁴⁹ Detalii am prezentat la capitolul privind Iredentismul maghiar, revista VITRALII - Lumini și umbre nr. 57, pp. 82-85.

⁵⁰ CNSAS, *Op. cit.*, p. 597.

emigrare (care erau valorificate imagologic împotriva regimului de la București), introducerea ilegală de materiale de propagandă cu conținut mistic și ostil, multiplicarea și difuzarea lor în țară în mod clandestin, sustragerea credincioșilor de la activități economico-productive, politice, social-culturale, științifice, militare etc., instigarea la reorganizarea pe țară, în condiții secrete, a sectelor Adventiști Reformiști și Reformiști Protestanți, incitarea credincioșilor adventiști la acțiuni de nesupunere față de pastorii și conducătorii etichetați ca „vânduți” statului ș.a.⁵¹

Întrucât asemenea activități lezau direct ordinea constituțională de atunci, regimul comunist, prin autoritățile competente, inclusiv serviciile de informații a acționat pentru contracararea emisarilor identificați și documentați cu asemenea misiuni prin măsuri de întrerupere a șederii în țară și trecerea pe lista persoanelor indezirabile.

- În prima parte a perioadei postcomuniste, spectrul religios în România a fost destul de agitat, cultele și asociațiile religioase care nu au avut statut legal în perioada comunistă încercând să-l obțină, inclusiv prin influențe externe.

Primii s-au mișcat greco-catolicii, care după ce au obținut relegalizarea la intervenția Vaticanului, au cerut restituirea tuturor bisericilor (*restitutio in integrum*) care le-au aparținut înainte de anul 1948. În acest context, au ocupat prin forță unele lăcașuri de cult. Datorită situației create, la 28 iunie 1991, Patriarhul Teoctist Arăpașu a transmis un protest energic la Vatican și a cerut tuturor bisericilor locale să întrerupă dialogul cu Biserica Romano-Catolică.⁵²

Practic, unele zone din Transilvania au fost bulversate de conflictele, uneori violente, dintre credincioșii români ortodocși și greco-catolici pe unele lăcașe de cult. Situația a fost rezolvată prin retrocedarea multora dintre acestea.

Un alt factor de agresiune cu incidență asupra stării de siguranță națională și a valorilor fundamentale apărute de Constituție l-a constituit grupările pseudoreligioase, prin deturnarea dreptului la libertatea conștiinței în vederea implementării de ideologii antidemocratice și acoperirii de activități frauduloase sau chiar criminale.⁵³

Libertatea prost înțeleasă/libertinajul aberant din primii ani de tranziție a României spre democrație și statutul de drept au facilitat apariția și dezvoltarea

⁵¹ *Ibidem*, pp. 595-596.

⁵² Viorel Ioan Varlam, *Op. cit.*, pp. 135-136.

⁵³ SRI, *Raport referitor la atribuțiile ce revin, potrivit legii, Serviciului Român de Informații pentru realizarea siguranței naționale* – oct. 1995-dec. 1996, pp. 28-29.

în rândul tineretului a Mișcării Sataniste, având ca vectori „Biserica lui Satan” sau „Cultul lui Satan”.

Ideologia satanistă, preluată din mimetism și spirit de aventură, asociază cultul morții, anarhismul, neofascismul, respingerea oricăror norme sociale, morale sau juridice. Ritualurile, desfășurate de regulă noaptea, în cimitire, includeau sacrificiile de animale, dar au avut și evoluții criminale. Spre exemplu, la Constanța, 3 tineri au comis un dublu asasinat, scrijelind pe corpurile victimelor însemnele satanice, iar la Cluj un elev și-a înjunghiat ambii părinți.

Preceptele erau de o nocivitate extremă, adeptilor fiindu-le inoculate cerințele jurământului satanic (să furi, să ucizi etc.), urmărindu-se justificarea și impunerea unui comportament anarhic.

Nuclee de expresie satanică au fost semnalate în aproape toate județele țării, cuprinzând îndeosebi tineri neintegrați socio-profesional, intrați în conflict cu orice factor de autoritate, care practicau ritualuri orgiastice, consumau substanțe halucinogene, devenind dependenți psihologic și disponibili pentru acțiuni violente, cu posibile conotații rasiale, etnice, xenofobe.

Adepții mai labili psihic deveneau subiecții unor acte de suicid, după cum o demonstrează cazurile a 3 elevi din Ploiești, Dorohoi și Brănești – Ilfov, care și-au luat viața „în numele” și „pe altarul lui Satan”.⁵⁴

Liderii acestor grupări nu ezitau să-și îndoctrineze adepții, la 10 ani de la evenimentele din decembrie 1989, cu idei subversive, cum ar fi „caracterul satanic” al instituțiilor statului de drept sau pretinsa implicare a clasei politice într-o „conspirație împotriva poporului român”. Numărul grupărilor de acest gen, concentrate în special în mediul urban, au ajuns în 1999 la 450. În unele cazuri, se semnală și propensiunea spre ripostă violentă a adeptilor la orice încercare de „perturbare” a modului de viață pentru care au optat.⁵⁵

Desocializarea, alienarea și depersonalizarea tinerilor a fost semnalată și ca urmare a activităților de prozelitism și practicilor unor asociații religioase precum Misiunea Maranatha. Adepții erau puși într-o dependență totală, care nega normele sociale, sub deviza eliberării de „dogmele impuse de societate”, devenind un potențial ușor de manipulat în acțiuni periculoase. Sub acoperirea asociației Misiunea Maranatha, înființată într-un județ din Transilvania cu

⁵⁴ SRI, *Raport referitor la îndeplinirea atribuțiilor ce revin, potrivit legii, Serviciului Român de Informații pentru realizarea siguranței naționale* – oct. 1994-sept. 1995, pp. 34-35.

⁵⁵ SRI, *Raport referitor la îndeplinirea atribuțiilor ce revin, potrivit legii, Serviciului Român de Informații pentru realizarea siguranței naționale* – iunie 1998-iunie 1999, pp. 8-9.

sprijin extern, au fost difuzate materiale pretins religioase, cu un pronunțat caracter defăimător și care instigau la subminarea politică a statului român. Prin lecturarea repetată în cadrul ședințelor spirituale a lucrărilor „Restaurarea României prin rugăciune” și „Război spiritual” și pe fondul administrării unor substanțe halucinogene, oferite sub formă de băutură, participanții la întruniri deveneau o masă amorfă, manevrabilă. Urmare acestor practici impuse de conducătorii grupării în cadrul ședințelor spirituale, unii tineri adepți au suferit grave tulburări psihice, ceea ce a impus internarea unora în clinici de psihiatrie (situații care au fost sesizate Parchetului).

În altă ordine de idei, în diferite unități de învățământ s-au desfășurat activități cu caracter religios neautorizate ori s-a folosit procesul didactic pentru propagandă, prozelitism în favoarea unor pseudo religii. Aria unor astfel de activități, în forme mai mult sau mai puțin accentuate, a cuprins majoritatea zonelor țării, fiind mai pregnant semnalate în Capitală, precum și în localități din județele Brașov, Bacău, Timiș, Mureș, Arad, Satu Mare, Caraș-Severin și Olt.

Dimensiunea fenomenului și consecințele negative asupra tineretului (alienarea, depersonalizarea, renunțarea la continuarea studiilor și uneori la familie, negarea normelor morale și de drept) au făcut obiectul unor repetate informări adresate Guvernului, Ministerului Învățământului și altor factori competenți.⁵⁶

În preajma anului 2000, la impulsuri externe, a existat și în țara noastră un puseu milenarist, care propovăduia sfârșitul lumii.

Ulterior, în România nu au mai fost probleme semnificative de factură religioasă care să afecteze ordinea constituțională, cele câteva cazuri, izolate, de promovare a fundamentalismului islamic fiind stopate oportun.

*

Și problematica extremismului de factură religioasă în România s-a dovedit a fi complexă și îndelungată, cu particularități de manifestare pe zone și perioade istorice. Întrucât analiza acestei problematici a fost cuprinzătoare, considerăm oportun, și de această dată, să încheiem cu câteva **concluzii rezumative**:

1. Situația religioasă a poporului român a depins, în perioadele analizate de faptul că unele părți ale teritoriului național au fost incluse în componența imperiilor din jur. Transilvania, incluzând și Banatul, Biharia și Maramureșul în Imperiul Habsburgic și, după 1867, în cel dualist Austro-Ungar, Basarabia în

⁵⁶ SRI, *Raportul de activitate al SRI pe perioada oct. 1994-sept. 1995*, p. 35.

Imperiul Țarist, Moldova și Muntenia, până la 1877, în cel Otoman. De remarcat că în abordarea problemei religioase au fost diferențe între acestea. Imperiul Otoman s-a mulțumit cu statutul de suzeranitate a provinciilor române, fără să-și propună să musulmanizeze poporul român; Rusia ortodoxă a obligat mult timp populația română din Basarabia să-și exercite credința în biserici cu slujba în limba rusă. Cea mai dură soartă au avut-o românii din Transilvania în Imperiul Habsburgic și, mai ales, în cel dualist Austro-Ungar. Imperiul Habsburgic a „oferit” românilor din Transilvania, totuși, posibilitatea de a opta pentru Biserica Catolică sau cea Reformată. Așa a apărut la 1701 Biserica Greco-Catolică - de congregație catolică, dar cu slujba în limba română. În perioada dualismului Austro-Ungar, ungurii au încercat să atragă românii la cultele specifice maghiare și, astfel, să-i deznaționalizeze, lucru care nu s-a petrecut datorită rezistenței naționale.

2. Sistemul constituțional român, încă de la Constituția din 1866, a respectat libertatea religioasă și a permis accesul altor confesiuni. Fiind un neam creștinat între primele din Europa Centrală și de Est, sistemul constituțional român a considerat, până în 1948 și după 1989, Biserica Ortodoxă ca biserică națională și Biserica Greco-Catolică ca biserică privilegiată.

3. Structura etnică a spațiului românesc a determinat ca, pe lângă Biserica Ortodoxă și cea Greco-Catolică, să beneficieze de un statut aparte și cultele specifice ale minorităților naționale (la maghiari - cultele Romano-Catolic, Reformat și Unitarian; la germani - Cultul Reformat Calvin; la evrei - Cultul Mozaic; la turci - Cultul Musulman etc.).

4. Datorită permisivității sistemului constituțional românesc, teritoriul național a devenit interesant pentru expansiunea spre est a catolicismului, a unor culte neoprotestante și a unor dizidențe ale acestora și asociații religioase noi, denumite generic secte.

5. Pentru protecția intereselor naționale, statul român a fost preocupat de a reglementa clar modul și limitele de exercitare a libertății religioase și statutul de organizare și funcționare a cultelor religioase. În perioada regimurilor autoritare – carlist, antonescian și comunist – a existat, prin lege, un control al statului asupra organizării și funcționării cultelor religioase.

6. Până la perioada postcomunistă, strategia față de cultele care au funcționat cu statut legal a fost relativ constantă. Pe lângă cele două biserici românești – cu o sincopă pentru Biserica Greco-Catolică, interzisă în perioada comunistă, dar cu un statut de funcționare tolerat – cultele specifice minorităților naționale și cele neoprotestante, celelalte (dizidențele de la acestea

și asociațiile religioase noi) au fost privite cu circumspecție, pentru că ele promovau precepte religioase care veneau în contradicție cu ordinea constituțională și legală.

7. Probleme semnificative pentru ordinea constituțională, în plan religios, au antrenat unele secte și asociații religioase (Martorii lui Iehova, Adventiști Reformiști etc.), cultele neoprotestante (Adventist de ziua a Șaptea, Creștin după Evanghelie, Penticostal), cultele specific maghiare (Romano-Catolic, Reformat, Unitarian) - ale căror clerici au fost constant purtători de mesaj ai iredentismului și revizionismului ungar și, nu în ultimul rând, Cultul Catolic, din cauza expansionismului său programatic și forțat spre Est.

8. Sistemul de toleranță al statului român față de cultele și sectele care desfășurau activități contrare normelor constituționale și legale românești a fost moderat. Când s-a călcat linia roșie, s-a intervenit cu măsuri protective.

9. Au existat și perioade când reacția de autoapărare a statului a fost disproporționată, comițându-se abuzuri. Exemplele vin tot din perioada regimurilor autoritare, îndeosebi din faza de început a regimului comunist (Mișcarea Rugul Aprins, răfuiala cu mănăstirile ortodoxe).

10. Ca și extremismul etnic, și cel de factură religioasă a fost produs atât de către exponenți ai unor entități religioase, cât și de către entități statale (Imperiul Habsburgic și cel dual Austro-Ungar, Imperiul Țarist, Ungaria - mai ales în timpul Dictatului de la Viena, Uniunea Sovietică, Ucraina, inclusiv România, mai ales în prima parte a perioadei comuniste).

11. Perioada postdecembristă de tranziție spre democrație a liberalizat brusc și excesiv viața religioasă în România, ceea ce a permis apariția unor fenomene periculoase pentru noua ordine constituțională (conflictele interconfesionale dintre greco-catolici și ortodocși, Mișcarea Satanistă, apariția unor asociații religioase tip Maranatha etc.).

Noul cadru constituțional și legal a calmat, în timp, evoluțiile periculoase de factură religioasă pentru ordinea constituțională și statul de drept.

12. Situația religioasă a românilor care în prezent sunt în afara teritoriului național continuă să fie dificilă. În Serbia - Valea Timocului, Ucraina, Transnistria, Ungaria numărul bisericilor ortodoxe în limba română continuă să fie insuficient.

13. Serviciile de informații române și-au făcut, pe ansamblu, datoria, monitorizând informativ și contracarând riscurile și amenințările de factură religioasă la adresa ordinii constituționale a României, pe perioade istorice, în limitele prevederilor constituționale și legale.

CONCLUZII FINALE

Proiectul APĂRAREA ORDINII CONSTITUȚIONALE – OBIECTIV CONSTANT AL SERVICIILOR ROMÂNE DE INFORMAȚII, început în anul 2019, a ajuns la final. Documentarea, analiza surselor, elaborarea și publicarea în serial a acestui studiu a durat peste șase ani.

Demersul în sine a fost deosebit, deoarece a presupus analiza riscurilor și amenințărilor la adresa ordinii constituționale a României pe o perioadă de aproape 200 de ani, de la Regulamentele Organice din Moldova și Țara Românească (1830 și 1831), de când putem vorbi de reglementări constituționale moderne. Riscurile și amenințările la ordinea constituțională luate în considerare au fost subminarea puterii de stat (comploturi, rășcoale, revolte, rebeliuni, lovituri de stat, obstrucționarea autorității de stat, abuzuri ale exponenților autorităților publice, propaganda antistatală), anarhismul, extremismul politic (de stânga și de dreapta), cel etnic (iredentismul, autonomismul, revizionismul teritorial, discriminarea etnică) și cel de factură religioasă (fanatismul, intoleranța, fundamentalismul, prozelitismul agresiv, discriminarea religioasă etc).

Analiza evoluției riscurilor și amenințărilor la adresa ordinii constituționale a României s-a realizat pe perioade și subperioade istorice (în timpul Regulamentelor Organice, perioada Principatelor Unite, a Regatului – cu abordări distincte pentru Dictatura Regală, Guvernarea Legionară, Regimul Antonescu), perioada Comunistă – cu două subperioade (1948-1964 și 1964-1989) și cea Postdecembristă – cu două subperioade (tranziția spre democrație și după integrarea României în NATO și Uniunea Europeană), luând în considerare contextul intern și extern, vectorii de amenințare indigeni și/sau străini, consecințele produse ori previzionate, reacția autorităților, inclusiv a serviciilor de informații cu competențe de prevenire și contracarare a riscurilor și amenințărilor la adresa ordinii constituționale.

Pentru configurarea acestor riscuri și amenințări, am prezentat succint cadrul constituțional și legal pe perioade și subperioade istorice care asigura protecția ordinii statale, a valorilor fundamentale ale poporului român și a drepturilor individuale, cu precizarea limitelor de exercitare a acestora.

Întrucât serviciile de informații din România și din toată lumea au, prin lege, atribuții specifice pentru apărarea ordinii constituționale, așa cum este configurată ea de clasa politică, am făcut și o prezentare sumară a evoluției

instituționale a structurilor informative ale statului, a competențelor atribuite, pe etape, a modului de organizare și desfășurare a activității de cunoaștere, prevenire și contracarare a riscurilor și amenințărilor, a mijloacelor și metodelor folosite și eficiența avută.

Această analiză deosebit de complexă a presupus o amplă documentare, atât istorică, juridică și în domeniul informațiilor de siguranță națională. M-am ajutat în acest sens propensiunea mea pentru istorie (prima opțiune în copilărie a fost să devin arheolog sau profesor de istorie), studiile juridice cu specializare în Drept Constituțional și faptul că peste 36 de ani (1968-2004) am lucrat în Serviciul național de informații, cu denumirile pe care le-a avut (Departamentul Securității Statului și Serviciul Român de Informații), în care am avut permanent atribuții specifice pe profilul Antisubversiune – Informații Interne în Securitate și Apărarea Constituției în SRI. Acest ultim aspect a făcut ca lucrarea să aibă, pe lângă o coordonată analitică, și una memorialistică, pentru perioada celor 36 de ani.

Am inițiat și realizat acest proiect deosebit de complex și laborios, de o factură particulară, considerând că reprezintă o responsabilitate morală pentru mine care am lucrat peste 36 de ani pe profilul Antisubversiune, cu responsabilități nemijlocite și de coordonare pentru protecția patrimoniului cultural și istoric național, iar în ultimii 11 ani de activitate am fost în conducerea Diviziunii Apărarea Constituției din Serviciul Român de Informații.

Cu toate că am desprins concluzii la fiecare capitol, considerăm util să încercăm și niște **concluzii finale** pe ansamblul acestei teme atât de complexe ca problematică și cu o întindere pe aproape 200 ani, luând în considerare, totodată, faptul că publicarea acestui studiu, în serial, în revista *Vitralii – Lumini și umbre* s-a făcut în 17 numere consecutive, timp de peste 6 ani.

1. Ordinea constituțională a României în epoca modernă și contemporană a devenit tot mai aplicată și cuprinzătoare în funcție de evoluția istorică a statului și a reglementărilor constituționale în lumea civilizată.

În secolul al XIX-lea și la începutul secolului XX, reglementările constituționale apărau preponderent statul și, în subsidiar, drepturile și libertățile individuale. Mai mult, în regimurile autoritar-dictatoriale, unele dintre acestea au fost încălcate brutal.

Activitatea de protejare constituțională și legală a valorilor constituționale a evoluat în pas cu societatea, pentru că a avut ca ax structurant

efortul de redefinire conceptuală în raport cu amenințările mereu schimbătoare la adresa acestora.

2. Riscurile și amenințările la adresa securității României și ordinii constituționale au fost tot mai clar identificate, atât în plan extern, cât și intern, pe parcursul evoluției istorice.

- Din perspectiva apariției și perpetuării în timp, principalele riscuri și amenințări pe plan extern au fost generate de interesele strategice față de România/formațiunile statale românești ale marilor puteri din zonă (Imperiul Otoman, Imperiul Habsburgic și, apoi, cel dualist Austro-Ungar, Imperiul Țarist, ulterior URSS/Rusia), dar și al unora mai mici (Ungaria, Bulgaria, Ucraina, Serbia).

Multe dintre acțiunile de subminare a puterii de stat au avut influențe și/sau implicații externe (ex. Răscoala din 1907 – influențe din Rusia, după „revoluția” din 1905; acțiunile subversive din vestul Transilvaniei după Reîntregirea Națională – implicarea Ungariei; activitățile diversioniste, inclusiv de factură paramilitară, ale Rusiei sovietice, după unirea Basarabiei cu România; lovitura de stat de la 23 august 1944, cu implicarea comuniștilor susținuți de Kominternul controlat de Moscova; mișcarea de rezistență anticomunistă și antirusească din anii 1948-1960, susținută de anglo-americani; planul Dnistr și tentativa sovieticilor de a-l înlocui pe Nicolae Ceușescu cu un lider obedient Moscovei, după 1968; lovitura de stat din decembrie 1989, cu implicare externă – sovietică, ungară, sârbă etc).

- Au existat, în același timp, numeroase amenințări materializate la adresa puterii de stat cu condiționare internă (ex. asasinarea în 1862 a prim-ministrului Barbu Catargiu; complotul împotriva lui Alexandru Ioan Cuza din noaptea de 11/12 februarie 1866; tentativele de asasinare a prim-ministrului Ion I.C. Brătianu din 1909 și 1912; atentatul de la Senat din 8 decembrie 1920, soldat cu decesul a 3 persoane și rănirea altor 14, între care și președintele Senatului; asasinarea prim-miniștrilor I.G. Duca, la 29 decembrie 1933 și Armand Călinescu, la 21 decembrie 1939).

3. Documentele structurilor informative române de la Cuza încoace relevă o cazuistică bogată și un evantai larg de modalități de acțiune vizând răsturnarea ilegală/neconstituțională a autorității statale sau perturbarea gravă a funcționării acesteia.

În cele mai multe cazuri, acțiunile vizând înlăturarea sau obstrucționarea puterii de stat au avut cauzalități interne, în contextul luptei pentru putere, dar și ca urmare a proastei gestionări ori exercitării ei abuzive. În geneza multor

modalități de acțiune de acest gen, însă, se regăsesc interese și implicări ale unor entități statale sau grupuri de interese externe în diferite forme (influență, sprijin etc.).

În afară de exemplele prezentate din plaja subminării puterii de stat, mai putem reaminti câteva:

- Anarhismul, apărut în România în a doua parte a secolului XIX, a fost un curent ideologic și acțional de import, îndeosebi din Rusia țaristă.

- Mișcarea socialistă/comunistă, cu germenii cam în aceeași perioadă și impregnată la început cu unele idei și concepții de acțiune anarhiste, s-a coagulat la impulsuri din Rusia țaristă, dar și din imperiile Otoman și Austro-Ungar. La începutul secolului XX, mișcarea socialistă/comunistă autohtonă a suportat influențe radicale din spațiul rusesc, iar după 1921 Partidul Comunist din România a devenit un instrument al Kominternului, folosit chiar și împotriva intereselor naționale.

- Mișcarea Legionară, apărută în anul 1927 ca o grupare politico-religioasă, a evoluat spre extremism politic sub influența ascensiunii rapide la putere a fasciilor lui Mussolini și a nazismului în Germania.

- Problemele de ordin constituțional de factură etnică și religioasă au fost generate, în principal, de faptul că perioade îndelungate de timp părți importante din teritoriul național au fost în componența altor state (Transilvania, Banat, Bucovina și Dobrogea – din Evul Mediu și Basarabia din 1812), populația română fiind discriminată etnic și confesional.

După Reîntregirea Națională, o parte dintre minoritarii etnici, îndeosebi maghiarii, dar și ucrainenii, rușii etc., au început să aibă manifestări iredentiste și revizioniste, la influențele autorităților ungare, ruse/sovietice, sârbe ș.a.

În plan religios, riscurile și amenințările la adresa ordinii constituționale a României au avut o importantă condiționare externă și datorită strategiilor de avansare spre Est a Catolicismului, cultelor neoprotestante și unor secte.

4. Extremismul etnic și religios în spațiul românesc s-a manifestat în ambele sensuri: având ca promotori atât componenți ai comunităților etnice și religioase, cât și autorități ale imperiilor Habsburgic, dualist Austro-Ungar, Regatului Ungar – mai ales în perioada Dictatului de la Viena, dar și ale Republicii Populare Române, în primii ani ai comunismului. Despre această a doua ipostază putem vorbi de un veritabil extremism de stat.

5. Serviciile de informații române au avut permanent ca misiune de bază cunoașterea, prevenirea și contracararea riscurilor și amenințărilor externe și interne, la adresa ordinii constituționale. Este vorba de organele de siguranță –

care de regulă au făcut parte din structura Ministerului de Interne, de Jandarmerie – care până în 1945 a avut atribuții informative în orașele mici și localitățile rurale, și de organele de informații militare – cu competențe în mediul cadrelor militare, dar și în zonele de graniță și în exterior.

Pentru armonizarea activităților specifice, în perioada interbelică au fost create consilii de coordonare a acestor structuri informative la nivelul Consiliului de Miniștri.

6. În funcție de evoluția riscurilor și amenințărilor externe și interne de această factură, precum și a obiectivelor strategice ale statului român, structurile informative, conform competențelor atribuite, au făcut o selecție cât mai riguroasă a problemelor de interes, dar și a locurilor, mediilor și persoanelor vizate, asigurând valorilor constituționale o protecție tot mai eficientă.

7. Mijloacele și metodele activității informative folosite, pe etape, de serviciile de informații în perioada analizată, au reprezentat, pe ansamblu, o îmbinare a celor tradiționale, unanim recunoscute în istoria activității de informații (culegerea personală de informații, recrutarea de informatori, infiltrarea de agenți și/sau informatori, filajul, interceptarea curierilor/corespondenței, legenda informativă, percheziția secretă, dezinformarea etc), cu cele mai noi, facilitate de evoluția tehnologică (fotografierea ascunsă, interceptarea convorbilor telefonice și, apoi, a comunicațiilor de orice fel, înregistrarea audio-video ambientală etc).

8. Statul român, pe măsura modernizării sale, a manifestat preocupare pentru asigurarea cadrului legal necesar folosirii mijloacelor și metodelor activității informativ-operative utilizate în lumea civilizată, în condițiile creșterii exigențelor pentru protecția drepturilor omului.

9. Serviciile de informații române și-au făcut, pe ansamblu, datoria la apărarea ordinii constituționale, analizând, monitorizând informativ mediile de interes și contracaraând riscurile și amenințările, prin informarea factorilor de decizie și măsuri specifice, în limitele prevederilor constituționale și legale, pe perioade istorice. Măsurile excesive și chiar abuzive luate în perioadele regimurilor autoritar-totalitare (carlist, antonescian și comunist – îndeosebi în prima fază), mai ales în ce privește libertatea de conștiință, implică preponderent componenta politică.

Gl. bg (r) Vasile Mălureanu

ÎN SPRIJINUL CULTURII DE SECURITATE

RĂZBOAIELE PENTRU APĂ: PROVOCAREA VIITORULUI¹

Petrolul și conflictele legate de accesul la această resursă au dominat o mare parte din peisajul relațiilor internaționale în secolul XX. Atacul japonez asupra Indiilor Olandeze în timpul celui de-al Doilea Război Mondial sau invazia Kuwaitului de către Irakul lui Saddam Hussein în 1990 pot fi catalogate drept „războaie ale petrolului”. Secolul XXI va fi însă definit, după toate probabilitățile, de un nou tip de conflict – „războaiele apei”.

Rolul apei, de orice fel, este atât de important în toate domeniile vieții practice, încât se poate considera, pe bună dreptate, că este una din resursele esențiale ale planetei Terra. Apa este necesară de la menținerea vieții până la cele mai diferite activități antropice, civile și militare. Dintotdeauna au existat conflicte, dar și reglementări pentru accesul la apă, la nivel local, regional, național și internațional. În prezent, apa mai este denumită metaforic și aurul albastru. Reglementarea și negocierea accesului la ape de orice fel constituie, în ansamblu, politica apei (hidro-politica). Apa dulce este o resursă naturală limitată, iar creșterea cererii în viitorul apropiat va duce la acutizarea conflictelor și la războaie (cu sau fără declarație de război, cu sau fără aprobarea ONU, umanitare, hibride, civile etc.), așa cum sunt în prezent pentru petrol.

Pe fondul evoluției mutațiilor climatice la nivel global, se pare că omenirea se îndreaptă vertiginos spre o iminentă criză a apei, criză care poate angrena o criză a alimentelor, migrații dezlănțuite, acutizarea conflictelor și apariția unor noi. În aceste condiții, se impune un scurt istoric al conflictelor legate de rezervele de apă dulce de pe întreaga planetă, precum și o informare legată de situația actuală și tendințele de viitor. Problema există, iar numărul oamenilor afectați de ea crește îngrijorător de la o zi la alta.

Ce este Hidro-politica?

Încercarea de a reglementa accesul la apă a condus la apariția unei politici specifice, hidro-politica. Acum câteva decenii, termenul de geopolitică

¹ Material preluat din: Liviu Găitan, *Secretele de dincolo de ușă: secvențe de viață din memoria profesională și nu numai*, Editura Concordia Arad, 2020, pp.239-249.

începea să fie tot mai familiar maselor de oameni. Însă despre hidro-politică nu discutau decât câteva minți vizionare, minți care activau de regulă în celebrele *think-tank*-uri care deslușesc și generează ițele politicilor internaționale asupra resurselor naturale.

„Tatăl” termenului de hidro-politică a fost profesorul John Waterbury, a cărui lucrare intitulată „*Hydro-politics of the Nile Valley*” este și astăzi de mare actualitate. Conform definiției oficiale, hidro-politica ar fi „studiul sistematic asupra conflictelor și cooperării dintre țări cu privire la cantitatea și calitatea resurselor de apă dulce transfrontalieră”. Subiectul este deosebit de sensibil, complex și complicat deoarece implică nu numai subiectivismul unei părți în defavoarea alteia, dar și sursele locale și regionale de apă, presiunea unei populații umane în creștere continuă, degradarea mediului ambiant, poluarea apelor și mai ales schimbările climatice.

Miză pentru conflicte

„Apa este petrolul viitorului”, au început să considere politologi și strategii de talie internațională. Recent, asupra expresiei care devenise celebră între timp s-a revenit cu o serie de clarificări necesare. Aceasta deoarece banala apă a avut, are și va avea o importanță mult mai mare pentru omenire decât a avut vreodată petrolul.

Calitatea și cantitatea rezervelor de apă dulce de pe mapamond afectează și va continua să afecteze stabilitatea tuturor comunităților umane. Apa a fost deseori un factor strategic și un subiect de dispute din zorii istoriei până în prezent.

Apa dulce, vitală pentru agricultură și supraviețuirea oricărei ființe vii, a fost o miză pentru conflicte pe bază economică, etnică și religioasă, dar conflictele au vizat și apele marine, în contextul stabilirii apelor teritoriale deținute de statele cu ieșire la mări și oceane. Cu toate acestea, cele mai acute confruntări vizează resursele de apă dulce. Pur și simplu, apele râurilor, izvoarelor, lacurilor, precum și apele subterane sunt vitale și necesare existenței tuturor creaturilor, de la bacterie la elefant. Evident, la fel funcționează ecuația apei și în cazul civilizației umane. Conform hotărârilor Conferinței Internaționale asupra Apei și Mediului Ambiant, desfășurată în anul 1992, apa este un element vital pentru viața umană și activitățile aferente.

Din nefericire, nu este o resursă mereu la îndemâna noastră, mai ales sub presiunea încălzirii globale și a creșterii galopante a populației. Mai mult, unii experți prestigioși în domeniu, precum dr. Allen Hammond din cadrul *World Resource Institute*, merg până într-acolo încât prognozează că războaiele viitorului vor avea drept cauză rezervele de apă dulce, iar aceste războaie vor izbucni mai ales în Orientul Mijlociu.

Astăzi, criza apei dulci afectează în proporții diferite aproape jumătate din numărul oamenilor de pe Terra, precum și multe ecosisteme ale planetei. Situația duce la șubrezirea stabilității comunităților umane, precum și la dispute militare.

Pe baza unor studii date publicității de forumul *United Nations – Global Annual Assessments of Sanitation and Drinking Water*, circa 900 milioane oameni nu au acces la surse de apă potabilă, iar peste 2,6 miliarde oameni nu au acces la nicio sursă curentă de apă.

Cifrele sunt și mai triste dacă urmărim mortalitatea produsă de lipsa apei și de efectele apei improprie pentru băut și gătit. Dr. Maria Neria din cadrul Organizației Mondiale a Sănătății a dat publicității un raport oficial conform căruia circa 2,2 milioane de copii sub vârsta de 5 ani mor anual ca urmare a lipsei apei potabile, un număr de victime mai mare decât cel provocat în același interval de timp de către maladii precum SIDA, malaria și tuberculoza.

Din istoricul luptei cu și pentru apă

Apa a fost miză de conflicte încă din cele mai vechi timpuri. Lipsa ei dintr-o anumită regiune putea duce ușor la escaladarea tensiunilor inter-tribale sau etnice. Privind în trecut, reiese că privarea armatelor inamice de apă a fost deseori o tactică strălucită care a înclinat balanța multor bătălii și a modelat astfel cursul istoriei.

Prima confruntare în care apa a jucat un rol decisiv s-a petrecut cândva între anii 2450-2400 î.e.n., în anticul Sumer, când cursul unor ape de suprafață a fost mutat de regele Urlama din Lagash pentru a-i priva de apă pe vecinii săi din regatul Umma și orașul-cetate Girsu. Regiunea unde aceste conflicte s-au derulat pe parcursul a sute de ani se numește Gu'edena (Marginea Paradisului) și este situată în sudul Irakului de astăzi.

Multe episoade asemănătoare apar în scrierile Vechiului Testament, în istoricul luptei dintre cavalerii cruciați și musulmani, în conflictele dintre gali și romani și nu numai. Conflictele armate și invaziile din perioada Antichității și a

Evului Mediu abundă în exemple în care fântânile sau alte surse de apă erau otrăvite sau infestate deliberat, în scopul producerii unor pagube cât mai mari trupelor inamice. Istoria militară a poporului nostru menționează, de asemenea, multe situații similare în care voievozii români au reușit astfel să provoace mari pagube armatelor invadatoare.

Sabotarea resurselor de apă dulce a continuat timp de milenii în istoria conflictelor armate, cu unele episoade importante chiar în perioada celui de-Al Doilea Război Mondial.

Atunci, avioanele din cadrul British Royal Airforce au bombardat în zilele de 16 și 17 martie 1943 barajele de pe râurile Eder, Mohne și Sorpe.

Astfel de inundații voite, create de om, au fost folosite deseori de părțile combatante cu scopul de a opri înaintarea trupelor inamice. În timpul celui de-al doilea Război Chino-Japonez, liderii Chen Guofu și Ciang Kai-shek au distrus digurile de pe Fluviul Galben, inundând astfel mii de hectare și oprind pe moment înaintarea trupelor Armatei Imperiale Japoneze. La fel, olandezii au inundat deliberat Valea Gelderese în anul 1940, pentru a încetini invazia mașinii de război germane în Olanda. Germanii s-au folosit la rândul lor de inundații voite, pentru a stopa înaintarea trupelor aliate.

Resursele de apă dulce au fost un motiv suficient de puternic pentru numeroase confruntări de ordin etnic sau religios. Chiar și zvonuri eronate despre otrăvirea unor fântâni au declanșat atacuri și crime în masă, fiind precursorile conflictelor pentru apă din prezent. În momentul în care epidemiile de ciumă au dus, în secolul al XIV-lea, la moartea a circa jumătate din populația Europei, au apărut imediat voci care au acuzat mincinos comunitățile evreiești de otrăvirea fântânilor cu ciumă... (fapt absurd din toate punctele de vedere, deoarece *Yersinia pestis*, bacteria patogenă responsabilă de epidemiile de ciumă, adusă din Asia în Europa de către șobolanii sosiți pe corăbiile negustorilor, nu se transmite prin apă; este transmisă de la șobolan la om prin înțepăturile puricilor, iar apoi de la un om la altul prin contact direct sau pe cale respiratorie). Sute de comunități ebraice au fost astfel distruse cu violență, în special în regatele spaniol și portughez, Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană și Provence.

Mai aproape de zilele noastre, părțile implicate în conflictele care au răvășit fosta Iugoslavie în anii '90 s-au acuzat reciproc fie de otrăvirea surselor de apă potabilă, fie de lupte pentru ocuparea zonelor cu râuri, lacuri și izvoare.

- În anul 2002, Festus Mogale, președinte al Botswanei, a fost acuzat de observatori internaționali că a ordonat forțelor armate ale țării să se deplaseze în Deșertul Kalahari pentru a distruge puțurile și fântânile deținute de etnicii boșimani. Președintele Mogale vroia ca în urma acestor măsuri violente boșimani să-și părăsească pământurile, pentru ca acestea să fie ocupate de companii multinaționale care vroiau să sape după minereuri în zonă.

- În timpul revoltelor post-electorale din Nigeria anului 2010, peste 150 de cadavre de cetățeni musulmani au fost aruncate în lacuri și fântâni cu scopul de a infesta serios apa acestora.

Apa ca instrument de război și de terorism

Istoria consemnează numeroase cazuri de privare de apă pentru a reduce capacitatea de luptă a inamicului din care cităm doar câteva, ca exemple. *Pacific Institute, Water Conflict Chronology, 2003*, inventariază acest tip de atacuri în perioada 3000 î.Hr. – 2003 e.n, arătând că, și în viitorul apropiat, apa dulce va fi utilizată ca armă de război sau ca un instrument de terorism. La fel estimează un raport privind securitatea apei, prezentat de *U.S. National Intelligence*. De fapt, istoria arată că apa a fost utilizată și în acest scop în ultimii cinci mii de ani. Se apreciază că apa necorespunzătoare calitativ și cantitativ, pe fondul de sărăcie, tensiuni sociale și guvernare inefficientă, va duce la colapsul unor state. Aceste amenințări sunt reale și ridică serioase probleme de securitate. De altfel, crizele în alimentarea cu apă sunt avute în vedere și pentru crearea de nemulțumiri populare, în scopul de a răsturna guverne neconvenabile.

Zone probabile de conflict pentru apă

Africa: Exploatarea intensivă și ne-rațională a cursurilor apelor continentului ar putea duce la conflicte, astfel:

- Fluviul Senegal ar putea duce la conflict între Senegal și Mauritania;
- Fluviul Zambezi: posibile conflicte între Zambia, Zimbabwe și Botswana;

- Acviferele din Deșertul Sahara pot genera conflicte între Egipt, Sudan, Ciad, Niger etc.;
- Fluviul Nil poate fi o sursă de conflicte între Egipt, Sudan și Etiopia, precum și celelalte țări riverane Nilului: Uganda, Rwanda, Tanzania, Kenya și altele.

În anul 2010, Egiptul s-a aliat cu Sudanul împotriva Etiopiei, și conform *Stratfor*, citat de *Wikileaks*, armata egipteană a primit aprobare pentru ca o bază aeriană din Sudan să distrugă construcții hidrotehnice din Etiopia, de pe Nilul Albastru, iar în Africa de Sud au fost lupte pentru puțurile de apă.

Asia: Sistemul acvifer arab, aflat sub deșert, care asigură apa pentru 60 milioane de locuitori, se golește ca urmare a agriculturii intensive (potrivit *National Geographic*, 2017), ceea ce ar putea duce la război între Arabia Saudită și Yemen. De altfel, în 2016, în Yemen 20 milioane de locuitori au rămas fără apă din cauza războiului civil, și a urmat o îngrozitoare epidemie de holeră, care evoluează și în prezent.

- Barajul Ataturk, prin care Turcia controlează fluviile Tigru și Eufrat, privează Siria și Irakul de o parte din apa acestora (uneori Tigru nici nu mai ajunge până la vărsarea în Golful Persic), ceea ce ar putea provoca un război turco-arab pentru apă.

- Deja are o jumătate de secol războiul pentru apă al Israelului, care a ocupat Înălțimile Golan, nu numai pentru poziția strategică de apărare ci și pentru că ploile de acolo alimentează râurile care aduc apa în Lacul Tiberiada, principala sursă de apă dulce a Israelului. Râul Iordan poate duce la conflict între Israel și Iordania.

- În Asia Centrală, fluviile Sâr Daria și Amu Daria sunt atât de secate de irigațiile pentru bumbac, încât nu se mai varsă în Lacul Aral (rezervorul principal de apă al zonei) și acesta seacă; în 1997, Uzbekistanul a trimis 130.000 de soldați în Kirghiztan pentru paza rezervorului Toktogul; Fluviul Sâr Daria poate genera conflict între Uzbekistan, Tadjikistan și Kazahstan.

- Bazinul râului Helmand este folosit pentru agricultură în Iran și Afganistan, dar conflictul a fost mediat de trupele de ocupație NATO.

- Bazinul fluviului Indus, cu un imens acvifer subteran, care asigură 85% din apa potabilă și 60% din irigațiile din agricultura Indiei, se va goli în

mai puțin de 20 de ani, ceea ce ar putea duce la război între India și Pakistan; Fluviul Gange ar putea pune în conflict India și Bangladesh.

- În Orientul Îndepărtat, Fluviul Mekong poate duce la conflict între Cambodgia, Laos, Thailanda și Vietnam.

Europa: în războiul Peloponezian spartanii au otrăvit (de fapt au contaminat cu ciumă) rezervoarele de apă ale Atenei (430 î.Hr.); în 537 e.n., goții au întrerupt apeductele Romei; în 1941, sovieticii în retragere au distrus barajul de pe Nipru pentru a nu fi folosit de germani; în Al Doilea Război Mondial, marile puteri și-au bombardat reciproc barajele pentru a provoca daune adversarului; în războiul din fosta Iugoslavie, americanii au bombardat sursele de apă ale sârbilor, iar sârbii au întrerupt apa pentru bosniaci; în 2001, Macedonia s-a luptat cu Albania pentru rezervorul de apă al capitalei; Fluviile Tagus (Tajo) și Duero pot duce la conflict între Spania și Portugalia.

În România, deși puțin probabil, ar putea exista premise de conflict pentru apă cu unii din vecinii noștri, atunci când se va pune problema irigațiilor intensive pentru agricultură (canale magistrale, principale și secundare, pompe, aspersoare etc.), care au fost abandonate sau scoase din funcțiune și vor trebui repuse în starea lor inițială.

România dispune de suficiente rezerve de apă dulce de suprafață (chiar dacă media pe locuitor este sub media europeană): fluviul Dunărea, râuri și lacuri, precum și de ape în pânză freatică (de exemplu zona Bucureștiului are la -10m, -80m și -120m) și acvifere importante cu apă fosilă de calitate excepțională (de exemplu în Dobrogea și Bărăganul de est). Unele acvifere din România (București, Mangalia) nu au apă potabilă, ci sulfuroasă termală, care poate fi folosită pentru balneoterapie.

Securitatea apei, problemă de securitate națională pe termen mediu și lung:

Securitatea resurselor de apă este deja parte a strategiilor naționale de securitate în multe țări pentru că reprezintă domenii vitale pentru societate. România, deși are un potențial agricol important și rezerve de apă semnificative, înregistrează un procent de 56% din populație fără acces la canalizare și la apă potabilă și se confruntă cu provocări mari și în ceea ce privește accesul la surse de hrană sigură pentru toți. Acestea sunt doar câteva dintre concluziile conferinței „*Securitatea alimentară și a resurselor de apă*”, organizată de Institutul European din România și de Fundația Eurisc, la care au

participat reprezentanți ai ministerelor de resort, ai Autorităților Naționale implicate și ai societății civile. În deschiderea evenimentului, s-a subliniat că există o fractură între știință și politică în România „în contextul în care vrem să construim o societate bazată pe cunoaștere”.

În Constituția României se vorbește doar despre apărarea țării, nu și despre securitatea națională, care are multe componente printre care securitatea energetică, cibernetică, alimentară. Securitatea alimentară este o problemă și în România care are două dimensiuni: calitatea alimentelor și lipsa acestora în cazul celor mai săraci; scoaterea din sărăcie și premodernitate a mediului rural.

Securitatea statului pornește de la asigurarea securității cetățeanului. Trebuie plecat de la rolul statului de regulator, de controlor care trebuie să asigure consumul de alimente sigure care nu vor afecta sănătatea cetățenilor.

Pe de altă parte, „apa devine o infrastructură critică foarte importantă pentru că cei mai mulți distribuitori de apă vin din mediul privat”. În acest sens, există un program de combatere a poluării pânzei freatice cu nutrienți din agricultură. Sunt vizate mai ales zonele rurale pentru educarea fermierilor și a țăranilor astfel încât să-și gestioneze corect gunoiul de grajd, care reprezintă o sursă de poluare a pânzei freatice cu nutrienți, ceea ce duce la afectarea calității apei de băut.

Ce se va întâmpla?

În ultimele decenii, disputele legate de apă nu au produs războaie pe scară globală, dar multe conflicte regionale și războaie locale au avut apa drept miză sau parte din strategiile proprii.

Pe de altă parte, resursele de apă dulce nu au fost doar ținta conflictelor, ci și cauza acestora, în condițiile actuale în care factori precum poluarea, schimbările climatice și agricultura intensivă au dus la dispariția sau micșorarea acestor resurse.

Seceta cumplită din perioada 2004-2006, soldată cu moartea a peste 11 milioane de oameni în Africa de Est, a dus la apariția unor stări de războaie civile în Kenya și Etiopia. Autoritățile celor două state au fost nevoite să trimită armata în teritoriu pentru a interveni în luptele care se desfășurau în jurul puțurilor și lacurilor care mai aveau vreo urmă de apă.

În alte situații, râurile și fluviile pot servi drept puternice instrumente politice sau chiar dețin valențele unor factori de amenințare și șantaj. În multe

regiuni ale lumii, unde aceste cursuri de ape separă națiuni, absența unor tratate transfrontaliere poate duce la diverse tensiuni.

În anul 2009, regimul nord-coreean a decis deschiderea barajului Hwanggdam situat la circa 40 kilometri nord de granița cu Coreea de Sud. Inundațiile create au dus la mari pagube materiale, decesul a cinci persoane și escaladarea tensiunilor dintre cele două state. Incidentul a suscitat interesul a numeroși analiști politici și militari în privința folosirii apei drept instrument de șantaj sau chiar atac.

Totuși, fenomenul de încălzire globală pare a fi cel mai mare pericol la adresa rezervelor de apă dulce. Modelele climatice anticipate de specialiști prevăd intensificarea perioadelor de secetă în unele părți ale lumii, odată cu creșterea frecvenței inundațiilor în alte regiuni. În plus, aceste estimări se suprapun cu schimbarea distribuției precipitațiilor pe întregul glob.

Topirea calotelor glaciare, care constituie o mare rezervă de apă dulce, va duce la schimbări majore ale temperaturii Oceanului Planetar, cu atât mai mult cu cât salinitatea acestuia și circulația curenților marini au fost citate ca factori decisivi în frecvența și intensitatea secetelor regionale.

Valoarea resurselor de apă dulce privite din punct de vedere economic este inestimabilă. Excluzând faptul că viața noastră depinde direct de ele, resursele naturale de apă dulce influențează hotărâtor unele activități importante precum agricultura, pescuitul, transporturile și turismul.

*

După cum aminteam, apa este mai necesară decât petrolul, ținând cont că este nevoie de ea în fiecare ramură a industriei, și asta în fiecare zi. Apa va fi în același timp miză și câmp pe luptă pentru politicile și economia viitorului. În toată lumea, apa va deveni criteriul numărul unu pentru securitatea alimentară și un factor esențial pentru supraviețuirea oamenilor în viitor.

În aceste condiții, comunitățile umane și chiar națiunile vor atinge limitele rezervelor de apă înainte ca civilizația actuală să-și atingă limitele dezvoltării economice. Între sute de scenarii ipotetice studiate de futurologi și oameni de știință din diverse domenii, se întrevide spectrul unui viitor în care apa este *Graal*-ul întregii omeniri

Pentru a elimina potențialul apei de a genera conflicte și radicalizare, grupurile dezavantajate trebuie să primească asigurarea că vor avea acces la

resursele necesare supraviețuirii lor. Atât statele, cât și organizațiile internaționale, au un rol de jucat. Consolidarea securității impune ca accesul la resursele de apă să fie asigurat prin cooperare, nu prin competiție.

Colonel (r) Liviu Găitan

NOTE DE LECTURĂ ȘI EVENIMENTE

Strategia națională în domeniul inteligenței artificiale 2024-2027 (SN-IA)

Documentul a fost elaborat în contextul mai amplu oferit de proiectul „Cadru strategic pentru adoptarea și utilizarea de tehnologii inovative în administrația publică 2021-2027 – soluții pentru eficientizarea activității”, cod SIPOCA 704 finanțat în cadrul Programului Operațional Capacitate Administrativă 2014-2020, implementat de Autoritatea pentru Digitalizarea României, în parteneriat cu Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca.

Redactată în intervalul iulie 2021 – februarie 2023 de către o echipă mixtă de experți în tehnologii, cercetare și inovare, digitalizare, antreprenoriat, politici publice și supus unui amplu proces de consultare publică, pe diferite paliere, această strategie de referință – cu caracter orizontal, trans-sectorial – abordează, prin complexitatea măsurilor propuse de valorificare optimă a potențialului existent, întregul ecosistem IA național.

Obiectivul general al proiectului a constat în corelarea strategiilor internaționale referitoare la utilizarea tehnologiilor inovative în administrația publică cu contextul național și elaborarea unor direcții strategice pentru perioada 2021-2027. Aceste direcții strategice au ca scop principal eficientizarea activității instituționale publice în relația cu cetățenii și o mai bună dezvoltare și coordonare a acestor instituții naționale.

Strategia națională în domeniul inteligenței artificiale are obiectivul de contribui la strategia României privind adoptarea tehnologiilor digitale în economie și societate în condiții de respectare a drepturilor omului și de promovare a excelenței și încrederii în IA.

SN-IA va sprijini administrația publică centrală din România să susțină, în mod fundamentat, eforturile de standardizare, operaționalizare și reglementare a dezvoltării IA și de potențare a efectelor pozitive ale acesteia, va

contribui decisiv la evidențierea și valorificarea potențialului inovativ național în domeniul IA, precum și la gestionarea riscurilor pe care le prezintă evoluția IA. În egală măsură, strategia națională va asigura o aliniere a demersurilor României cu direcțiile strategice la nivel european privind regulile comune aplicate serviciilor digitale.

Elaborarea SN-IA răspunde necesității de reglementare specifică în acest domeniu și nu doar prin reglementări conexe (protecția datelor, protecția consumatorilor etc.), având în vedere riscurile sociale generate de impactul pe care deciziile bazate pe IA îl pot avea asupra calității vieții și necesitatea de a exista responsabilitate umană privind aceste decizii. Importantă este și alinierea României la eforturile de stabilire a standardelor europene și internaționale în domeniul gestionării tehnologiilor bazate pe IA. Mai mult decât atât, această strategie trebuie să fie urmată de alte analize și repere de reglementare, într-un efort etapizat și coordonat. Aceste noi repere vor viza tehnologiile IA permise pentru utilizare, standarde de transparență *ex ante* și *ex post* privind aplicațiile create și utilizate de companii, obligații de comunicare publică privind datele utilizate în aplicații, scopul aplicațiilor, informarea persoanelor vizate, crearea cadrului de guvernare și alocarea resurselor necesare supravegherii domeniului, astfel încât avansul inovativ să continue să respecte libertățile fundamentale și să dea încredere societății în tehnologiile IA.

Cu o perioadă de implementare proiectată în intervalul 2024-2027, SN-IA constituie un reper necesar și oportun pentru pregătirea societății românești în înțelegerea, acceptarea și valorificarea proceselor transformative generate de inteligența artificială.

În condițiile unor proiecții globale, se estimează că, până în anul 2030, cca. 70% din companii vor utiliza cel puțin o tehnologie IA (viziune computerizată, prelucrarea limbajului natural, asistenți virtuali, automatizare/robotizare, *machine learning*), iar tehnologia va genera rezultate economice adiționale de cca. 1.2% creștere anuală a PIB global, cu efecte disruptive asupra țărilor, companiilor, pieței muncii. Această strategie va reprezenta un precedent important pentru autoritățile publice centrale din România în abordarea proactivă a adaptării unor măsuri în acord cu realitățile evoluției accelerate a infrastructurilor digitale la scară globală.

Conținutul documentului oferă o utilizare multi-scop:

- sursă de comunicare, informare și instruire în mediul public, privat și în rândul cetățenilor;
- platformă de poziționare a României pe harta statelor cu interese în adoptarea tehnologiilor *deep tech* și cooperare internațională;
- element de coagulare a demersurilor în materie de creare și utilizare de aplicații de inteligență artificială;
- sursă de informare privind cadrul optim de guvernanță în domeniu;
- reper pentru elaborarea de strategii sectoriale în domenii economice cheie;
- plan de acțiune pentru atingerea obiectivelor generale enunțate și valorificarea beneficiilor potențiale ale adoptării tehnologiei IA pe scară largă și în sectoare prioritare;
- liant între domenii conexe IA: cercetare-dezvoltare și inovare, competitivitate, educație, digitalizarea serviciului public;
- semnal privind necesitatea și direcția accelerării inovării în materie de servicii, procese, instrumente, audit, pregătire profesională.

Documentul poate fi consultat la adresa web: https://www.telework.ro/ro/strategia-nationala-in-domeniul-inteligentei-artificiale-2024-2027/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR3N2WJvipUKD2tZoLga6rSLwkbwxy4W_v_YK3qhanpvNXBRFkb9FzY4rY_aem_kAVQubjFSH9H01a139BYwQ&sfnsn=mo (Nicolae Sfetcu)

Inteligența Artificială în Informații

Lucrarea „*Inteligența Artificială în Informații*”, apărută recent la Editura Concordia Arad, un proiect destinat profesioniștilor din domeniul informațiilor și celor interesați de tehnologiile emergente, îi are ca autori pe Ioana-Hermina Păiuș (antreprenor-director general, absolventă a mai multor cursuri în domeniul intelligence-lui și inteligenței artificiale și autoare de lucrări științifice în domeniu), Adrian Ioan Farcău (inginer, investigator privat), Ionuț Vasile Nicoraș (cunoscător și autor în domeniul intelligence-lui și inteligenței artificiale) și Petru Ștețcu (autor și coautor al mai multor lucrări de specialitate în intelligence și inteligența artificială), sub coordonarea lect. univ. dr. Tiberiu Tănase (istoric și specialist în Intelligence).

Volumul este structurat în capitolele: *Inteligența artificială= informații în timp real; Informațiile=putere*, urmând cele în care sunt tratate: *tehnologiile informațiilor; inteligența artificială în culegerea, analiza, evaluarea, procesarea, diseminarea și valorificarea informațiilor; protejarea informațiilor; rolul inteligenței artificiale în fluxul informațional*, finalizând cu *impactul inteligenței artificiale asupra informațiilor*. Capitolele se succed în

mod cronologic, dând cursivitate ascendentă lucrării, ceea ce dovedește buna documentare a autorilor pe acest subiect.

Structura capitolelor reflectă o abordare meticuloasă și comprehensivă a integrării și utilizării inteligenței artificiale în domeniul informațiilor. Pe parcursul lucrării, cititorii sunt ghidați către subiecte esențiale, începând cu fluxul informațional, de la culegere până la valorificarea informațiilor, continuând cu aspecte privind impactul inteligenței artificiale în domeniul informațiilor.

Prin această lucrare, autorii oferă cititorilor posibilitatea de a avea o viziune de ansamblu asupra integrării inteligenței artificiale în domeniul informațiilor, beneficiile, provocările și efectele acesteia, dar și posibilitatea de a-și îmbogăți cunoștințele cu informații noi și importante ca urmare a implementării noilor tehnologii în sfera informațională. *Col. (r) dr. Tiberiu Tănase*

PREZENȚE ÎN MASS-MEDIA

- **Postul TV Canal 33** a inclus în grila sa de programe emisiunea „*Sfere de interes*” realizată de jurnalistul Andrei Stoian, alături de colegul nostru col. (r) Tiberiu Tănase.

Emisiunea dorește să pună în evidență „o lume complexă cu multiple interdependențe și interconexiuni”, incluzând și prezentări de interes din lumea informațiilor: Serviciile secrete în România; Cultura de securitate - paradigma Lordului Robertson; Ce este spionajul; Caracteristicile spionajului; Scurt istoric al spionajului; Tipuri de spionaj: spionajul militar, spionajul economic și industrial, spionajul electronic; Regulile spionajului; Greșelile spionajului; Agentul de spionaj. Nume de cod. Spioni și rețele de spionaj. Cazuri celebre.

- Invitat în emisiunea **De Ce Citim** difuzată săptămânal de postul **DCNews TV**, col. (r) dr. Tiberiu Tănase, Secretar al DIS/CRIFST, al Academiei Române, a vorbit despre importanța studiilor de *intelligence* în mai multe domenii. „*Unul din subdomenii este intelligence-ul competitiv. Competitivitatea prin informație. Această competitivitate prin informații este necesară în orice domeniu. Nu avem foarte mulți specialiști, de aceea se preiau lucruri care nu țin de cercetare. Cercetarea în intelligence presupune o pregătire mult mai intensă pe domeniul respectiv și realizarea unor studii și proiecte care să poată fi puse la dispoziția universităților. Destul de puține universități au înțeles importanța acestor studii și le-au introdus în programele lor*” spune dr. Tiberiu Tănase.

„Paginile Literare” cuprind contribuții ale veteranilor din serviciile de informații care au preocupări și prezențe publicistice.

Rubrica este realizată de membrii Cenaclului „Vitrallii”

ELENA CIAUȘESCU

COCHILIA CASEI

Ce dacă atâta depărtare e-ntre noi,
Doi oropsiți ai sorții nemiloase,
Mereu ne-a adunat cochilia acestei case
Și a făcut să fim întotdeauna doi.

Ce dacă vremea curge fără să ne adune
Sub bolta ce-a sclipit îmbietoare,
În ochi ne ard aceleași stele și același soare
Pe care le-am privit ca dar, ca pe-o minune.

Ce dacă tâmpla a albit, tu tot o vezi frumoasă
Și prinzi şuvița, vrând să-i miroși culoarea,
Ea tremurând, îți dă îmbrățișarea
Ca-n zilele pierdute când o vedeai acasă.

TRISTUL TRUBADUR

Cântă și noaptea, rezemat de-un pom
Iubind, timid, căldura ce-l răpuse,
Trist trubadur! Nu pare a mai fi om,
Doar umbră și arcuș, întrepătrunse.

În colțul gurii sale, creangă de surâs
Țigară stinsă, tăciune de iubire,
Doar inimă și suflet mai ard către apus
Uitată foame! În noapte, regăsire!
Murmurul durerii apasă lin pe coarde,
Alunecă și cade spre cerul alb, arzând
Oare, cum poate să ducă mai departe
Poverile venite în suflet prea curând?

Tăcerea doare, noaptea stă să plece
Eternul trubadur îmi pare că s-a dus,
Prin geamul casei, din ce în ce mai rece,
Gândul întreabă: o fi primit răspuns?

DE-AM FI

Nebuni de-am fi și ne-am lăsa vrăjiți
De frumusețea unei zile trecătoare
Ce-ar așeza în inimi stropi din soare
Pesemne, am crede că am devenit cuminiți.

Și am zâmbi, lăsând uitarea să lepede urâtul
Și tot ce întunericul cu el a luat,
Chiar dacă-n inimi n-am făcut curat,
Scânteii din raze ar astupa trecutul.

Nebuni de am fi și am uita de noi,
Cei doi îndrăgostiți fără măsură
Cu gust de portocale dulci în gură
Am deveni, cum rar se-ntâmplă, doi eroi,

Cu sentimentele lăsate-n pragul de la ușă
Spre a atâta cărbuni și flăcări a aprinde,
Noiane de lumină sufletul ne-ar cuprinde
Cărbunii înviind iubirea din cenușă.

PREVIZIUNE

Am să rămân în inimi prin tine, cuvântule rostit,
Tu rostogolit din mine, eu întregită cu marele infinit!

Vom curge amândoi ca un râu de șes, așezat,
Împletind speranțe – tu răscolind suflete, eu sperând că nu voi fi uitat!

Ca un sunet de liră vom trece! Înspre zi, tu, către cer, eu,
Ce drum diferit vom străbate! Al iubirii, al neuitării, mereu!

RUGĂMINTE

Presară puțină tandrețe să-mi vindece rana!
Și spune-mi povești despre fluturi și vise,
Despre suflete calde și zboruri promise
Și adu-mi din grădină cireșe cu cana!

Alungă, te rog, făuritorii de lacrimi
Fiindcă am văzut un apus cu un cer fără nori,
Citește-mi ceva! Erau într-o carte două scrisori
În care cineva vorbea de iubire și patimi.

Așează-mi pe pat lumânări și trei șoapte
Ce caldă va fi încăperea la lăsarea-nserării,
Presară tandrețe, și promite-mi că nu dai uitării
Frumosul trăit când ziua se transformă în noapte.

MARIANA DAVID

PRIMUL TABLOU

Soarele oglindă,
Într-un bob de rouă,
Doarme, ca-n fiecare zi,
Pe cel mai verde fir de iarbă
Nu-l căuta pe cer!
Se plimbă printre noi,
Iubind apa, pământul și piatra.

Ieri, se legăna șăgalnic
Pe ciutura fântânii din câmp
Întâlnire cu viața
Câtă apă, atâtea povești,
Atâtea destine,
Aduse aproape de tine,
De raze, de sine.

Toată noaptea stă
Strajă norilor
Să nu se adune rău cu rău,
Greu cu greu.

Dacă vezi, cumva soare
Plutind în vreo fântână
Să mergi tăcut
E obosit cosașul de nori!

Caută, ca-n fiecare zi,
Cioburi de pădure,
Nodul mestecănelui,
deasupra căruia poți face
Să curgă vindecare.

Frunza trecătoare,
Viitoare pământ,
pe care calcă sălbăticiunile pădurii
Asta suntem?
Noduri de copac, frunze-gând,
Visul unui vis mai mare
Tânguire, așteptare
Sub soare?

TABLOU PIERDUT

Gânduri de argint întoarse
Fiecare, voievod învins!
Fiecare, nobil sărăcit!
O pustie! O jale uitată!

Iele cu voaluri zdrențuite,
Copaci fulgerați,
Ziduri gata să cadă
La prima adiere.

Gânduri pierdute, aiurând
După un zmeu de hârtie,
După vise de cretă
Din timp în timp, degeaba.

Te-ai răzlețit, iubire!
Dormi lângă nefericire,
Fața de iarbă, inele de câmp,
Aproape pământ!

În timp, borangic sfărâmat
Aripi de fluturi, praf!
Gândurile nu respiră
Nici măcar cele de argint.

Au rătăcit drumul,
Vor ajunge, cândva
Unde ar fi să fie
Viața moartă, viața vie!

Cu mâinile ude de rouă,
Stai iar în jurul unei inimi,
Cu ochi de mătase crudă
În drum demult rânduie

TABLOU ASCUNS

Din tabloul, impunător cândva,
A mai rămas rama
Elaborată, masivă, unicat,
Aproape arogantă,

Cu marginea dantelată,
Evantai pierdut
Pe scările palatului
La balul de adio.

Furat să fie chipul,
Casa, gardul, iedera?
Se poate, pierdute toate?
Fântână de sub salcie,
Fata cu ulcior de argint...

Nu plâng
Privește-mi ochii
Nici urmă de lacrimi
Sprâncenele senine
Nici urmă de furie
E ziua în care amintirile
Nu te mai iubesc

Nu pune, Doamne, drumul între noi
Nici dorul, lacrima, uitarea
Lasă în rama asta grea
Iubiri nesfârșite
Cu chip.

COSTICĂ DOGARU

UVERTURA PRIMĂVERII

Când primăvara își scutură
rochia sublimă de flori,
aud uvertura vieții
cântată de coruri de păsări în zori...
Din mine cresc organic
miresme cu parfum de clorofilă,
mă aprind în culori de iubire,
cu mâini de lumină,
Dumnezeu îmi așterne în cale,
poteci de fericire...

PARC MULTICOLOR

Au înflorit mirific
cireșii japonezi!
Zăpadă pură îngemănată
în verdele crud.
Insertii roze dau viață
petalelor,
ca niște roiuri de fluturi
dansând,
parfumează cu esențe pure
parcul multicolor...

PICTURILE SINGURĂȚĂȚII (VAN GOGH)

Să visezi în nopți cu lună,
să-ți faci din raze cunună,
din ape candelabre
ce-ți luminează gândurile,
în nopți în care te contopești
cu cerul și stelele,
pe care le pictezi din negurile minții
sau dintr-o barcă a singurătății,
transfigurând veșnicia,
în fața măreției Universului

GRĂDINA RÂDE-N SOARE

Grădina râde-n soare
și liliacul a-nflorit,
ce splendidă culoare
dar ce parfum deosebit!

PRIMĂVARA

A venit, a venit primăvara,
cu alaiul ei de flori,
minunată feerie de culori,
înmiresmând pământul
cu parfumuri fermecate,
îndelung așteptate...

CULORI DE CURCUBEU

Florile mele sunt rupte din soare,
au culori de curcubeu,
desprinse din sufletul meu,
ce s-a urcat la Dumnezeu,
cu parfumurile lor nemuritoare...

FLORILE DE LA ORA OPT

Uimit, privesc cum se deschid
instantaneu,
florile galbene de la ora opt!
Ca o chemare,
pentru o scurtă îmbrățișare...

CONTOPIRE

Unele comete rătăcesc
pe orbită,
Dar când întâlnesc
Iubirea,
Se opresc, pentru contopire...

IUBIREA

Nu există ceva fără de care
Nu putem să trăim!
Doar iubirea ne subjugă
Până murim...

PETRU POPIȚA

CLIPA DE SUB GENE

În poiana cu fântână,
Unde-i deal și unde-i vale,
Rugăm clipa să rămână
La umbra genelor tale.

Era cald și era bine,
Flori de câmp, flori de pădure.

Vântul când venea spre tine
Murmuram să nu te fure.

Surâdeai să te-nsoțesc
Către dorurile firii,
Unde crengi de tei umbresc
Dulci poteci ale iubirii.

Și ne-am dus, că eram tineri,
În pădurea verde, deasă
Și nu ne păsa de nimeni,
Cum nici astăzi nu ne pasă.

A trecut de-atuncea vreme,
Mulți s-au petrecut din lume...
Numai clipa de sub gene
A rămas ca o minune

ODĂ CRIZANTEMEI

Crizantema a-nflorit
Ce splendoare! Ce splendoare!
Timpul ei s-a împlinit
Și e gata de plecare.

Vara-ntreagă-a adunat
Seve-n frunze și-n petale
Și-apoi le-a colorat
Cu vopsele vegetale.

Sub copacii despuiați
De a toamnei sărutare,
Lângă strugurii brumați
Crizantema e în floare.

Nici nu vrea s-audă acum
De-a brumei amenințare
Și-a pășit pe-ai toamnei drum
Cu o trenă de petale.

Către cine a pornit
Prin ploaie și prin răcoare?
Pentru cine a-nflorit,
Unde se va duce, oare?

A-nflorit ca să ne țină
Doru-n iarna viitoare
În mătăsurile de lumină
Și miresme-mbătătoare.

A pornit spre asfințit
Și s-a dus să vină iară,
Prin noianul desfrunzit
În grădini, la primăvară.

NANA²

Motto: „*Omnia in istam quadrant*”
(Toate îi vin bine acesteia)

Alergai prin bărăgane
Dupa fetele morgane
Și ajunsei în Crișana
Unde-o întâlnii pe Nana,
Frumoasa și năzdrăvana.

Nici plinuță nici subțire,
Numai bună de iubire.
Cu forme rotunde, fine,
Orice-mbracă îi stă bine
Și nu îi pasă de nime.

Toată-i zâmbet și lumină,
Glasul ei dulce alină,
Ochii verzi ca leușteanul
Știu s-astâmpere aleanul,
Măcar pân-o trece anul.

Nu mai merg prin bărăgane
Dupa fetele morgane.
Rămân aici în Crișana
Unde-și poartă pașii Nana,
Frumoasa și năzdrăvana.

² Poezia a fost pusă pe muzică și cântată de camaradul Costantin Guță din Craiova.

IOAN FLOREAN**CASTELUL**

Am adunat de-o viață semne
și tot ce trebuie pentr-un castel
va-ncepe lucrul, nu mai este vreme
tu mă aștepți cu-o planșă și-un penel

S-ajung la Tine voi înălța mari ziduri
și patru scări înalte, de Bizanț,
iată, am chemat sihaștrii din sfintele schituri
și arhitecți pentru meterez și șanț.

Vai, am uitat de cai și plâng acum
Prea umiliți, ei au fugit în munți.
Lumina se transformă toată-n scrum
Iar inimile noastre-s ultimele punți.

Castelul meu s-a dărâmat azi-noapte
iar meșterul Manole, iată, nu mai vine,
nici Ana lui nu-i mai trimite șoapte
iar eu nu pot ajunge pân-la tine.

ORAȘUL MEU

Au înflorit castanii-n Parcul Mare
Pe bulevarde teii s-au trezit
Și-au explodat din nou în floare
Pe cerul verii blânde, aurii.

Pe Someș salcia pletoasă
Mai meditează la trecut,
Deasupra apei, maiestuoasă,
Se vrea regină, ca și la-nceput.

Se uită la răchită cu dispreț
Și-și leagănă cosițele alene.
Viața iar devine fără preț
Apa alături curge fără vreme.

CA O VECERNIE

Se apropie toamna
Ca o vecernie
În care doar frunzele
Se reculeg.
Susurul izvoarelor
Se aude mai încet,
Prevestind
Tăcerea iernii.
Noi, oamenii,
Care murim în fiecare toamnă
Câte puțin,
Nu învățăm nimic
Din splendoarea și
Eternitatea ei.

SINGURĂTATE

Motto: „*Libertatea omului este partea divină din el*” (P. Țuțea)

Din închisoarea vieții mele-ți scriu
Un deținut de drept comun
Demult sentința condamnării n-o mai știu
Se pare, ultimul sentimental nebun.

Îți scriu, desigur, pe-un perete gol
Ce-a mai rămas în strâmta mea chilie
Jucând în piesă ultimul meu rol
Din Trista mea melancolie.

Și printre gratiile, negre, mute
Privesc ades spre libertate
Ce văd: pustiu, deșertăciuni, insulte
De aceea te iubesc, singurătate.

O ÎNTÂLNIRE DELICATA³

George nu avea decât șaptesprezece ani în vara aceea, când Anghelina o invitase pe Doina la Remuș, pentru prima dată. Cele două femei stabiliseră sincere relații amicale, în urma unei gale de caritate organizată de familia Grigorescu. Adorația pe care i-o purta o mamă de familie, doar cu o duzină ani mai mare decât ea, o amuză la început pe artistă, apoi sfârși prin a considera mișcătoare această situație. Contrar soției sale, tatăl lui George păstrase mereu o atitudine oarecum distantă față de Doina și aceasta doar bănuia că nu-i apreciază prea mult prezența. Totuși, cum treburile gospodăriei și ale serviciului îl acaparau pe domnul Grigorescu de dimineață până seara târziu, invitații soției sale nu prea aveau ocazia să-l întâlnească în timpul sejururilor de la Remuș. Anghelina îi vorbise deja Doinei despre fiii ei, înainte să le facă personal cunoștință. Viitorul lui George o preocupa în mod deosebit pe doamna Grigorescu. La șaptesprezece ani el plănuia să se înscrie la o universitate din București, la *drept* sau la *filologie*. Peste un an le declarase părinților că vrea să lucreze în publicitate sau în relații publice. „În sfârșit, ceva de genul ăsta”, spusese Anghelina, pe care alegerea asta o adusese la disperare. În mod firesc, Doina ascultase cu simpatie necazurile noii sale prietene și îi exprimase compasiunea ei. Câteva zile după această conversație, Anghelina o sunase la telefon s-o invite să-și petreacă weekendul la Remuș. Și precizase că „*năzdrăvanul de Gică*”, așa i se spunea în familie, se va afla și el acolo. Doina își dădu capul pe spate și închise ochii. Se revăzu pe peronul modernei stații de autobuz din Remuș, într-o caldă după-amiază de mai. Parfumul pomilor în floare înmiresma aerul, soarele strălucea vesel pe un cer incredibil de albastru. Din cauza temperaturii foarte ridicate pentru acea perioadă, ea îmbrăcase o pereche de pantaloni din bumbac, un tricou larg și o pereche de sandale din pânză pe piciorul gol. O caschetă din catifea pe cap și ochelarii enormi de soare completau costumația unei vedete călătorind incognito. În principiu, un șofer trebuia s-o aștepte. Și, în timp ce Doina se întrebă dacă el o va recunoaște în această ținută atât de puțin sofisticată, un tânăr se apropie de ea. „Doamna Vasiliu, presupun?” întrebă el. „Mama m-a trimis să vă primesc. Eu sunt George Grigorescu”. George! Doina îl privi pe noul-venit cu un aer uimit. După

³ Fragment din romanul „Amintiri apetisante”, aflat în lucru.

spusele Anghelinei, ea și-l închipuise ca pe un adolescent deșirat, care nu se simte bine în pielea lui. În loc de asta, în fața ei stătea un adult sigur de el și care, culmea, o depășea cu un cap. Părul negru, lucios, tenul mat, o alură athletică, ce mai... imaginea unui bărbat seducător și fără complexe. El se aplecă să ia geanta de voiaj a Doinei și continuă: „Nu aveți și alte bagaje?” „Nu”, răspunse ea. În timp ce ieșeau de pe peronul stației, ea reluă: „Mama ta mi-a vorbit despre tine. Să-ți spun drept, mă așteptam să dau de un puști”. „Confidență pentru confidență, și eu mă așteptam să întâlnesc pe cineva mai în vârstă”, îi replică el pe dată. „Nu mi-a scăpat nici unul dintre filmele dumneavoastră, doamna Vasiliu. După părerea mea, ele nu vă avantajează”. Oricât de ridicol ar fi putut părea, complimentul lui George o flata pe Doina, care roși. „Adevărat?” exclamă ea. Și căută repede ceva de adăugat. Niciodată, până în această zi, nu se găsisese într-o situație atât de bizară: intimidată de un băiat de șaptesprezece ani! În schimb, în mod surprinzător, acesta era în largul lui. „Oh, îmi pare rău!” exclamă el brusc. „Nu-mi îndeplinesc bine îndatoririle de gazdă. Nu v-am întrebat dacă ați călătorit bine”. „Foarte bine, mulțumesc de întrebare! Din Giurgiu până la Remuș e o plăcere să mergi cu autocarul. E atât de silențios, încât ai impresia că ești într-un avion. Îmi împărtășești părerea?” „Din păcate, am mers doar de două ori cu avionul până la Suceava, cu mama, la sora mea, Dorina, când era studentă în primii ani, că apoi i-a continuat la București. Nu mă pot compara cu dumneavoastră! Presupun că traversați deseori Atlanticul”... „Hmm... mi se întâmplă”, răspunse Doina cu modestie. Pentru nimic în lume n-ar fi vrut să aibă aerul că se laudă în fața unui băiat de șaptesprezece ani! De altfel, chiar dacă își iubea încă meseria, deplasările pe care era obligată să le facă începuseră s-o plictisească. O „Dacia” proaspăt lustruită staționa de-a lungul trotuarului. George se opri în fața mașinii, deschise portiera din partea pasagerului și o invită pe Doina să urce. „Conduci?” îl întrebă ea mirată. Cu puțin tupeu, el replică: „Nu vă temeți, n-o să ajungeți într-o groapă!” Urcă la rândul lui, porni motorul și acceleră. „Hmm... pari într-adevăr competent”, admise Doina, surâzând. „Am exersat pe multe mașini cu mult înainte de a avea vârsta să pun mâna pe volan. Dar... *mucles*... să nu-i spuneți nimic lui tata!” „E mașina lui?” „Da, o adevărată bijuterie, cum o consider eu și cum o numește și tata, deși el nu se prea pricepe s-o îngrijească așa, să pară mereu ca nouă”. „George!” exclamă Doina,

prefăcându-se supărată. De fapt, manierele libertine ale fiului prietenei sale nu reușeau s-o șocheze. Din contră. I se părea reconfortant să i se vorbească atât de spontan. Și apoi, nu putea să nu recunoască: farmecul tânărului bărbat n-o lăsa deloc insensibilă. „În orice caz, chiar dacă e tatăl meu și-l iubesc și-l ascult cu sfințenie, ideile lui, nu numai în materie de îngrijirea unei mașini, n-au nimic modern în ele”, declară George. „În secolul nostru ne permitem să credem”, continuă el, „că părinții trebuie să acorde copiilor dreptul de a-și alege cariera. Ei bine, nu!” „Trebuie să înțeleg că ai greutăți în această privință?” „Din păcate, da! Ați pus degetul pe rană. Tatăl meu insistă să-mi continui studiile la *drept*, ori să îmbrățișez cariera militară. Dar, la ce mi-ar servi asta? Pe mine mă interesează numai arta”. „Înțeleg”. George își întoarse capul spre pasagera lui. Privirile li se întâlneau: renumita actriță se simți brusc jenată și-și îndreptă ochii spre oamenii care treceau pe stradă. „Ce animație!” exclamă ea. „Întotdeauna e așa?” „Da, pentru că sunt și mulți orașeni care și-au construit case aici, în care locuiesc permanent ori numai vara, mai ales după ce s-au introdus apa curentă și gazele naturale; pot spune că satul meu, Remuș, a devenit cel mai frumos, dar și cel mai căutat și mai scump cartier al municipiului Giurgiu”. „Dacia” a ieșit de pe șoseaua principală, în fapt autostrada Giurgiu-București, a intrat în dreapta, pe strada Macului, iar în câteva minute se va opri la locuința familiei Grigorescu, din strada Popa Nuță nr. 29. George coborâse geamul și pasagera lui respira bucuroasă aerul curat. O senzație ciudată o cuprindea puțin câte puțin, răspândindu-i-se prin tot trupul. Un fel de moleșală a cărei cauză îi scăpa. Apoi, după câteva clipe, deveni conștientă că apropierea junelui o tulbura nespus de mult. În mod mașinal își îndreptă ochii spre profilul lui George, apoi imediat, fără să vrea, privirea ei coborî spre umerii lui, torsul puternic, coapse. Sub blugii strâmți, mușchii ieșeau în relief. Mușchi ciudat de puternici pentru un puști de vârsta lui. Doamne, ce-mi trece prin cap! își spuse Doina, cuprinsă brusc de un sentiment de vinovăție. Slavă Domnului că găsi totuși forța să iasă din starea asta, să pună lucrurile la locul lor. În ciuda aparenței sale fizice, a felului plin de siguranță în care se purta, George nu era decât un copil și trebuia să-l considere ca atare. Și să-i reamintească adolescentului ăstuia, prea seducător, că ea nu aparținea generației lui. „Ascultă, dacă mă gândesc bine, să urmezi *dreptul* nu mi se pare un lucru atât de respingător”, declară ea. „Fără să mai ținem seama de faptul că tatăl tău știe perfect ce e potrivit pentru tine.

Oricând te vei putea orienta spre ceva artistic... după aceea”. „Ah, bineînțeles!” exclamă el. „Îi susțineți pe părinții mei. Mama v-a vorbit, presupun, de grijile pe care și le face din cauza mea. Dar, nu vă faceți probleme, doamna Vasiliu, n-am intenția să ajung o nulitate zero barat!” După ce-i aruncă o scurtă privire, George adăugă: „Nu mă credeți?” „Ba da, bineînțeles! Și mă bucur pentru părinții tăi. E foarte greu să-ți convingi copiii că acționezi doar în interesul lor.” „Mă considerați un copil, nu-i așa?” Întrebarea o puse în încurcătură și o făcu să roșească pe Doina. „N-are importanță ce cred eu”, replică ea destul de sec, înainte să schimbe subiectul. „Ce zi frumoasă!” George nici nu clipi. Din prudență, de teamă să nu revină la un subiect pe care ea îl considera periculos, Doina rămase tăcută în continuare. De ce această ciudată stare de spirit? Degeaba se tot întreba, fiindcă nu găsea un răspuns satisfăcător la această chestiune. Avea doar convingerea că făcuse o greșeală răspunzând la invitația Anghelinei Grigorescu. Încă o dată, se uită pe furiș la George și simți aceeași tulburare de mai înainte. Ce putea avea acest tânăr bărbat de șaptesprezece ani ca s-o dezarmeze astfel? Și doar nu ducea lipsă de admiratori, ce naiba! Ea, care jucase în filme cu actori după care înnebuneau toate femeile, cum să se lase întoarsă pe dos de puștiul ăsta? Timp de câteva clipe, Doina își imagină ce mutră ar face impresarul dacă i-ar mărturisi încurcătura ei. Aurică o sfătuiască întotdeauna în împrejurările cele mai grele; el o sprijinise când ea trebuise să-și apere reputația în fața calomniilor colportate de presa de scandal. În concluzie, se arătase foarte prețios în situații extreme. Dar aici, acest prieten de nădejde, acest fin psiholog, ar fi în măsură s-o ajute să vadă clar în ea însăși? Doina se îndoia. Până acum se felicitase că nu corespunde imaginii sub care le plăcea ziarelor să o înfățișeze. În vreme ce ele o prezentau drept o periculoasă seducătoare, ea nu poseda, în materie sentimentală, decât o experiență limitată. O istorie nefericită de dragoste, datând de pe vremea când debuta în carieră, o determinase să se arate, mai apoi, prudentă în privința bărbaților. Încurajată pe acest drum de mama ei, dusese o viață foarte cuminte. Și, în mod paradoxal, acum regreta asta. Fiindcă, admitând că ar fi avut atâția amanți câți i se atribuiau, s-ar fi simțit acum mult mai puțin stânjenită în fața lui George Grigorescu. Ca și cum îi urmărise cursul gândurilor, George spuse brusc: „Știi multe lucruri despre dumneavoastră. De exemplu, că n-ați fost căsătorită și că nu aveți copii. Din presă, bineînțeles”. „Nu trebuie să crezi tot ce povestesc

ziariștii”, replică ea cu vioiciune. „Nici când pretind că nu există, în momentul de față, nici un bărbat în viața dumneavoastră?” George întoarse capul spre Doina. Sub privirea lui care o fixa, ea roși din nou și se simți foarte contrariată. Cu o voce pe care și-o dorea neutră, ea răspunse: „Există întotdeauna bărbați în viața mea, George. Nu uita niciodată. Și acum, n-ai vrea să vorbim despre altceva? Cred că vom ajunge în curând și presupun că mamei tale sau tatălui nu le-ar plăcea să ne audă discutând pe această temă”.

George Vlaicu

AGENDA CENACLULUI VITRALII

De la numărul anterior al revistei noastre, Cenaclul Vitralii a avut o singură întrunire, la 30 mai a.c., iar până în septembrie ședințele lunare au fost suspendate. Și această întâlnire a avut o agendă bogată:

Noi prezențe în Cenaclu:

- Florica Dumitru, cu preocupări și realizări notabile ca poet și pictor (două volume de poezie, mai multe expoziții de pictură, personale și de grup, în țară, dar și, recent, în Elveția), a citit câteva poezii din volumul *Casa din inima mea*.
- Produse creative sub lupa Cenaclului: Trei noi poezii ale Elenei Cîiașescu și o povestire a lui Alexandru Pîrvu-Prundu, care s-au bucurat de aprecieri.
- Informare a coordonatorului cenaclului:
 - Rod al activității Cenaclului în noul său format, numărul 58 al revistei *Vitralii – Lumini și umbre* are o reprezentare consistentă a membrilor acestuia, atât cantitativ, cât și calitativ.
 - Pe lângă rubricile deja consacrate (*Pagini Literare*, *Noutăți editoriale*) și ilustrarea cu lucrări de artă plastică, revista include două rubrici noi, respectiv *Vitrina cu cărți*, realizată de Cenaclul Vitralii, și *Agenda Cenaclului Vitralii*.

Evenimente culturale la care au fost implicați membri ai Cenaclului

- Ion Munteanu, membru al Uniunii Scriitorilor, care de mai mulți ani se ocupă de organizarea unui festival internațional Alexandru Macedonski la

Craiova, a coordonat și cea de-a șasea ediție, în perioada 23-25 mai a.c. Și de această dată a fost un succes. Pentru eforturile constante de promovare a operei lui Macedonski, Ion Munteanu este numit în mediul cultural „macedonskianu”. Felicitări și din partea noastră colegului Ion Munteanu.

- La 31 mai, suplimentul de weekend al cotidianului gălățean „Viața Liberă” a publicat o amplă recenzie a volumului „Bucuria Vieții” semnat de colegul nostru col. (r) Constantin Rusu.
- Pe 1 iunie a.c., Florica Dumitru a lansat la o școală din Otopeni, orașul în care locuiește, un volum de poezii pentru copii.
- La 12 iunie a.c., Costică Dogaru a lansat volumul de poezie *Ninge între amintiri*, într-un spațiu generos și în fața unei audiențe selecte la Casa Oamenilor de Știință. Au participat scriitori, ziariști, membri ai Cenuclului Vitralii, iar invitații speciali, cunoscuți oameni de cultură, au vorbit apreciativ, chiar elogios despre creația colegului nostru. Doi actori au creat și interpretat o poveste interesantă, decupând inspirat pasaje din poeziile cuprinse în acest volum. Felicitări lui Costică Dogaru pentru acest reușit moment cultural.
- Tot la începutul lunii iunie a.c., Nicolae Ulieriu a acordat un interviu cu caracter memorialistic, difuzat pe TVR2 la 12 iunie a.c., pe teme de interes preponderent legate de perioada când a fost purtător de cuvânt al directorului SRI Virgil Măgureanu.
- Pe 4 iulie a.c., Voicu Șichet, redactor coordonator al revistei *Eroii Neamului*, al cărei număr 2 pe acest an a apărut recent, a acordat un interviu la postul NORD VEST TV din Satu Mare pe tema cinstirii eroilor. Felicitările noastre și colegului Șichet pentru activismul civic-patriotic pe care îl promovează de mulți ani.
- În lunile iunie-iulie, Bogdan Dițu și Luminița Stănciulescu au participat cu lucrări la expoziții de arte plastice colective din București (Biblioteca Națională, Muzeul Literaturii Române, Galeriile *Soleil* și *The Bridge*) și în perioada 28 august-8 septembrie, alături de Mariana David, în Bulgaria, la expoziția *Magic Balcic*.

Noi proiecte

- Expoziția de arte plastice a membrilor Cenaclului a fost programată pentru perioada 28 octombrie-4 noiembrie la Casa de Cultură Schiller din centrul Capitalei. A fost lansat pe Grupul de comunicare al Cenaclului mesajul ca membrii care doresc să participe să pregătească câte cinci lucrări, care să ajungă la București în timp util.
- Editarea unei noi antologii „Sub Drapel”, care să releve noua configurație a Cenaclului Vitralii. Membrii vor fi prezentați pe secțiuni. Având în vedere numărul mai mare de membri, vor fi alocate mai puține pagini celor incluși în Antologie, respectiv maximum o pagină format A5 pentru prezentarea fișei creative și 4-5 pagini pentru creațiile propuse. La arte plastice, datorită costurilor crescute ale reproducerilor color, vor fi incluse doar câte 2-3 lucrări.

Pentru a putea edita Antologia până la 1 decembrie a.c., când sărbătorim 15 ani de la apariția primului număr al revistei *Vitralii – Lumini și umbre*, printr-un text postat pe Grupul de comunicare al Cenaclului, am solicitat membrilor care doresc să figureze în această Antologie să trimită, până la data de 1 septembrie a.c., pe adresa de e-mail a ACMRR-SRI, cu mențiunea pentru Antologie, textul de autoprezentare a fișei creative, precum și textele sau reproducerile lucrărilor de artă plastică.

Vasile Mălureanu

Coordonatorul Cenaclului Vitralii

DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ACMRR-SRI

CRONOLOGIE: IUNIE - AUGUST 2024

Adunarea generală a ACMRR-SRI

La data de 5 iulie 2024 a avut loc la București Adunarea Generală a ACMRR-SRI, la care au participat peste 100 de delegați, reprezentanți ai tuturor Sucursalelor județene și ai Sucursalei București.

Ordinea de zi a fost bogată și complexă, incluzând ample rapoarte de activitate ale structurilor de conducere alese la precedenta Adunare Generală și abordând principalele probleme aflate în preocuparea membrilor Asociației, între care s-au detașat demersurile întreprinse de ACMRR-SRI, împreună cu celelalte structuri asociative din domeniul apărării, ordinii publice și securității naționale, în vederea rezolvării de către organismele abilitate a aspectelor discriminatorii ale actualelor proiecte legislative privind pensiile militare de stat. Au fost, de asemenea, prezentate și aprobate proiectele de activități ale Asociației pe următorii doi ani. La Adunare au participat și reprezentanți ai departamentelor Serviciului Român de Informații care au în responsabilitate problemele din preocuparea membrilor Asociației. Aceștia au intrat într-un dialog activ cu participanții și au răspuns punctual la întrebări, ceea ce a conferit lucrărilor un caracter interactiv și productiv.

În partea a doua a lucrărilor au fost alese noile structuri de conducere ale Asociației, respectiv Președintele, Consiliul Director și Comisia de Cenzori. În funcția de președinte al ACMRR-SRI a fost reales GENERAL-MAIOR (R) MARIN IONIȚĂ.

Aniversarea a 50 de ani de antiterorism românesc

Cu ocazia aniversării a 50 de ani de la înființarea primei unități militare de informații pe profil antiterorist (UM 0625/RP), Sucursala București a organizat concursuri de șah, table și tir, la care au participat peste 150 de foști luptători antitero.

În ziua de 01 iunie 2024 s-a organizat o activitate de socializare, ocazie cu care participanților le-a fost prezentată o scurtă istorie a creării acestei unități. De asemenea, le-au fost înmânate diplome, cocarde și medalii

aniversare. La activitate au participat reprezentanți ai conducerii Brigăzii Antiteroriste și membri ai sucursalelor Giurgiu și Maramureș.

În același context, cu ocazia „Zilei Eroilor”, reprezentanți ai Sucursalei București s-au alăturat celor ai Brigăzii Antiteroriste într-o ceremonie de depunere a unor coroane de flori la „Monumentul Eroilor Antiteroriști”.

Col.(r) Nițoi Adrian

Activități culturale, turistice și de socializare

- Reprezentanți ai Sucursalelor județene au participat, împreună cu reprezentanți ai structurilor județene asociative ale rezerviștilor, la evenimentele organizate pe plan local pentru marcarea **Zilei Rezervistului Militar, Zilei Eroilor și Zilei Drapelului Național**. Aceste evenimente au constituit totodată și cadrul în care au fost omagiați colegii care au aniversat vârste de peste 60 de ani.
- **13 iunie:** În calitate de președinte de onoare al Asociației „Fiii Ghibomului”, **gl. bg. (r) Nechifor Ignat, vicepreședinte al ACMRR-SRI**, a participat și a rostit o alocuțiune cu ocazia manifestărilor omagiale organizate de Ziua Eroilor la Monumentul Eroilor din localitatea Ghibom. Manifestarea a fost evidențiată și în numărul din 17 iunie a.c. al ziarului „Unirea” din Alba Iulia.
- **14-16 iunie:** Colegul nostru **col. (r) dr. Tiberiu Tănase**, conf. univ. dr. Alba Iulia Catrinel Popescu și col. (r) Tudor Păcuraru, colaboratori ai revistei, au participat cu lucrări proprii la ediția a IV-a a Conferinței Naționale „Iorga după Iorga” desfășurată la Vălenii de Munte sub genericul „Spiritul Național, de la Avram Iancu la Nicolae Iorga”
- **16-19 iunie:** **Sucursala București** a organizat o excursie în județul Tulcea, la care au participat 42 de persoane. Au fost vizitate patru mănăstiri, s-au făcut croaziere pe canalele Sulina și Sf. Gheorghe, iar la final a fost organizată o degustare de vinuri la Stațiunea de cercetare și vinificație Murfatlar.
- **16-21 iunie:** **Reuniunea promoției 1976** a absolvenților Școlii de ofițeri Băneasa a avut loc în stațiunea Olimp, în organizarea gl. bg. (r) Adrian Prundurel, președintele Sucursalei Dâmbovița, și a colegilor săi Aurel Beșliu și Doru Dumitrescu, cu participarea a aproximativ 50 de camarazi.

- 23-28 iulie: Sub genericul „*Poveste de vară în munții Tatra*”, **Sucursala Cluj** a organizat o interesantă excursie în Ungaria, Slovacia și Polonia. Au fost vizitate orașele Tokay (Ungaria) Kosice (Slovacia) cu castelul medieval Șpis, iar în Polonia stațiunea Zakopane, orașul Cracovia, Parcul Național Tatra, Lagărul de exterminare Auschwitz-Birkenau, Biserica Papei Ioan Paul al II-lea, precum și mina Wieliczka. La întoarcere au fost vizitate, la Banska Bystrica mausoleul și muzeul eroilor (printre care și români) căzuți în Al Doilea Război Mondial, iar la Zvolen – Slovacia Cimitirul militar unde se află 10.348 de eroi români căzuți pentru eliberarea Cehoslovaciei. Traseul s-a încheiat cu o croazieră pe Dunăre la Budapesta.

PREZENȚE ARTISTICE

Ne face plăcere, la sfârșitul vacanțelor, să evocăm frumoasele clipe petrecute la malul mării așa cum ne sunt prezentate de colegul nostru conștăntean **Marian Chirea**, de data aceasta într-o nouă tehnică plastică ce amintește de „Vitralii”....

oooOOOooo